Lydie Salvayre

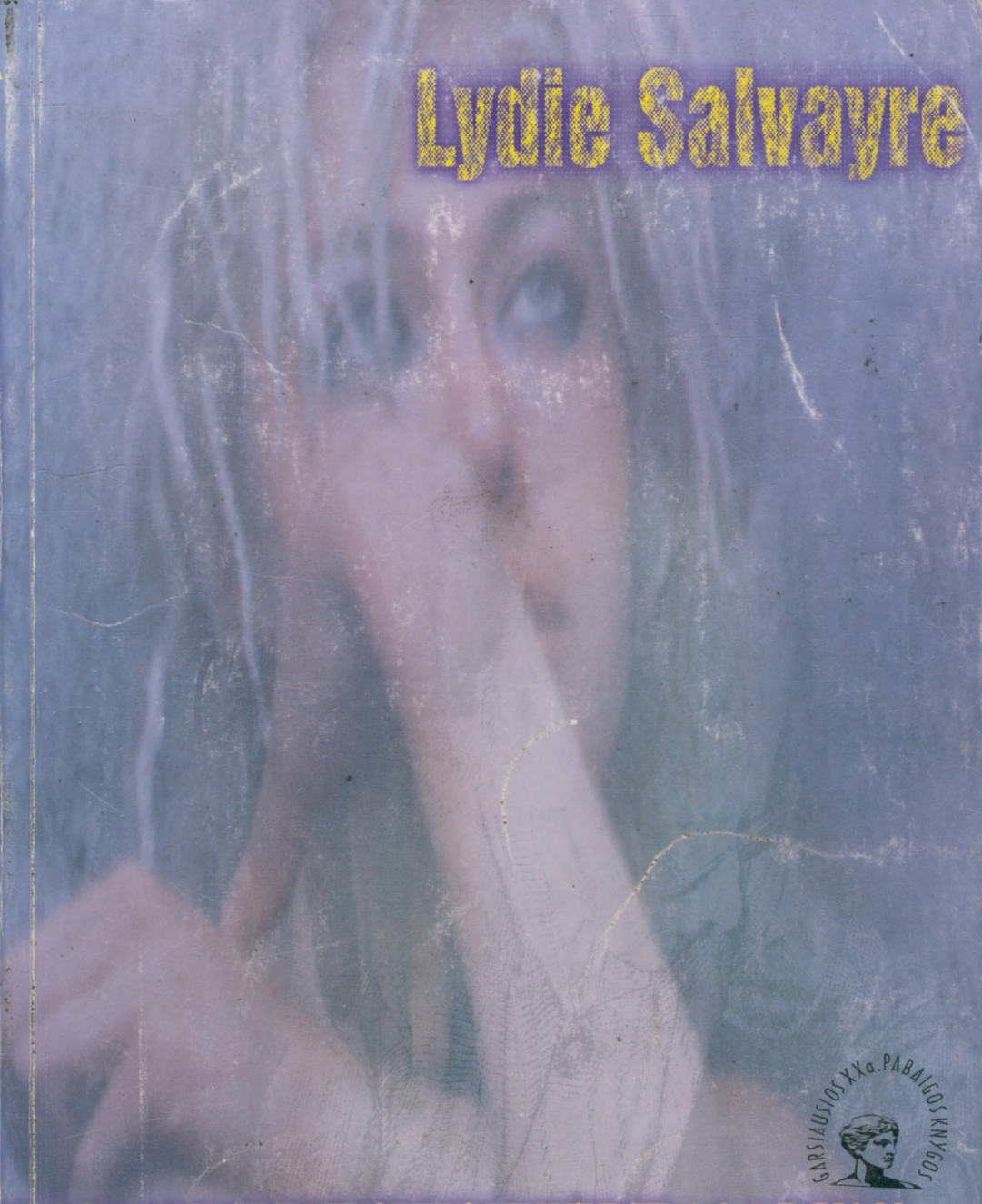

GARSIAUSIOS XX a. PABAIGOS KNYGOS

Smėklų draugija

Lydie Salvayre

Smėklų draugija

Romanas

Iš pranzūzų kalbos vertė
Traduit du français en lituanien par
Alina Meilūnaitė

Vilnius 1998

UDK 840-3
Sa-129

Lydie SALVAYRE
LA COMPAGNIE
DES SPECTRES
Éditions du Seuil,
1997

Autorė dėkoja
Val de Marnos Generalinei Tarybai
už suteiktą paramą.

Knygos leidimą remia
Prancūzijos užsienio reikalų ministerija,
Prancūzijos ambasada Lietuvoje,
Prancūzų kultūros centras
(Oskaro Milašiaus programa knygų leidybai remti)

Cet ouvrage, publié dans le cadre
du Programme de Participation à la Publication Oscar Milosz,
bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères,
de l'Ambassade de France en Lituanie et
du Centre Culturel Français

© Éditions du Seuil, 1997
© Alina Meilūnaitė,
vertimas į lietuvių kalbą, 1998
© ES1, dizainas, 1998
© „Tyto alba", 1998

ISBN 9986-16-104-5

Mari,
Monsė

Bet tu tuoj paklausi, kam murkdytis purve, kuris pasauliui kelia šleikštulį?.. Gerai, sakau, nurimk, paklausyk: kelias iš beprotybės į sąmoningą gyvenimą gali būti įveiktas tik aprašius dar nepažintas akimirkas, skleidžiančias galingus tamsos impulsus. Nutraukę ryšius su visais papročiais ir nutolę nuo mūsų per dienas bei amžius jie dar tikisi užgožti gyvenimo šviesą puolimais ir melagysčių metraščiais, dar neša mums miglą ir pražūtį.

Carlo Emilio Gadda, Erosas ir Priapė

1

Žarstydama meilius žodžius „pone antstoli, prašau čia, pone antstoli, prašau ten“ ir vildamasi, kad šios liaupsės, kurių paprastai vengiu, teismo vykdytoją nuteiks palankiai ir įkvėps nuosprendį panaikinti (arba bent jau sušvelninti), regiu, kaip staiga atsiveria kambario durys ir pasirodo mano mama, vilkinti purvinus naktinius marškinius, juosinti bananinį krepšį, – turiu jį tam reikalui, jei tektų išvykti į stovyklą, sakydavo ji ir niekada su juo nesiskirdavo, suprantu, sakydavau, – pasirodo mano mama ir kraupiu balsu kreipiasi į teismo vykdytoją: „Tave atsiuntė Darnanas?“

Paprašiau teismo vykdytojo nesutrikti, nors jis, spėju, jau buvo suglumęs, malonėkite kelias minutes luktelti, ir nuvedžiau mamą į tą vietą, kurią pašaipiai vadindavome pokylių sale.

Palydėjusi mamą į kambarį, kur visuomet stengiuos ją paslėpti arba, atvirai tariant, nukenksminti, grįžau į koridorių ir kone susidūriau su teismo vykdytoju, kuris man skaitė:

1997 metų balandžio 15 diena, Ponas Ešinaras, antstolis, priklausantis Kretelio antstolių kontorai, gyvenantis Žibuoklių gatvėje, 44 name, žemiau pasirašęs, panelei Rozai Meli, gyvenančiai Akacijų kvartale, 10 name, 230 bute, 12 aukšte, Kretelyje, vykdomasis raštas dėl civilinio ieškinio, kurį pareiškė ponas Marselis Lediukas, gyvenantis Kamilio Demuleno gatvėje, Paryžiuje, 11 name, Mano aptarnaujamoje teritorijoje, pagal galutinį teismo

sprendimą, priimtą Kretelio teismo teisėjo 1996 metų birželio 2 dieną, kadangi nėra jūsų darbdavio pavardės ir adreso nei banko sąskaitos numerio ir neįmanoma išieškoti iš jūsų reikalaujamos sumos, kartotinai įsakau

2

Ir kol teismo vykdytojas užsikirsdamas skaitė tą raštą dėl turto aprašymo ir nusavinimo, kurio aš visiškai nesupratau, mintyse svarsčiau galimybę iš šio apgailėtino inventoriaus pagrobti keletą daiktų, kurie man buvo brangūs, ypač televizorių, be jo, pamaniau, gyvenimas bus nepakeliamas.

Užeikite, būkite malonus, meilikavau, kai antstolis baigė savo babaliavimą, ir iškilmingai atvėriau svetainės duris. Tikėjausi, kad šios puikios manieros nukreips jo žvilgsnį nuo neapsakomos netvarkos, kuri viešpatavo bute. Atleiskite dėl šios netvarkos (derėjo sakyti „dėl šio mėšlo"), tariau. Teismo vykdytojas blausiu žvilgsniu nužvelgė kambarį. Ar jums priklauso motorinė žemės transporto priemonė? išsyk paklausė manęs. Gal tai kokia keista įžanginė malda. Prašau? sakau. Ar turite automobilį? paklausė šiek tiek nekantriai. Ne.

Antstolis įknibo į inventoriaus tyrimą ir į juodą užrašų knygelę, išsitrauktą iš mokyklinės kuprinės, įrašė: sieninis makaroniško stiliaus termometras su elnės atvaizdu, iškaltu varyje, mums jis atrodė bevertis; vėduoklė iš medžio ir juodo audinio, dekoruota raudonomis rožėmis, su užrašu RECUERDOS DE GRANADA*, ją mes laikom tiesiog niekučiu; apvalūs paauksinti rėmeliai, kuriuose nuotrauka

* Granados atsiminimai (*isp.*). *Vert.*

Ir kaip tik tą akimirką, kai teismo vykdytojas stovėdamas priešais dėdės Žano nuotrauką užsirašinėjo viską, kas joje matėsi, pamačiau, kaip mama, vis tebevilkinti purvinus naktinius marškinius, juosinti bananinį krepšį, su kuriuo ji niekada nesiskirdavo ir kuriame laikė visas savo brangenybes, smulkias monetas, dėdės Žano ir mano atvaizdus, vėl įsiveržė ir kreipėsi į teismo vykdytoją pamišėlės balsu, pamišėlės žvilgsniu, pamišėlės veidu

Tave atsiuntė Darnanas?

Stojo tyla. Slegianti. Pavojinga. Nevalia jos nutraukti.

Ką jūs pasakėte? paklausė teismo vykdytojas.

Jutau, kaip mane užlieja gėda. Su dirbtiniu dviveidišku švelnumu ištariau mamai: „Mama, tu pavargai, tau reikia miegučio", tikėdama, kad šiais žodžiais priversiu ją tuojau pat pasišalinti. Aš pervertinau savo žodžių galią, nes jie subliuško vos išsakyti, – mano mama net nepajudėjo.

Tuomet atsisukau į teismo vykdytoją, kuris po „Ką jūs pasakėte" stovėjo sustingęs ir nejudrus, nužvelgdamas mamą tokiu šaltu žvilgsniu, tarsi priešais būtų taburetė ar stiklinis sūrių gaubtas. Padarykite malonę (malonę!) – luktelkite manęs vieną akimirką, šnibžtelėjau jam. Paskui čiupau mamą už rankos suleisdama nagus giliai į odą, kad įtikinčiau, jog esu tvirtai pasiryžusi įvilkti ją į kambarį, iš kurio ji niekada negalės išeiti, ir skardžiu balsu, kuris, kaip maniau, turi jai narkotinį ar bent jau slopinamą poveikį, suraginau ją gultis ir pasisaugoti. Netinkamas laikas, pasakiau pasilenkusi jai į ausį, juokus krėsti. Tai darydama pastebėjau, jog ji pasijuto nekaip.

Ar aš tau sakiau, brangioji, pradėjo mama atsigulusi į lovą, kad buvo septynios valandos vakaro, kai (tęsinį žinojau mintinai)

3

kai tavo dėdė Žanas atvėrė stoties kavinės duris? Ir tada dvyniai Žiueliai, kuriuos visi kaimelyje vadino Ž1 ir Ž2, pastojo jam kelią. Neskaitei skelbimo? pasakė jam Ž1, skelbimas įspėjo: DRAUDŽIAMA ŽYDAMS IR ŠUNIMS. Ž2 batu spyrė į duris, norėdamas jas užtrenkti, ir tavo dėdė Žanas, nespėjęs suvokti, kas jam gresia, staigiai įkišo koją tarpdurin. Daug apie tai galvojau, brangioji, ir priėjau prie išvados, kad būtent šis judesys, kojos įkišimas tarpdurin, pasmerkė tavo dėdę žūti. Šis menkas pasipriešinimas pastūmėjo dvynius Žiuelius griebtis barbariškų veiksmų. Nes tais laikais dvyniai Žiueliai nepakentė, jei kas nors jiems priešinosi, kiekvieną menką mėginimą priešintis jie pritrėkšdavo spyriu. Perėję Tulūzos gatves stebint Šeno de Leiricui, pačiam generolui Šubertui, Bezagui ir kitoms įžymybėms, dvyniai Žiueliai ėmė laikyti save kaimo šeimininkais, ir, kadangi jie manė esą šeimininkai, kiti pripažino jų valdžią.

Mama, prašau liautis, sakau mamai galvodama apie antstolį, kurį palikau svetainėje likimo valiai.

Ir tada, tęsė mama, tarsi manęs nė nebūtų išgirdusi, tarsi mano žodžiai nė kiek nebūtų susiję su tuo, kas ją užvaldė, Ž1 ir Ž2 ištempė jį ant šaligatvio daužydami į krūtinę, paskui nuvilko į dykvietę už stoties, tu žinai, kur ta vieta, dabar ten įrengta automobilių stovėjimo aikštelė. Dvyniai Žiueliai norėjo, kad tą dieną kas įvyktų, tik dar nežinojo kas. Jie norėjo, kad atsitiktų

kas nors žiauraus ir nepataisomo – tai, kas pakeltų jų vertę Milicijos* akyse. Mėnesių mėnesiais jie laukė akimirkos, kad galėtų pasižymėti ir pagaliau patekti į Prancūzijos apsaugą. Nes slapta jų svajonė buvo įstoti į Prancūzijos apsaugą ir leistis Eliziejaus laukais vilkint paradinę uniformą ir įsisegus ženklą – du sukryžiuotus kaulus kaukolės fone, – tokį gali išvysti ant skydo. Bet siekdami šio paaukštinimo, dvyniai Žiueliai turėjo įrodyti esą jo verti, ir jie dėl to buvo pasiryžę įvykdyti bet ką.

Ir tada, pakitusiu balsu sako mama, mano brolis pažvelgė į jų akis švelniu mergaitišku žvilgsniu, jis pažvelgė į juos vildamasis savo žvilgsnio jėga sustabdyti tolesnius siaubingus veiksmus, kuriuos nujautė į juos įsižiūrėjęs. Bet atsitiko priešingai. Dvyniams Žiueliams į galvą šovė tik viena mintis – nugalėti šį švelnų ir tiesų it ietis žvilgsnį, kautis tol, kol jis neatlaikys. Atmink, brangioji, pavojinga yra žiūrėti į akis piktadariams, nes jie mano, kad ten gali atrasti šiurpias jų sielos paslaptis, tos sielos, kurią seniai apleido gailestis. Iš baimės būti permanyti ir iššifruoti jie dar labiau įniršta ir įtūžta. Nepamiršk to.

Mama, prašau nurimt, kartojau ir staiga man kilo mintis skuduru užkimšti jai burną.

Ir tada, sakė mama įsikarščiavusi, Ž1 dvigubai stipriau batu spyrė dėdei į pilvą, smūgiai sukėlė keistą garsą, ir tavo dėdė krito aukštielninkas, bet dar nenujautė mirties, „Jūs pamišę“, šaukė jis vos atgaudamas kvapą, „Nekvailiokit“, sakė jiems. Kai pabandė atsistoti, Ž2 pamokė Ž1: „Į kiaušius, kirsk jam į kiaušius“, ir kai Ž1 smogė jam tarpkojin, jis pratrūko skaudžiai vaitoti. Jis bezda iš baimės, tarė Ž1. Jis prišiko į kelnes, tarė Ž2. Menkysta, pasakė Ž1, ir dvyniai prapliupo juoktis. Mano brangioji, noriu, kad žinotum, jog dvyniai Žiueliai mokėjo užrašyti savo pavardę tik didžiosiomis raidėmis ir galbūt jie ilgai kaupė pavydą mano broliui, kuris visada buvo toks puikus mokinys,

* Milicija – per Antrąjį pasaulinį karą pusiau karinė organizacija Prancūzijoje. Jos nariai prancūzai savanoriai kovojo už vokiečių interesus. *Vert.*

galbūt mano brolis mirė todėl, kad buvo gabesnis už juos prancūzų kalbai ir geografijai, toks paprastas paaiškinimas, sako mama nusivylusi.

Kliedesys, sakau, pagaliau pertraukiau mamos kalbą, įsivaizduodama teismo vykdytoją ir šimtus žingsnių, kuriuos jis žengia svetainėje, jo nuovargį, žvilgsnį, įsmeigtą į laikrodį, ir prasčiausią nuomonę, kurią apie mus susidarė.

Tavo dėdė sustingo kaip gyvulys, laukiantis mirties, mamos balsas kėlė užuojautą. Gal tau pakviesti mamytę? tarė jam Ž1. O gal nenori trukdyti, kai ji krušasi? Koks draugelis komunistas ją dulkina? Ar žinai vardą to susišikėlio, kuris ją dulkina? Kalbėsi, niekše? Kuo daugiau galvoju apie tai, sako mama, tuo aiškiau suprantu, kad dvyniai Žiueliai mušė tavo dėdę ne kad išgautų prisipažinimą, kaip buvo manoma, priešingai, jie mušė jį, kad galutinai nutildytų, nes tavo dėdės kalba kiekvieną akimirką galėjo atverti kažką neįsivaizduojamo ir nepasiekiamo nei jiems, nei jų ginklams. Jei nepriversi kito žmogaus nutilti, sako mama, nebūsi galingas, norint tai pasiekti, tenka griebtis visų būdų. Galia – tai gebėjimas užčiaupti gerklę kitiems, sako mama, bet manęs nenutildys niekas, paskelbia ji pakėlusi balsą, nei Piutenas, nei Darnanas, nei niekas, šaukė ji.

Mama, užsičiaupk, pasakiau nepajėgdama susivaldyti, gal pagaliau nutilsi? Savo verkšlenimais ji ėmė mane nervinti. Tai sena istorija. Galėtum retsykiais pakeisti plokštelę, rėžiau, norėdama išlieti pyktį, kuris kaupėsi šias penkias minutes, ak, ne, dienas, mėnesius, metus, visą tą laiką, kai stengiausi ją pakęsti.

Mano brolis pamažu atsikėlė ir atbulomis traukėsi geležinkelio link, sakė mama ramesniu balsu, bet buvo dar blogiau. Ž1 kupinas neapykantos stumtelėjo jį iš visų jėgų, ir tavo dėdė parkrito aukštielninkas ant pylimo. Paskui dvyniai Žiueliai kojomis spardydami parvertė jį ant geležinkelio, bėgių tvarslė sužeidė jam galvą, ir tavo dėdė, brangioji, dar niekad negalvojęs apie mirtį, tavo aštuoniolikmetis dėdė ėmė melsti dangų, kad greičiau atei-

tų mirtis, dabar jis tetroško mirti. Dažnai savęs klausiu, brangioji, kur link tada skriejo jo mintys? Sielvarto link? Kadaise mylavusio veido link? Ar tiesiai beribių tolių link? Tada Ž1 atsisegė praskiepą ir ėmė šlapintis ant tavo dėdės veido tardamas: „Tuoj tave atgaivinsiu“, ir abu Žiueliai pratrūko kvatoti. Tie vaizdai, jie mane pribaigs, brangioji, šaukė mama, jie mane pribaigs, šaukė ji.

Mama, nutilk, įsakau tau nutilti, ištariau žinodama, kad visi prašymai yra bergždi, kad negaliu jos paveikti kartodama, jog jos brolis mirė prieš penkiasdešimt ketverius metus, kad ta mirtis nieko daugiau nedomina ir kad dėdė Žanas man nieko nereiškia, jis – tik išblukusi nuotrauka ant koridoriaus sienos, tik vardas, su kuriuo sieju viską, kas man atnešė skausmą.

Niekas negalėjo sustabdyti mamos, kai ji įjungdavo atbulinį bėgį, kuris nublokšdavo ją į sutryptą vaikystę. Tuomet dienų dienas ji verkdavo pasikūkčiodama, galvodavo apie savo meilę, maldaudavo dangaus, kad ją išgirstų ir paguostų. Mamą ištiko priepuolis, daktaras Donkas būdavo formalus. Remdamasis faktu, kad normali žmogaus emocija netrunka ilgiau kaip penkias minutes, tarkim, dešimt, daktaras Donkas mokslo kalba tvirtindavo, kad tai, ką mama patiria, yra priepuolis.

Pliauškendamas pistoleto gaiduku Ž2 atsiklaupė dėdei prie veido, paskui įrėmė vamzdį į smilkinį ir lėtai, meilingai suko jam galvą, lėtai, meilingai, iš vienos pusės į kitą, iš vienos pusės į kitą. Ir pradėjo dainuoti: *Ant kelių priesaiką duodame, pašauktiniai, kad mirsim dainuodami, jeigu to reiks Prancūzijai.* Kol Ž2 dainavo, Ž1 spyrė batu tavo dėdei į smilkinį. Ir jis neteko sąmonės.

Pakaks, iškošiau mamai pro sukąstus dantis, man gana tų žiaurių istorijų. Televizorius ir dar tu, leisk man pailsėti, pasakiau šiurkščiu tonu, bet tyliai, kad neišgirstų teismo vykdytojas, kurį palikau svetainėje likimo valiai.

Ir tada Ž1 pakilo ir prisiartino prie pievos užtvaros, kuri ėjo palei geležinkelį, ir ištraukė vielos galą. Paskui grįžo prie tavo dėdės, pririšo jo ranką prie bėgių, įspausdamas geležį giliai į odą, Ž2

pririšo jį prie kito bėgio. Jie paliko jį ant geležinkelio. Kaip šiukšlę. Tuo metu mano mama, tavo senelė, puolė jo ieškoti bėgdama kaimelio gatvėmis visomis kryptimis, su siaubinga nuojauta širdyje. Kodėl aš nemiriau vietoj jo? klausia mama ir jos balsas nutrūksta. Vis tie patys amžini skundai, pagalvojau.

Tai buvo 1943-iųjų kovo 13 dieną.

Tai buvo vakar.

Aštuntą valandą vakaro, sako mama, dvyniai Žiueliai grįžta į kavinę. Jie geria. Daug. Jie neištroškę, bet geria. Pakelia savo taures. Susidaužia. Į Prancūzijos sveikatą. Išmaukia taures iki dugno. Paskui trinkteli jomis į prekystalį. To paties, šeimininke. Jie sako pažįstą Lekiusaną ir Martį, esą dirbo drauge, petys į petį, jie keletą kartų kartoja – petys į petį, su pasididžiavimu. Jie sako: „Mes atidavėm darbui visą savo gyvenimą, mes ne kokie bailiai, mes ne kokie minkštakiaušiai, kurie plepa, plepa, bet nieko nedaro, įpilk dar, šeimininke". Šūdžius mes pavaišinsim kirtiklio smūgiais, velniai rautų, sako Ž1, nesikreipdamas į nieką, arba kitokiais, linksmai sako Ž2, mes paskersim juos kaip kiaules, prisiekiu Dievu, sako Ž1, dabar mes turime idealą, sako Ž2, galime aukštai iškelti galvas, sako Ž1, bet dvyniai per daug apgirtę, kad iškeltų galvas. Reikia apginti Tėvynę, sako Ž2 keldamas taurę, nuo niekšų, kurie ją apšiko. Ž1 jam antrina. Jie susidaužia. Į Prancūzijos sveikatą. Už sutryptą Tėvynę. Paskui vėl išmaukia savo taures. Iki dugno.

Man jau gana, liaukis, iškošiu pro sukąstus dantis. Ji gebėjo mane suerzinti. Mama žiūrėjo į mane nematydama manęs – pamišusiu žvilgsniu, jį pažindavau kaskart, kai ji imdavo kalbėti apie savo brolį.

Niekas nepasakys, kaip mano mama sugebėjo ištverti rytojaus rytą suradusi tavo dėdę Žaną pririštą prie geležinkelio, jo akys buvo atmerktos ir žvelgė į begalybę, o kūnas buvo sumaltas kaip ant kelio pervažiuoto šuns. Matai, brangioji, mane nuolat kankina mintys

Nenoriu girdėti tęsinio. Žinau, jeigu tik leisiu kalbėti, ji tuoj pat pradės klykti. Nenoriu girdėti jos klyksmų. Kamuojuos, kai girdžiu ją klykiančią. Ar gali užsikimšti, taip, ar gali pagaliau užsikimšti? Ieškau vaistų po jos netvarkingą tualetinį stalelį. Įpilu lašus į stiklinę. Trigubinu dozę. Kad tik ji užsičiauptų. Gerk! Kalbu griežčiausiu tonu. Tai vienintelis būdas priversti ją nutilti. Ji žiūri į mane su išgąsčiu. Ir šnabžda, kad jos mama

Man nusispjaut į tavo mamą, miegok.

Mano mama nedarydavo nieko, tik miegodavo. Arba klykdavo. Manau, galima suprasti, kodėl ji labiau patikdavo man miegodama. Kartais sakydavau sau, kad gyvuliškos dozės, kurias jai duodu, netrukus jos pačios labui ją pribaigs. Ir čia norėjau, kad ji mirtų, čia bijojau. Vien tik gyvuliškos dozės galėjo nuslopinti jos klyksmus. Jos beprotybė atlaikydavo bet ką. Galų gale supratau, kad jos pamišimas stipresnis už visus vaistus, stipresnis už ją pačią ir stipresnis už mirtį. Įsitikinau, kad jokie migdomieji negali užmušti jos atminties, joks pasaulio vaistas neišgydys jos kančios. Ir todėl man susidarė įspūdis, kad netgi miręs jos skausmas liks sveikas ir gyvas, jis amžinai tvers, kliedėdama ji pati dažnai sako, ji sako: „Aš mirsiu nusinešdama į kapą savo mirusio brolio, nukankinto ant Venerko geležinkelio, paveikslą, ir maršalo Piuteno, tą pačią dieną *Garonne* kavinėje su žmona gėrusio karštą šokoladą, ir Buskė, spaudoje pranešančio paskutiniuosius nutarimus, ir šie vaizdai, – sako mama pompastiškai, tokio tono nepakenčiu, – šie vaizdai užterš žemę visiems laikams ir apnuodys gyvenimą tų, kurie lieka. Supranti, mano brangioji?“ Suprantu, mama, sakau, kad pagaliau įsivyrautų taika. Štai ką noriu tau paaiškinti, bet tu nesiklausai, sako mama. 1943-iųjų kovo 13 dieną pagrindas išslydo iš po kojų ir Gailestingumas numirė amžiams, sako mama, – beprotybė skatina ją pranašauti. Kartais ją taip ir vadinu: Kretelio žiniuonė. Kokią sensaciją Kretelio žiniuonė pranašauja šiandien? sakau. Tai ją prajuokina.

Kad ją nuraminčiau, prieš išeidama patikrinau, ar gerai uždarytos langinės, išnaršiau spintą, keturpėsčia pažiūrėjau dul-

kėton palovėn, kur buvo sukrautos pageltusios knygos ir dvidešimties metų senumo žurnalai, prašydama dangaus, kad mano pozos pro praviras duris nepamatytų teismo vykdytojas. Nieko nėra, miegok, nėra ko baimintis, miegok, tariau mamai. Ji maldavo manęs viską patikrinti dar kartą. Turint tokių priešų, atsargumas niekada ne pro šalį. Pakartojau apeigą.

Paskui mama atsigulė tarp knygų, kurios buvo sukrautos ant paklodės, ir tarp popierių, į kuriuos rašė savo gyvenimo istoriją, kelius ji pritraukė prie pilvo, kad netrukdytų mūsų katei Kamilei, meditavusiai ant lovos sfinkso poza. Prie pagalvės ji padėjo aplanką, kuriame slėpė kaltinamąją kalbą Buskė, Darnano dosjė ir savo raštus apie maršalą Piuteną, bent jau taip ji juos vadino. Užklojau ją, užlenkiau apkloto kampus, patekšnojau per rašaluotą paklodę.

Miegok.

Nepalik manęs vienos, maldavo mama, įsmeigusi į mane nelaimingą žvilgsnį, ir pravirko.

Neverk, pasakiau jai piktai. Yra vienas dalykas, kuris man kelia šleikštulį – tai regėti verkiančius žmones.

Neišeik, maldavo ji.

Buvau tvirta. Palikau ją kenčiančią, jeigu taip galima pasakyti, pasirūpinau tuo, kad durys būtų uždarytos ir kad jos klyksmai svetainėje kuo mažiau girdėtųsi. Mano mama klykia net miegodama. Ir jos pačios klyksmai ją pažadina. Ir mane taip pat. Mane jie veda iš proto. Žanas šaukia mane, vaitoja ji, jis artinasi nuplėštom kojom, jis eina be ramentų, į nieką nesiremdamas. Čia tu, mano Luiziana? Taip, mama, čia aš, nebijok. Reikia laiko, kad ją įtikintum, jog ji Kretelyje, savo kambaryje, šalia manęs, šalia savo dukros. Taip, čia aš, mama, Luiziana, tavo dukra, nurimk, sąkau jai, kol vienas po kito – jos kambarys, jos kūnas ir jos mintys – susisieja.

Giliai kvėpuoju, kaip per mankštos pratimus licėjuje, įkvėpkite, iškvėpkite, įkvėpkite, iškvėpkite, paskui sakau sau iškvėpdama: „Ji griauna man gyvenimą“, ir atsisuku į svetainę, kur

4

teismo vykdytojas skrupulingai juodoje knygelėje rašo: šešios skirtingos apgadintos kėdės, kojelės išlūžinėjusios, neaiškaus stiliaus, vertės neturi

Aš sugaišinau jūsų darbą, pone antstoli, prašau man atleisti. Klausiau savęs, gal jau laikas atnešti jam užkandžio. Bet prisiminiau, kad negaliu pasiūlyti užsigerti nieko kito, tik vandens iš čiaupo. Tuomet man šovė mintis, kad turbūt perlenkiu lazdą. Elgiuos kaip elgeta. Mandagumui – taip, pataikavimui – ne, nusprendžiau.

Buvau paskendusi savo apmąstymuose, kai pamačiau mamą, kurios elgesys tik trumpą laiką pakluso padorumo reikalavimams, – pamačiau mamą pasirodant trečiąjį kartą. Ji atrodė taip pat: purvini naktiniai marškiniai ir šlykštus bananinis krepšys, pririštas prie diržo. Nepaisydama išmauktos neuroleptikų dozės, galėjusios išversti iš kojų net jautį, ji visa gerkle šaukė:

Tave atsiuntė Darnanas?

Teismo vykdytojas neprasižiojo. Aš baisiai sutrikau. Kad atrodyčiau gera dukra, stengiausi šypsotis, nors širdies gilumoje niršau. Su ja reikia angelo kantrybės, tariau sau. Ir tuojau puoliau mamos link. Ji suvirpo iš baimės. Slapčiomis dėl to džiaugiausi. Pačiupau jai už rankos, iš visų jėgų suspaudžiau ją ir vos vos suktelėjau pirštus. Paleisk, arba rėksiu, sušuko ji mėginda-

ma išsivaduoti. Tempiau ją į kambarį neatgniaužtama kumščio. Ji nesipriešino. Galiausiai aš visada imu viršų.

Tas, kurį tu laikai Darnano liokajumi, šnabždėjau su atšiauriu įniršiu, yra ponas Ešinaras, antstolis, o ne kažkas kitas, ir šis antstolis, lėtai ir aiškiai tariau, atvyko inventorizuoti mūsų turto, mūsų baldų su visu turiniu, jis siekia pirmiausia surašyti turtą, o paskui išvaryti mus, sakiau skiemenuodama, dabar ne laikas tavo cirkams.

Paskui griežtai pareikalavau persirengti drabužius – kad jie bent jau nedvoktų, baigti savo komišką vaidybą ir gerai užsidaryti, ge-rai, skiemenavau, nes dabar antstolio rankose mūsų likimas, sakiau vos girdimai, turime pasistengti pasirodyti kuo padoriau.

Su vaikišku lengvumu, nuo kurio suglumau, mama gražbyliavo, kad turėtume žvelgti į šį įvykį filosofiškai ir nukęsti jį nelaužydamos savo įpročių. Manau, sakė ji norėdama mane dar labiau sunervinti, kad šiai turto surašymo istorijai tu teiki per daug svarbos. Nenuodyk dvasios tokiais dalykais, sakė Seneka, – ištarė mama, – akivaizdu, ir galiu tau įrodyti, jog net kilniausio būdo žmonės surambėja tapę tokių niekšybių aukomis. O dėl manęs, man trūksta laiko tokioms kvailystėms, sako ji, kad mane visai išvestų iš kantrybės. Po šių žodžių ji pasisuko, ryžtingai prisiartino prie durų, nužvelgė teismo vykdytoją nuo galvos iki kojų:

Tave atsiuntė Darnanas?

Tokia situacija, man atrodė, mus žemina. Mama nori sužlugdyti visus mano planus, daugiau ji neturi ko griebtis. Nevėkšla, nusmurgusi senė, šaukiau sau viena. Jos elgesys nepaprastai mane nuvargino. Aš dar su ja atsiskaitysiu. Pažadu, vos tik išvyks teismo vykdytojas, nesvyruodama pulsiu ją, priminsiu visus tuos kartus, kai dėl jos priepuolių turėjau glaustis kitose šeimose. Priminsiu viską, kol ims kūkčioti. Ir atsiprašys.

Pone antstoli, atsiprašiau nutaisiusi susisielojusį veidą, nes taip reikalavo aplinkybės, nesikrimskite dėl mano motinos žodžių, ji pratrūko, nes – pats tai regite – jos protas pakrikęs. Mano mama, patyrusi daug kančių, vienu metu gyvena praeityje ir dabartyje, nes skausmas turi keistą savybę, dėstau šėtoniškus metafizinius teiginius, nutrinti laiko ribas, arba sujaukti, tai priklauso nuo aplinkybių. Jos protas nepaliaujamai klaidžioja tarp 1943-iųjų ir šių laikų, chronologija jai nieko nereiškia, tai simptomas, su kuriuo, atrodo, sunku kovoti. Dėl to nuolat kyla kurioziškų nesusipratimų. Ji nesiliauja painiojusi personažų, kuriuos mato per televiziją, su Piuteno gauja, kurią vadina viena kovinga paršų gauja, nors visi vilki skirtingais maskaradiniais apdarais. Ji įsitikinusi, kad mus valdo Maršalas, nors tai absurdas. Ji pamanė, kad jus atsiuntė Darnanas, pabandykite suprasti kodėl! Ji tvirtina, kad tuos, kurie nori mus valdyti, galima pažinti iš reikalavimų, visi tie šūdžiai, rėkia ji, vienais ar kitais žodžiais reikalauja to paties – tarnauti šeimai, darbui ir tėvynei, ar jums anksčiau teko girdėti tokių pasibaisėtinų dalykų? Jau sakiau, kad mama mano gyvenanti 1943-iaisiais, brolio mirties metais, ir juos ji mini kiekvieną dieną, jos brolis, pone, kas dieną nužudomas ir kas dieną laidojamas, kiekviena valanda praeina gedulingai skambant varpams ir kiekvienas vakaras mums yra šermenys.

Dėl šio fakto mama nuolat atsilieka nuo gyvenimo ir nepritampa prie dabarties. Pakanka smulkmenos iš 1943-iųjų, kurią iškelia pražūtinga atmintis, ir ji vos atgauna jėgas. Pakanka uniformuoto generolo televizoriaus ekrane, kad mama tuoj pat pultų jį, vadindama Lameringu. Šiukšlė, pradeda ji klykti, žudikas, tu suteršei savo vardą! Pakanka ant pastato sienos perskaityti šūkį PRANCŪZIJA PRANCŪZAMS, ir ji pereina perpildytas atminties zonas, kuriose kiti, praėjus tiek laiko, jau seniai pasiklydo, ir nusileidžia per patį PNP* kongreso

* Prancūzijos Nacionalinės Partijos. *Vert.*

įkarštį. Bet nusileidimas pasiseka ne visada. Būna, ji sudūžta, tai negrakštu, viena koja čia, kita – ten, ir nukamuota siela – tarp jų.

Bandydama suprasti savo mamą, stengiuos įsivaizduoti, kokie jausmai ją užvaldo. Svarstau, ką patirčiau keliaudama traukiniu priešinga kryptimi. Pasijuntu taip, tarsi visu greičiu pulčiau į ateitį, kuri ne priešais mane, o už, ir kartu tuo metu mane imtų vytis ir pulti visi praėję metai. Ar jūs klausotės? Ar mano aiškinimai jums suprantami? Manau, kad šie apmąstymai dabar neturi prasmės, turbūt trukdau jums. Atsiprašau, kad leidausi į juos. Atsiprašau dėl visko. Jeigu pasitaikytų proga, atsiprašyčiau dėl to, kad gyvenu. Kaip elgetos. Jie nesiliauja atsiprašinėję, nors tai erzina, ir be paliovos dėkoja.

Atvirai kalbant, mano mama beprotė, padarau išvadą.

Pinigų stygius, šiurpus nuobodulys, pasaulio baimė, pagalvokite apie tai ir geriau suprasite mūsų padėtį. Teismo vykdytojas neatrodė ką nors supratęs. Sudėtinga, pone teismo vykdytojau, sudėtinga, tiek tegalėjau pasakyti. Jeigu numanytumėte, kaip rasti išeitį iš šio mėšlo, atsiprašau, iš šios maišaties, už kurią sudėtingesnė, aišku, tik tarptautinė revoliucija, malonėkite man pranešti. Kalbėjau knygiškai.

O Darnanas, kurio vardą ji nuolat jums šūkčioja, žinote, kas buvo? paklausiau teismo vykdytojo, kuris dabar atidžiai apžiūrinėjo medžio raižinį, kabojusį ant sienos prieškambario dešinėje, su gotišku šriftu išraitytu užrašu, kuris skelbė štai ką: *Jei eini pas mane, mano drauge, paskubėk, kad nebūtų per vėlu.* Ar žinote, pone, kas buvo tas Darnanas?

5

Pabaisa, pone. Pabaisa su žmogaus veidu. Pabaisa, kurio nusikaltimai, pone, mane baugino visą vaikystę. Pirmaisiais gyvenimo metais buvau liūliuojama Piuteno ir Darnano istorijų ir dabar galiu atvirai pasakyti, kad Darnanas ir Piutenas buvo tokie pat groteskiški ir sustingdyti tos pačios nerealybės kaip mano vilkai, žmogėdros ir žydrosios Barbės. Jie trikdė mane. Pasakojimų apie jų niekšybes klausydavau neatidžiai, nes žinojau, tiksliau, mažumą nujaučiau, kad privalau saugotis, kad privalau užkasti atminties gelmėj tuos siaubo ir baimės vaizdus, kurie atgyja naktį ir puola mane persekioti, kurie niekada nesiliauja.

Bet grįžkime prie nedorėlio Darnano, mamos žodžiais, prie nedorėlio Darnano, apie kurio egzistavimą dauguma žmonių nė nenutuokia. Trumpai tariant, pone teismo vykdytojau, Darnanas yra entelechinė blogio figūra*, nė neturėdamas gąsdinamų formų jis blogį iliustruoja kur kas geriau nei raguotas velnias. Mama, sakau, apie Darnano asmenybę sukaupė gausybę dokumentų ir įvairaus pobūdžio informacijos, kurią supynė į šiek tiek keistą, šiek tiek prifantazuotą bylą, kurios ji nesiliauja braukyti, pildyti ir keisti. Tai svarbiausias jos užsiėmimas.

Išgirdusi mano žodžius, mama tuojau pat grįžo į savo kam-

* Aristotelio filosofijoje entelechija reiškia pasiektą tikslą, realybę, pasiekusią galutinę vystymosi stadiją. *Vert.*

barį ir puolė raustis tarp popierių ant miniatiūrinio stalo, kurį ji iškilmingai vadindavo rašomuoju stalu, ir iš stirtos kaipmat ištraukė kartoninę kortelę, prikeverzotą skersai išilgai. Paskui grįžo į svetainę – vis tokia pat su tais juokingais purvinais naktiniais marškiniais, juosinti bananinį krepšį, ir kaip antikos tragedijoje (galva atlošta, kairė pėda atmesta priekin, statmenai dešinei) ji deklamavo:

Pavardė – Darnanas, vardas – Žozefas, pravardė – Žo arba Žožo, asmens padėtis – budelis, lytis – vyriška, kilmė – šimtaprocentinis prancūzas, vedęs prancūzę, arijų kilmės, tai patikrinta pagal kaukolių matmenų lentelę (ketvirtas punktas), ūgis – žemaūgis: 1,67 m, laikysena – stiepiasi norėdamas atrodyti aukštesnis, išskirtinis požymis: stačiakampiai pašto ženklo dydžio ūsai, prisiploję prie lūpų, kurių niekaip nepavadintum burna, labiau panašu į kanalizacijos šulinį, veidas sakytum statinė: tiek pavertus, tiek pastačius, veido spalva – tamsiai ruda, plaukai – juodi ir tankūs, – savotiški apibūdinimai, tinkantys tik gyvuliui iš dominuojančios rasės su ypač kilminga genealogija.

Prasti popieriai, labai prasti, galvojau klausydama mamos. Jos kalba tokia neskoninga ir nepadori, kad įstatymo žmogus turbūt išsigąs mūsų. Nežinojau, ką daryti. Pamaniau, nesvarbu, klaidinga tai ar teisinga, bet daug pavojingiau nutraukti mamą, nei pakęsti jos siaubingą pamoką. Mes ją pakentėme.

Kaip rasės įrodymą, skaitė mama, jis gali pateikti standžią varpą, visą padengtą katalikiška odele, iš po kurios retkarčiais pasirodo dvi asimetriškos sėklidės.

Mama, jau gana! užtenka! prašau! sušukau, šią staigią frazę nulydėjo tyla, ir mama ja pasinaudojo, kad galėtų toliau tęsti savo paskaitą.

Šiurkščių manierų, neišauklėtas. Mokyklos pažymiai apgailėtini. Darnanas beveik nevartoja abstrakčių žodžių. Mėgstamas rašytojas: nėra. Muzikas, kuris patiktų: nėra. Darnanas abejoja dėl meno kūrinių vertės, dažniausiai juos įvertina vienu

žodžiu: žydo. Visiškai negeba suprasti filosofijos ir metafizikos grožio. Paauglystėje susiduria su dideliais sunkumais, kai reikia mintinai išmokti tokius žodžius, kaip *Kriegsverwaltungschef* arba *Oberkriegsverwaltungsrat.* Bet nesunkiai kaukia *Heil*, kai pasitaiko vienas iš šių garbingų titulų.

Riboto proto, bet justi stiprūs polinkiai į fizinius ir moralinius kankinimus: jie jam teikia nemažai įspūdžių. Ak, Darnanas yra vadas ir vedlys, vadas yra vadas, velniai rautų, jis prisirišęs prie tautologijos*, vadas negali maloniai leisti laiko, jis turi tiek darbų, bet vis dėlto nepamiršta numesti kelių trupinių valdiniams, nes kiekvienas darbas vertas savo užmokesčio, – jis prisirišęs prie patarlių, – įprasta laukti atlyginimo, įprasta pridurti, kad Darnanas nėra nedėkingas ir moka atlyginti savo vaikėzams, kai jie būna gerai padirbėję, pavyzdžiui, sulaužę Pasipriešinimo dalyviui kaulus arba padarę ką nors kita

Mama! šaukiau sukrėsta. Tai viskas, ką tuomet galėjau pasakyti. To nepakako.

Jis dažnai, pernelyg dažnai vartojo žodžius „garbė“ ir „negarbė“. Kaip ir visi niekšai. Arba kaip visi kariškiai. Palieku prisiekusiesiems pasirinkti tai, kas labiau prie širdies.

Žudikų būrio steigėjas, jo veide atsispindi žiaurumas ir kraujo troškimas, Darnanas šaltakrau

Mama, prašau, sušukau. Mane apniko pati didžiausia baimė, jei jūs galite tai įsivaizduoti. Paaiškinau teismo vykdytojui, kad mano mamos vulgarumas yra mažumą ontologinis ir stulbinamai priešinasi neuroleptikų poveikiui. Mamai krizė, pasakiau teismo vykdytojui. Daktaras Donkas man dažnai kartoja ligos pavadinimą, Dieve, koks gi jis.

* Tautologija tradicinėje logikoje reiškia loginę klaidą nusakant sąvoką – t. y. apibrėžiamoji sąvoka apibrėžiama ta pačia sąvoka, pavyzdžiui, „žmogus yra žmogus“. *Vert.*

Darnanas pririnko daug varganų velnių, tęsia mama savo kliedesius, verčiau derėtų sakyti „velnio apsėstų vargšų“, kurie, be to, ką apie juos žinome, tampa paklusniais suteneriais, antrarūšiais nusikaltėliais, priemiesčių gaujų vadeivomis, o kuo jie galėjo tapti be jo! Šiuos rekrūtus – juos jis vadino vaikėzais – Darnanas atrinko pagal tikslius kriterijus: jie privalėjo mokėti šaudyti kaip medžiotojai ir paklusti kaip šunys, sunku būtų rasti aukščiausiosios rūšies žinduolių, kuriems būtų būdingos šios dvi savybės. Jie kaukė: „Aš prisiekiu būti žvėriškas ir padaryti bet kokią niekšybę tada, kai tai bus liepta“. Nepasakosiu, brangioji, nuodugniai, nes nenoriu, kad apalptum. Jie buvo panašūs į klounus su tomis plačiomis kelnėmis ir beretėmis, prisiplojusiomis prie plokščių galvų kaip karvės mėšlas, sako mama, kaip didžiulė muses traukianti mėšlo krūva, jie plėšė kaimą, sako mama, bet niekam nekilo noras juoktis, visiškai niekam, sako ji ir staiga liaujasi.

Kur tu padėjai savo beretę? pagaliau ištarė ji, atsisukdama į teismo vykdytoją, kuris, ištyręs visus siuvinius, apžiūrinėjo siaubingą komodą, paveldėtą iš senelės. Ir ji prapliupo juoktis, nes jos beprotybė pranoko visus sielos užmojus, buvo begalinė, ir aš juokiausi taip pat, ką dar galėčiau daryti priešais teismo vykdytoją, kuris tebebuvo tylus, sustingęs ir nepajudinamas kaip statula.

Reikia jums paaiškinti, sakiau teismo vykdytojui, bandydama sulaikyti nervingą juoką, kuris taip netikėtai prasiveržė, atleiskite mums, kad mama tiek dėmesio ir neapykantos skyrė Darnanui ir tų galvijų, kuriems visi lenkėsi, beretėms. Beretė jos kalboje tėra metoniminis objektas, sakiau jausmingai, priemonės bjaurumas reiškia visumos bjaurumą, įprastomis sąlygomis tai nelengva atskirti. Jos nuomone, beretė, išorinis požymis, – tai tik niekšingų sielų turtas. Kiekviena žmogiška būtybė, perspėjo ji, išsigražinusi tokiais priedais, turėtų būti kruopščiai patikrinta. Ji paminėjo Franką, Sadamą Huseiną, Kuzinė

iš penktojo ir tą niekšą Vagnerį, ji apsiribojo tik pačiais garsiausiais atgrasaus karvės gurvolio mėgėjais.

Atkreipsiu dėmesį ir į tuos, kurie, apakinti mano dukters pasirodymų, jau nebežino, kokiais galvos apdangalais prisidengti, pareiškė mama (į ką ji kreipiasi?), jos dėka aš sudariau ilgą sąrašą: paprasta kepurė su bumbulu arba su kutais, fesas, gobtuvas iš vilnos ar kailio, kalnų kepurė, sombreras, borsalinas, vasarinė kepuraitė iš odos, vilnos ar medvilnės, iš vienspalvio, languoto ar gėlėto audinio, labai tinka prie veido, jei ją nešioji kaip mano Luiziana, snapelis nuleistas žemyn, ir gobtuvas, matote, koks platus pasirinkimas.

Šie vaikinai, sako mama, yra pernelyg vyriški. Jų barzdos šiurkščios. Pirštai pūslėti. Jie neprisipažįsta, kad pavargo, jei jiems silpna ar skauda kojos, gurkšnelis drumstos naminės degtinės, Dievo vardas, ir viskas praeina, velniai rautų. Jie žingsniuoja atstatę krūtines priekin, peilis prisegtas netoli praskiepo. Keli susiviję pūkai ant smakro, chaki spalvos marškiniai. Kaip tai jaudina! Visur, kur jie eina, pasigirsta ištekėjusių moterų susižavėjimo šūksniai, jos kraustosi iš proto dėl jų žemų balsų, tvirtų kiaušių ir grubių manierų.

Mama! sušukau. Bet mama per tiek laiko jau buvo išmokusi naudotis savo neliečiamybe, kurią jai teikė ligonės statusas, ji buvo visai nenusiteikusi nutraukti kaltinamosios kalbos.

Ir sekso, ir karo klausimus jie sprendžia vienodai – ataka, pleištas ir galiausiai tikra egzekucija. Jie tol būna nepatenkinti, kol neparverčia savo varžovo, kol be trumpų ceremonijų, be tardymo ir be teismo nenutraukia jam kelnių. Paskui jie atsisega praskiepą. Mergina, kurios jie nė nenurengė, rauda lovoje, nes jos švelnioje širdyje jau užgimė meilė, ir pareigūnui labai patinka žvelgti į jauną merginą, liejančią dėl jo tikros meilės ašaras. Bet kai pareigūnas susiruošia išeiti, liūdna jauna moteris gėdingai šnabžda kelis žodžius, kuriuose nėra džiaugsmo, gal jie kiek primena priekaištus. Dar to negana. Dar ši paleis-

tuvė kels sceną. To jau nebus. Ji jau gavo tai, ko norėjo, ko dar dejuoja? Ji leidosi išdulkinama be jokio priešinimosi, jai neišeis paversti mus romantikais, mes nežaidžiam tokių žaidimų, kekšele.

Mergina, kentėdama dėl to, kad su ja elgiamasi kaip su šuniu, lemena aitresnius priekaištus. Ji nusipelnė gero antausio, mano vaikėzas, taisydamasis kelnes, šitos karvės laukia geras spyris į šikną. Bet jis turi kitų rūpesčių, tai tiesa. Jam reikia kuo greičiau dingti. Peilio ašmenys trinasi į kirkšnį, šaukia dirbti. Boba iš ratų – ratų nekrato. Ir spyriu uždaręs duris, jis puola merginą neva nusivylęs ir ciniškas, o nusižeminusi mergina iškart atiduoda tai, kas brangiausia. Ir štai – jam buvo gera ją turėti.

Netrukus ateina iškilminga valanda, kai savo pergalėmis jis gali pasigirti draugams, detaliai atpasakodamas visus padavėjos privalumus ir trūkumus, ji sutiko jį su patriotiniu entuziazmu, ak, jos nukarusios krūtys, minkšta vieta nebloga, o apatinės vietos plaukeliai geltoni, o koks liemuo, nepaprastas, Dieve, koks ugnikalnis ta prakeikta pasileidusi boba, koks ugningas temperamentas, reikėjo pamatyti, kaip jis ją išdulkino, tą šliundrą, tą kekšę iš prigimties, iki liežuvėlio, prisiekiu, prakeikta pasileidusi boba, ak, tai buvo tikras viešnamis, kokia kekšė, tik pamanykit! Kokia pasileidėlė! Dabar atsigavusi vyriška siela gali atsiduoti brangiausiam dalykui – šefo meilei. Nes budelius įkvepia tik šefo meilė. Tai taisyklė.

Šie pagyrūnai apmaurojusia siela, tęsė ji pratrūkdama kankinamu juoku, dėl to ėmė šokčioti jos pilvas (jūros kačiuko dydžio) ir šlykštus bananinis krepšys, kurį ji buvo prisijuosusi, šie geležiniai žmonės siekia pabaigti gyvenimėlį būdami smulkiais verslininkais, su automobiliuku, žmonele ir keturiais berniokais, kurie bus paklusnūs, prisiekiu Dievu, juk tėvas turi būti gerbiamas, velniai rautų, jie retsykiais neišvengs bausmių, tegul kiti pasimoko, apgailėtini kvailiai, į jaunų liurbių auklėjimą

reikia žiūrėti atsakingai, reikia laiku susigriebti, yra dalykų, kurių negalima palikti likimo valiai, pasitaiko, kai jie

Visi žudikai, sako mama, svajoja apie pagarbą, keista. Jie svajoja mėgautis kaimelio ponų draugija ir pripažinimu, nors anksčiau aukštuomenė jiems atrodė verta paniekos. Bet kaimo ponai su jais nesutars niekada, girdi, niekada, mano brangioji, jie veltui stengiasi tapti galingi ir grėsmingi, jie niekada nebus su ponais prie vieno stalo. Didžiausių vertybių, rašė Epikūras, negali nupirkti už jokius pinigus. Šią frazę, brangioji, kartoju kiekvieną kartą, kai atidarau šaldytuvą.

Mama, tu tuojau pavargsi, tariau silpnu balsu. Bet mama nepavargsta, kai ima pasakoti savo beprotiškas istorijas.

Darnanas, jų gaujos vadas, pasakoja ji, prisidegusi cigaretę, Darnanas išgyvena pakylėtos meilės ekstazę, prisimindamas karo įgulą, žirnelių ir bezdalų smarvę kareivinėse. Jis pats gadindavo orą, kai prispirdavo reikalas, bet didelių žmonių draugijoje, su oficialiais vokiečių asmenimis, to niekada nenutikdavo, nes vokietis negadina oro, tarė mama, nes vokietis yra pabaisa, pridūrė ji.

Mama, lemenau paraudusi iš gėdos.

Po kavos su konjaku Darnanas mėgsta dainuoti *Pasidalinkim dešra* arba *La Madelon.* Jis mokėjo mintinai visus posmus. Jis visas kunkuliuoja džiaugsmu. Džiaugsmas, štai žodis, kurio man trūko, priduria mama.

Muzikai jautrioms jo ausims patriotiškai skambėjo keli žodžiai: perversmas, pirst, tėtė, pypkė, paleistuvė, plaukelis, pasileidėlė, tėvynė, kyboti, glėbesčiuotis* . Išvardiju ne viską, atleiskite.

Geriausia buvo tiesiog atsiprašyti, bet teismo vykdytojui, kuris aprašinėjo senovinės komodos turinį, lemenau: mamos įžū-

* Visi šie žodžiai prancūzų kalboje prasideda iš p raidės. Maršalui atrodė patriotiška tik tai, kas panašiai skamba. *Vert.*

lumą, pažvelkite, mamos įžūlumą sukelia nemiga ir didelė kančia, nepykite. Mano mama, nors šitaip kalba ir atrodo, yra nekaltas padarėlis, avinėlis, pone antstoli, ji šaukia todėl, kad nori perrėkti savo baimę, nori jos negirdėti, pagaliau tai supratau. Pavyzdžiui, kaip tik dabar mama bijo jūsų, aš ją pažįstu, ji nesupranta, kas jūs esate, žudikas? jos Žano budelis? Baimė kyla iš fantazijų, ji be paliovos įsivaizduoja, kad atsitinka kas bloga. Mano mama bijo visko, pone, mano mama bijo visko, netgi Dievo, kurį kelis kartus kliedėdama pavadino Piutenu, bijo manęs, savo dukros, bijo savęs pačios, bijo visko taip, tarsi viso pasaulio baimės būtų apsėdusios ją ir pasiekusios neregėtus mastus.

Ir mano mama, galvojau aš, šią baimę perdavė man. Aš bijau žmonių, bijau nakties, kai išlenda šmėklos, bijau maršalo Piuteno, kurį mama mano esant gyvą, bijau triukšmų ir viso išorinio pasaulio. Aš taip bijau, kad gyvenu užsidariusi savo menkame bute, į kurį niekas negali patekti, akis į akį su mama, kuri daugiau kaip penkiasdešimt metų yra savo brolio našlė, su pamišusia ir nepaguodžiama mama, kurią privalau prižiūrėti kaip privalu, t. y. blogai, atskirti nuo pasaulio, girdyti jai vaistus, bet kaipgi kitaip galėčiau elgtis? su mama, kuri kiekvieną naktį pažadina mane kauksmais „Kodėl, kodėl?“ Kodėl kas? sakau jai pro miegus. Ir mano sapnai man atsako, bet aš jų nesuprantu. Gyvenu su mama, kurios gėdijuosi ir kurią slepiu nuo viso pasaulio, netgi nuo Neli, man tenka nemažai iškentėti dėl mamos, kurios ligos aš apsimetu nepastebinti, tarsi ją nutyliu, mamai būti nepastebėtai – tolygu žūti. Mama tvirtina, kad gedi ne asmens, o visos žmonijos, pabandykite tai suvokti, mama kiauras dienas iš kapų rausia dvokiančius numirėlius, kurie apnuodija orą mirtimi. Gal galėtum laikinai pamiršti savo prisiminimus? sakau jai. Ne, mano mama to negali, pone teismo vykdytojau, nes jos siaubinga atmintis seka paskui ją lyg šuo, laižydamas rankas ir kojas, aš privalau prižiūrėti ją kaip vaiką, daryk

tą, daryk aną, miegok, nurimk. Mamą aš maitinu, baudžiu iš principo ir iš kerštо, vėliau papasakosiu apie tai plačiau, saugau nuo milicininkų, kurie nei dieną, nei naktį neduoda jai ramybės, žadina spyriais į pilvą, nes mano mama yra mano duktė, pone, mano mama yra mano duktė, vyresnė už mane keturiasdešimčia metų, ją auklėti – mano pareiga. Ir man sekasi, patikėkite.

Aš bijau visko, bijau žiurkių, vorų, o labiausiai gyvačių, esu tikra, kad numirčiau, jeigu vienas iš tų arabų iš Žma el Fna aikštės, apie kurią man pasakojo Žava, jei apvyniotų man apie kaklą nuodingą gyvatę. Vakar aš papasakojau Neli, kad sapnavau vinguriuojančią gyvatę, kuri užšliaužė ant lovos ir žiauriai mane smaugė. Ir Neli į mano pasakojimą atsakė taip kaip buvo įpratusi, atvirai ir įžūliai: „Gyvatė – tai varpa". Nuneigti negaliu, nors visai neturiu patirties ir neturėčiau to sapnuoti, tai varpa, kuri sukasi ratu ir vyniojasi kaip spagečiai, kas nors atsitiks!

Aš bijau visko, bijau teismo vykdytojo, kuris stovi priešais su mokykliniu krepšiu, ir dar, turiu prisipažinti, bijau savo mamos, kai ji žiūri į mane neatpažindama, pamišėlės žvilgsniu, žvilgsniu, kaltinančiu mane dėl klaidų, kurių nesu padariusi, ir aš vėl privalau jai kartoti: „Tai aš, Luiziana, tavo duktė, mama, nebijok, tai aš, nebijok nieko", baiminuosi, kad apimta haliucinacijų ji palaikys mane Korina Liušer arba kokia kita tos padermės paleistuve, kad padarys man ką nors bloga.

Bet šią akimirką mama nepalaikė manęs nei Korina Liušer, nei Eva Braun. Ji užtęsė savo pamoką norėdama informuoti mane, ji visą laiką man kalė: „Aš mokau tave Istorijos, nes netrukus mirsiu, nes paskutinių išsigelbėjusių burnas užpila žemės, ir kas apsakys tau besibaigiančio amžiaus paralipomenus?" Para, – ką? Visus tuos siaubus, brangioji, visus tuos siaubus, kurie iki pat dabar alina žemę. Bet aš prašau tik vieno dalyko, kad ji niekada man nepasakotų nei apie Darnaną, nei apie Piuteną, nei apie jų piktadarystes. Senų gerų laikų istorijos, kurios visada

baigiasi šešiais milijonais mirčių, labai ačiū, man tai jau įkyrėjo. Man patinka tik painūs meilės siužetai, tik tiek.

Darnanas, toliau pasakoja mama, turėdamas tiek nusikaltėliškų idėjų, kurios 1943-iaisiais buvo itin madingos, greitai gavo Policijos viršininko kėdę. Jo teisėta žmona, tai yra ta vienintelė, su kuria jis neištvirkavo, verkė iš džiaugsmo, kai jis davė priesaiką pačiam Piutenui. Kai buvo paskirti simboliniai Waffen-SS nariai ir visi į jį ėmė kreiptis *Sturmbannführer,* jo žmona, išties jausmingos sielos moteriškė, prapliupo rypauti, koks jis gražus, koks stiprus, kokia vyriška energija trykšta iš jo prakaitu žliaugiančios asmenybės, ir medaliai ant jo krūtinės, tai taip miela! SS uniformą vilkįs Darnanas davė priesaiką Fiurериui, prisiekė ištikimybę ir atsidavimą. Iki pat mirties. Jo pati ėmė kūkčioti, kai jis pacitavo Ribentropo žodžius: „Nepaprastai džiaugiuosi, kad susipažinau su žmogumi, kuris visu šimtu procentų pritaria vokiečių idėjoms".

Darnanas pareiškia, kad jis pasiruošęs dvėsti dėl tėvynės, atleiskite, pasitaisė mama, mirti dėl tėvynės. Vienintelis žodis, galintis ją (tėvynę) apginti: žudynės. Vienintelis būdas: žudynės. Rezultatai garantuoti. Dėl stulbinamo paprastumo ši politinė sistema, paremta universaliu principu, kuriuo vadovaudamiesi žmonės stengiasi negalvoti (juk mąstymas dažnai tėra netikrumo ir galvos skausmo priežastis), ši sistema sužavėjo minias.

Jeigu nori papildyti savo vado portretą, sako mama teismo vykdytojui, dabar tinkamiausias laikas.

Dabar tinkamiausias laikas tau eiti gulti, tučtuojau, pasakiau taip pat sausai.

Mama baugščiai pažvelgė į kambarį ir visu rūgščiu veidu parodė, kad dar spės.

Namus, pone antstoli, valdau aš, turbūt jau pastebėjote. Mano rankose pinigai (3000 frankų mamos invalidumo pensija per mėnesį). Aš naudojuosi čekių knygele. Tvarkau. Administruoju. Tikrinu. Skaičiuoju. Bet tokia matematika yra labai pavo-

jinga nervų sistemai. Kur tik mama įsipainioja, viskas apsiverčia aukštyn kojom, esu mandagi. Taigi aš ją *drive,* pone. Esu priversta. Ar ši našta, paklausite, ne per sunki mano gležniems pečiams? Atsakau jums atvirai: ne. Vadovaudama mamai, patiriu slaptą malonumą. Manau, kad esu apsigimusi despotė. Ši savybė, sakiau sau, yra ypač vertinga, kai tenka kovoti už socialinį pripažinimą, aš kalbu taip kaip p. Kuzinė iš penktojo, nes vartai yra siauri, išrinktųjų skaičius ribotas. Bet savo despotišką talentą demonstruoju vien mamai. Dėl to apgailestauju. Kaip jūs, pone teismo vykdytojau, manote, ar dar galėčiau pasitaisyti? Viliuosi.

Teismo vykdytojas, toks pat santūrus, pakėlė į mane negyvas akis. Ir tuo šaltu, beasmeniu, neskambiu, vienastygiu tonu, atrodžiusiu man gerų manierų viršūne (juk jis buvo visai priešingas mūsų tonui, kartais graudžiam, dažnai rėksmingam, visada pakeltam ir dramatiškam), kelintų metų gamybos jūsų televizorius? paklausė jis, taisydamasis akinius su paauksuotais rėmeliais.

6

Išvakarėse apmąsčiau sumanymą paslėpti televizorių pas Neli. Bet kokia kaina reikia pasiekti, kad jis nepakliūtų į turto aprašą. Vėliau persigalvojau. Juk viena nepajėgčiau pakelti tokio sunkaus daikto.

Paskui visą vakarą praleidau svajodama apie neįtikimus stebuklus, visa širdimi trokšdama kokių nors negandų, kurios užbėgtų už akių manosioms (negandoms): namų griūties, per kurią išlieku gyva ir sveika, žemės drebėjimo, milžiniško potvynio, nunešančio viską – teismo vykdytoją, jo pranešimą apie priverstinį turto nusavinimą, jo mokyklinę kuprinę, pilną pavojų, ir mano mamą – viską, kas atsidūrė po vienu stogu. Negalėjau nurimti, jutau, kad antstolio atvykimas slepia lemtingą įspėjimą, nuobaudą už šiek tiek keistą gyvenimo būdą, kuris, atvirai kalbant, laužo visas taisykles.

Kadangi miegas neėmė, pasirėmiau pagalve ir išsitiesiau mėgstama poza: vieną ranką padėjau ant distancinio valdymo pulto, kitą – ant gaktikaulio. Kas atsitiks, klausiau savęs, jeigu po turto nusavinimo būsime išvarytos, ką darysiu su šia sena pamišėle?

Nereikia galvoti apie rytdieną, tariau sau, kai galvoju apie rytdieną, tuojau pat išvystu srovę, nešančią mane kažko juodo ir šalto link, negaliu to atpasakoti, gal tas kažkas yra milžiniško kalmaro formos. Tai nesąmonė. Nereikia galvoti apie ateitį, ku-

rią žada būsiant negailestingą net optimistiškos prognozės. Nereikia galvoti apie praeitį, kuri, jeigu tikėčiau savo mama, buvo nežmoniška. Apie ką gi galų gale galiu galvoti? garsiai paklausiau savęs. Turiu daugybę rūpesčių gamykloje, skundėsi vyras melsva pižama iš televizoriaus, kurį ką tik įjungiau, ekrano. Tu negali suprasti, sakė jis nuolankiai ir dailiai sušukuotai moteriai (šios dvi ypatybės, man atrodė, visoms moteriškoms būtybėms nežinia kodėl kyla iš baimės). Moteris ką tik į jį atsisuko. Vyras pabrėžtinai plačiai šypsojosi ir kiekvienam skiemeniui pritarė galvos linktelėjimu, kad gestai įgautų tos įtaigos, kurios ypač stigo jo sielai. Aš suprantu, šnibždėjo moteris, kuri, kaip sakiau, krito į akis dėl nepriekaištingai sugulusių plaukų sruogų. Ir, be visų kitų prolegomenų, dvi nepriekaištingai sušukuotos galvos pasuko į šalį ir susilietė lūpomis. Operatorius nufilmavo juos gana kvailai – iš nugaros.

Visad ypač atidžiai tiriu įvairius kino bučinių variantus. Mano smalsumas, prisipažinsiu, šiuo atžvilgiu yra nepaprastas. Aistringai tiriu, ar aktoriaus bučinys priglunda prie, aukščiau ar žemiau aktorės burnos (kaip, deja, nutinka dažnai), ar tai paprastas lūpų susilietimas (tik skirtingi spaudimo, siurbimo, lipnumo ir gilumo laipsniai), ar tai toks liežuvių galiukų kutinėjimas, kokį Džekas Nikolsonas skyrė Džesikai Lan filme *Paštininkas visada skambina du kartus* ir kokį neseniai pastebėjau filme *Trainspotting,* – šie paskutinieji, žinoma, patys įdomiausi.

Bet visas žavesys dingsta, kai vyras melsva pižama toliau netęsia šios scenos, nepasilenkia prie dailiai sušukuotos moters kaklo arba krūtų, kurios, regėjos, buvo didelės. Vyras melsva pižama ir moteris dailia šukuosena stengėsi išsivaduoti iš bučinių ir glamonių skubėdami taip, tarsi kažkas juodu vytųsi, džiugu, kad bent serialo pabaiga pranašavo ką kita: norėdamas greičiau užsimiršti po išsiskyrimo su Pate, vienintele gyvenimo meile, Denveris galvotrūkčiais puolė dirbti. Kaip tik tuo metu pasirodė Diana, svarbiausio Denverio varžovo Semio se-

suo. Semis visais būdais mėgino sukliudyti Dianai įsimylėti Denverį, klasikinis variantas. Tai kas gi atsitiks, kai Semis užklups Denverį ir Dianą godžiai besibučiuojančius?

Naudodamasi proga noriu paliudyti, kad kino bučiniai yra vaizduojami paskubomis ir, jeigu būtų galima taip pasakyti, palieka žiūrovą nepatenkintą. Apmaudu. Tačiau reikia pripažinti, kad kino bučiniai, kuriuos stebime vakarui baigiantis, tą valandą, kai apkvaitusi siela trokšta užsimiršimo, kino bučiniai yra tikra paguoda, neabejotinas atpildas už beribę dieną, jos vainikavimas, sakytum aukščiausia viršūnė, bet tiktai su ta sąlyga, jei jie lėti, lėti, lėti, ugningo, audringo lėtumo, lėti, lėti, lėti ir ilgi, ir ilgesingi, ir minkšti, ir drėgni, ir geidulingi, ir *linguae,* jeigu įmanoma, ir, aišku, lyriški, tokie, kad paliktų žiūrovus sutrikusius, virpančius, nesavus.

Kino bučiniai turės dar daugiau pranašumo, jeigu juos palyginsime su gyvenimo bučiniais: jie nesuvelia šukuosenos, nenuraudonina skruostų, glotniai uždažytų skaistalais, neišterlioja lūpdažių ant smakro arba virš lūpų – kitaip būtų bjaurus ir, tarkim, groteskiškas vaizdas, o svarbiausia – jie neiškreipia veido bruožų šlykščiomis grimasomis tą akimirką, kai jis turi kilniai ir dieviškai švytėti meilės ugnimi.

Tačiau dar kartą noriu atkreipti dėmesį į dalykus, kurie man atrodo svarbūs – kino bučiniai dažniausiai nuvilia. Jie trumpi ir skuboti, netgi žvitrūs, štai dėl ko priekaištauju, jie kaipmat pranyksta, o vietoj intymumo pastebiu brukant visuotinį požiūrį. Kokia neteisybė! Tuo tarpu Neli ir Žava bučiniai, štai pavyzdys, gali trukti valandą ir trisdešimt penkias minutes, visą kino seansą ir dar ilgiau. Apie ką kalbėjau? Bučiniai mane išmušė iš vėžių. Ak taip, dailiai sušukuota pora, kaip sakiau, išsivadavo iš glamonių ir moters galvoje vėl ėmė suktis įprastos kvailystės, tarsi bučiniai visai nebūtų pakeitę jos būties, – jos laikysena nepakito, ji kalbėjo tokiu pat abejingu ir ramiu balsu kaip iki tol. Ir nors makiažas buvo tobulas, ji atrodė tokia pat kvaila.

Nebuvo saldaus silpnumo, kuris apsunkintų kiekvieną judesį kūno, palinkusio nuo per didelės laimės naštos, žvilgsnis nespindėjo tuo keistu blizgesiu, kurį pastebiu Neli akyse, kai ji išsiskiria su Žava, tas blizgesys lyg vidinė šypsena – nuolatos ją lydi ir verčia mane žavėtis.

Taigi darau išvadą, kad aktorių bučiniai buvo apgaulingi. Šie kvailiai nemokėjo išnaudoti pasitaikiusios progos. Be abejo, ji – ištekėjusi, jis vedęs. Be abejo, jų sutuoktiniai – būtybės senojo pasaulio, dar nepersisotinusio Holivudo gyvenimu, akies krašteliu juos sekė draskomi fanatiško pavydo.

Prieš užmiegant mintys dar kartą nuskriejo prie pranešimo dėl turto aprašymo ir nusavinimo, kurį gavau prieš dvi dienas. Kartojau sau, kad bet kokia kaina reikia įgyti įgaliotojo teismo vykdytojo palankumą, o paskui jį susilpninti, pergudrauti, prispirti atidėti skolų grąžinimo datą arba, dar geriau, visiškai nuo jų atleisti. Mano ankstesnis naivumas, netgi, turėčiau pasakyti, kvailumas, paskatino stipriai pervertinti teismo vykdytojo galias. Buvau prisiekusi sau jį pamaloninti rinktinėmis formuluotėmis, rafinuotais komplimentais ir tauškalais, kurie įrodytų, jog moku klastingus būtojo laiko dalyvio derinimo būdus, nors gramatikoje tai silpniausia mano vieta. Tik daug vėliau suvokiau, kad šis meilingumas yra ne tik bergždžias, bet ir juokingas, o vienintelis dalykas, galintis pelnyti šios padermės padarų pagarbą – tikrai ne idiotiškos šypsenos ar mandagumas (šitos savybės, dar pamatysime, mane išsekins), bet pasipūtimas, panieka. Ir pyktis.

Ar atsimenate, kada jį pirkote? pakartojo teismo vykdytojas, stovintis priešais televizorių toks tiesus kaip i.

Apsišarvavau drąsa. Jokiu būdu nenorėjau skirtis su daiktu, leidusiu tirti įvairius kino bučinių variantus ir kitokį kino seksualinį elgesį – tik toks man teliko, nors dėjau gausybę mįslingų pastangų plėsti žinias šioje srityje. (Turiu stiprių geidu-

lingų polinkių, bet prieštara tarp jų veržlumo ir menko pasireiškimo verčia mane be galo kentėti.)

Pone teismo vykdytojau, pirmiausia norėčiau jus įspėti, kad šio daikto nusavinimas gali pastūmėti mano mamą į baisius ir slogius regėjimus, – mane pačią stebino mano įžūlumas, – šis banalus mechanizmas, sakau, nutaikiusi rodomąjį pirštą į televizorių, suluošintai mamos sielai turi profilaktinį poveikį, netgi, sakyčiau, stiprinamąjį ir gaivinamąjį, į tai negalima nekreipti dėmesio. Grėsmingomis aplinkybėmis, pamaniau, šiek tiek šantažo nepakenks. Ėmiau aiškinti, kiek naudos mano mamai teikia šis paprastas vaistas. Jis iš tikrųjų duoda jai galimybę, pateikiau savo argumentus, džiaugtis ilgais pokalbiais su ekranu, kurie nuramina jos ligotas smegenis, pokalbiais, daug vertingesniais už tuos, kurie vyksta tarp mūsų, kai esame kartu, bet skiriamos abipusio neįveikiamo negebėjimo suprasti.

Be to, sakau, mamą, kuri kažin kaip susiprotėjo, jog išeiti iš namų – gėdingas dalykas, mamą, kuri po Buskė nužudymo tapo visos visuomenės prieše, jūs nesuprantate, kuo čia dėtas Buskė nužudymas? apie tai – vėliau! Mamą, kuri gyvena užsibarikadavusi kambaryje kaip žeminėje slėptuvėje, televizorius darkart įtikina, kad pasaulis egzistuoja ir genda toliau. Televizorius, nors tai neįprasta ir prieštarauja sveikam protui, pone teismo vykdytojau, mano mamai, gyvenančiai nematerialų ir chimerišką gyvenimą, sukuria stabilią tikrovę, nežinau, ar galite mane suprasti, tai tarsi švyturys jos sielos naktyje (man labai patinka poetiniai įvaizdžiai, nors jų mano kalboje nedaug), tarsi žymė žemėje, tvirta, nenutrūkstama ir beveik nekintanti bėgant laikui (kasdien tas pats šlykštus kratinys, pagalvojau), kurios ji įsikimba norėdama išvengti svaigulio ir kritimo į niekur, – ten jos sielą nuolatos kažkas kviečia.

Bet kartais, – mano mama turi būdingą savybę keisti savo nuomonę lyg marškinius ir vienu metu brandinti kelias prieštaringas mintis, – ji ima abejoti pasaulio, kurį mato ekrane, tikru-

mu. Brangioji, man atrodo, – ji atveria širdį, – jog pasaulis neegzistuoja. Man atrodo, kad tai – tik erdvioje kaip žemė studijoje statistų suvaidintas serialas, kuriam vadovauja šlykštus režisierius, galbūt – Piutenas, arba Darnanas, arba kitas to plauko kuilys, arba dar blogiau, mistinės ir velniškos galios, šiaip ar taip, sako mama, būtis, institucija, ar dievažin kas, turintis potraukį veiksmo filmams – su mirtimis, karais, griūtimis, žemyn pakopomis krintančiais kriokliais ir visur srūvančiu krauju.

Reguliariai, sako mama, režisierius samdo patyrusius psichiatrus, kad jie pagerintų statistų moralę. Už apgailėtiną atlyginimą statistai perrengiami elgetomis, aukomis, žudikais, bet kuo, o tokia veikla galiausiai demoralizuoja ir reikalauja nežemiškų galių pagalbos. Be to, statistams tenka, teigia įsikarščiavusi mama, jiems tenka vaidinti tikrą mirtį pramanytuose karo frontuose, kol kariškis, tiksli generolo Lameringo kopija, įteikia jų ašarotoms našlėms medalį iš melchioro ir 15 000 frankų čekį.

Be to, sakau teismo vykdytojui, kuris, taip ir neišgirdęs atsakymo, dėmesingai apžiūrinėjo ant indaujos stovinčią lempą ir suraukęs antakius rašė į užrašų knygelę: lempa su dirbtine medžio kojele, imituojančia vynuogienoją, su kartoniniu gaubtu, vienas kraštas apdegęs, – be to, mama tvirtina, jog televizija jai atskleidžia Visuotinumą, tai be galo ją žavi. Priešais šį sudvasintą stačiakampį mama pasijunta esanti dalele Didžiojo Visko, kūnu ir siela įsiliejanti į Visuotinės meilės srautą. Ji tiki šiuo didžiu prasimanymu, tariau sarkastiškai (tai ramino mano nervus), ypač tuomet, kai žiūri erotinius televizijos filmus, kuriuos vėlyvomis valandomis transliuoja M6, menkos orgijos, menkos dramos prastų dekoracijų fone, kaip manote, ar gašlumas šiandien – prabanga? Aš nukrypau nuo temos, pone, prašau man atleisti. Apie ką kalbėjau? Apie Visuotinę meilę. Mama ja tiki visa širdimi, nors kiekviena diena ją paneigia. Mano mama, pašiepiau, yra mirtina romantikė, ir jos tradicinė medi-

cina nepagydys. Ji pasisotina tik virpančių sielų vienybe, nenutrūkstama harmoninga meile ir kitokiais tąsiais saldžiais gaminiais. Šios šlykštybės jai galvon suplūdo per pilietinį karą. Tuo laiku ji staiga suvokė ir visuotinį žmonių bei asmeninį Piuteno niekšingumą. Jos romantiška siela pernelyg dievina kančias, ir ne tik dievina – tyčia jas kelia ir kursto. Tai nepakenčiama.

Dar pasakysiu, tvirtai tariu, tarsi ginčiau bylą teisme, dar pasakysiu, kad interpretuodama televizijos faktus ji drąsina ir puoselėja mąstymą didžiaisiais transcendentiniais klausimais. Televizija daro įtaką jos pasaulėjautai, ir todėl jos kliedesiai tampa dar tikresni, pagrįsti netvirtomis teorijomis, pirmiausia tai susiję su tomis istorijomis prieš miegą, pone antstoli, kad Piutenas tą, Darnanas aną, tai jos arkliukas. Anot mamos, pilietinis karas, jo taisyklės, idėjų ir ginklų prekyba yra valdomi tarptautinės kolaborantų mafijos, kuri griežtai kontroliuoja klestinčias pramonės šakas, visada tos pačios litanijos, pone teismo vykdytojau, bet aš jau daugiau nebekreipiu į jas dėmesio. Nors turiu pripažinti, kad nelogiškos spekuliacijos gali nuraminti mano mamą kaip *Tranxène*. Tokią išvadą padariau, ištariau kompetetingu tonu toliau kurpdama atsakymą.

Kalbėsiu tiesiai, pone antstoli, – šis pasitikėjimas savimi stebino mane pačią, – galiausiai noriu pridurti, kad šis instrumentas, kurį šiurkščiai norite iš mūsų atimti, yra būtinas, – jis ją šviečia, ramina, įkvepia ir puoselėja jos išraiškingumą bei įgimtą lyrizmą. Dėl šių ir dar kitų priežasčių, kurių negaliu atskleisti, jūs nusavindami šį aparatą, kuris jai yra ne mažiau svarbus už protezą, jūs jai smarkiai pakenksite.

Galiausiai, sakau (galėčiau šiuo klausimu kalbėti ištisas dienas, bet man susidarė įspūdis, kad tampu nuobodi), mama, diskutuodama su ekranu, palieka mane ramybėje, – patikėkite, tai ne koks menkas dalykėlis

Nespėjau užbaigti sakinio, nes

7

nes mano mama, kurios žvalumas keletą akimirkų buvo numalšęs ir kurią aš maniau nurimus, – bet mano mama nenurimsta niekad, privalėčiau tai žinoti iš patirties, – atsisuko į teismo vykdytoją nužvelgdama taip, tarsi ką tik būtų jį mačiusi sapne.

Ką čia veikia šis mentas? klausia ji.

Ponas – ne milicininkas, sakau.

Kas yra ponas? sako mama.

Šis ponas – teismo vykdytojas, sakau.

Tai tas pat, sako mama. Vien teismo vykdytojo buvimas įžeidžia visuotinės meilės idealus, kurie man artimi.

Aš, tepasakiau.

Tas, kuris pažeidžia būsto neliečiamybę, atleisk man, kaip jis vadinamas?

Pažeidėju, sakau.

O kuris pasisavina daiktus, kurie jam nepriklauso?

Vagiu, sakau.

Šį kartą žodžiai aplenkė mano mintis, nors įprastomis sąlygomis neskubu jų reikšti. Tuojau pat suvokiau, kad pasielgiau netaktiškai. Puoliau į neviltį. Sujauktos mintys pasklido kuri kur. Tučtuojau grįžk į lovą, sušukau norėdama atgauti prarastą ramybę. Bet buvo per vėlu.

Pabūgusi mama žengė kelis žingsnius savo kambario link, bet tą akimirką, kai reikėjo peržengti durų slenkstį, ji sustojo apimta staigaus praregėjimo

Tai Lediukas mus išdavė!

Turiu pripažinti, kad mamos pamišimui būdingas stulbinamas nuovokumas. Lediukas yra mūsų gyvenamojo būsto savininkas, jam jau daugiau nei septynis mėnesius turėjome mokėti nuomos mokestį ir jis be gailesčio mums iškėlė finansinius reikalavimus, nepaisydamas jausmingų laiškų su prašymais atidėti skolų grąžinimo datą, kuriais apipildavau jį kiekvieną mėnesį.

Iš kur kyla šis įžvalgumas? Štai klausimas, kurį dažnai sau užduodu. Turbūt iš mamos niekinamo požiūrio į aplinkybes – jai į jas nusispjauti, o kad tuo įsitikintum, pakanka užmesti akį į jos purviną būstą, – iš jos niekinamo požiūrio ir gebėjimo regėti rudimentine rega (man patinka smagintis mokslo sąvokomis), kiaurai permatyti paslaptis, ydingus slėpinius, įsiskverbti anapus jausmų, atskleisti subtiliausias detales, slypinčias anapus išorės chaoso; būtent šių dviejų savybių derinys jai suteikia gebą regėti daiktus, išlaisvintus nuo grimo (nemanykite, kad grimas – tai kas nors gražu, juk poetui niekas netrukdo grimu pavadinti tai, ką kiti vadina mėšlu).

Tai Lediukas mus išdavė!

Žodis „išdavė“ tarsi išvadavo jos atmintį, įvarytą į kampą, ir mama prisiminė skundą – matė, kaip jį rašė „Platanų“ kavinėje prieš penkiasdešimt ketverius metus, laišką, įkyriai minimą šimtus kartų, kuris tapo šeimos nelaimės pradžia, nelaimės, atsiritusios iki mūsų, kurios poveikis mums, sprendžiant iš dabartinių sąlygų, tebėra nepaprastai stiprus. Kaip manote, pone antstoli, ar nelaimė gali būti paveldima?

Mama vėl regi prirūkytą salę, kur jos mama, mano senelė, mėgdavo užsukti, kai jos pirštai pavargdavo nuo siuvimo, ji vėl regi medinius stalus, pristumtus prie radiatorių, rimtus kaip teismo sekretoriai atsargos karius, kurie varžosi žaisdami belotą*. Juos stebi maršalas Piutenas, kurio deramai įrėmintas portre-

* Kortų žaidimas 2, 3 arba 4 žaidėjams. *Vert.*

tas spindi virš prekystalio, tarp licencijos ir afišos, ant kurios puikuojasi užrašas DUCO DUCON DUCONNET, – jį kavinės savininkas – kupinas pokštininko dvasios, tai iliustruos tęsinys – iš B padarydamas C pakeitė trimis teptuko brūkštelėjimais. Mama vėl regi savo mamos veidą – skaitydama *Mažąjį pasaulio aidą* ji dėmesingai klausė vyrų diskusijų, nes šios, susiedamos nepadorius pokštus ir Dievo vardą, mokė ją pažinti pasaulį, jo nežinomus matmenis, geografiją, spalvas ir gražius sostinių vardus. Šitaip, brangioji, sako mama, šitaip tavo senelė sužinojo apie Narviko ir El Marsa El Kebyro* egzistavimą, būtent tada ji nugirdo, kad žodis „foune" turi ne mažiau kaip trisdešimt šešis sinonimus, kad Rusijoje visos moterys želdinasi barzdas, sunku patikėti! kad škotai sekmadieniais vilki būgnininkių uniformą, ir teismo vykdytojai? ir teismo vykdytojai! ir mokesčių inspektoriai? panašu, kad taip! be juokų! aš jums sakau! ir kad didelė dalis amerikiečių, paprastų paprasčiausiai vadinamų amerikonais, yra negrai, vulgariai vadinami juodžiais, bambulom arba makakom, panašumas su paskutinėmis yra toks stulbinamas, kad kartais sunku atskirti.

Kol žaidžiau domino su kavinės savininko sūnumi, tarė mama, jos žvilgsnis įsmigo kažkur tiesiai priešais, geležies pardavėjas ir bažnyčios sargas nusivylę diskutavo apie Aukštosiose Sferose įvykusius pakitimus. Juos domina tik vienas dalykas, štai taip! drožia bažnyčios sargas delnu pliaukštelėdamas į krūtinę, ten, vidinėje kišenėje, būtų galima numanyti esant piniginę, štai tas reikalas! sako jis dar kartą skambiai pliaukštelėdamas į krūtinę, šį kartą toks mostas privertė jį susvyruoti, *Gyve-*

* Narvikas – šiaurinis Norvegijos uostas, kuriame 1940 m. balandžio–gegužės mėnesiais vyko jūros ir žemės mūšiai tarp Vokietijos ir sąjunginės Prancūzijos ir D. Britanijos kariuomenės. El Marsa El Kebyras – Alžyro uostas, kuriame 1940 m. birželio 3 d. prancūzų eskadra nepakluso D. Britanijos reikalavimams prisijungti prie jos kariuomenės ir tęsti kovą prieš Vokietijos–Italijos aljansą. Po bombardavimo uoste žuvo 1300 žmonių. *Vert.*

nimu nereikia rūpintis, aš nesuku galvos, vargas pranyks po truputį ir nebesikartos, per radiją dainavo Morisas Ševaljė, „Ak, mes tokios išlepintos“, skaitė tavo senelė, po talentingosios Medžės Rouf savo kūrinius pristatys dar viena paryžiečių mados fėja ponia Lanven, netrukus jos drabužius dėvės visos Paryžiaus moterys. Pasirėmęs alkūne ant stalelio, dviračių prekiautojas pasakojo kavinės savininkui, kuris jo neklausė, tik linksėjo galva, dėdamasis, kad klauso, dviračių prekiautojas, aš vis dar matau jį, pasakojo, kaip per Diutiojo dukters vestuves vienas pokštininkas į paruoštą įmantraus torto tešlą įkliaukė garstyčių, ir kam gi atiteko tas neįprastas torto gabalas? Kam? kam? nei už ką neatspėsit! Senei Piš! reikėjo pamatyti jos veidą! sakė dviračių prekiautojas prapliupdamas juoku, tarsi norėdamas įrodyti, jog tai išties buvo komiška, ir tavo senelė, brangioji, viena ausimi nugirdusi šį pasakojimą, skaitydama straipsnį, skirtą paskutiniajai Siuzi Solidor idilei, tavo senelė pritariamai ir draugiškai šyptelėjo, ji turėjo neabejotiną nepaprastų sielų bruožą – grakštumą.

Larziljeras ir Desmotas nežinia kelintą kartą tratėjo apie prekybą moterimis, kurią valdo, – jie tai sužinojo iš patikimų šaltinių, – gašlūs kablianosiai žydai, tai jie pasiglemžė visus prancūzų pinigus ir tyriausias merginas išsiuntė į Amsterdamą, paskui į tamsiuosius Bamako rajonus – ten jos priverstos bučiuoti šlykščius negrus ir elgtis kaip purvinos kekšės. Pone Jėzau, sušuko klebonas. Gerai, kad šie vyrai dar turi svajonių, pamanė tavo senelė, šiame audringame kontekste ji įžvelgė tik nepasitenkinusių vyrų seksualines fantazijas, tų vyrų, kurie niekad nebuvo išlindę iš savo skylės ir nepažino meilės, tik negražių ir nuolat nepatenkintų žmonų glamones, kurioms abi pusės būna pasiruošusios iš pareigos vieną kartą per mėnesį.

Šimtąjį kartą klausydama šleikščių mamos prisiminimų (ar yra prisiminimų, kurie nesukelia šleikštulio? jeigu taip, norėčiau tokių išgirsti), staiga panūdau išnykti ir visam laikui pasiųsti velniop mamą, jos Piuteną, teismo vykdytoją su visa jo mokykline

kuprine. Man galvon nelauktai įsismelkė mintis strimgalviais pabėgti nuo mamos ir jos šmėklų, kurios kažin kaip keistai tapo manosiomis, ir atsiskyrus nuo žmonių apsigyventi Oise* nebylių ir ramių gyvūnų draugijoje. Žiūriu į duris, į mamą, į duris, į mamą, į duris. Džiaugiuosi. Gailiuosi. Bijau. Susivaldau. Paskui atsisakau šios minties, atsižadu, atsitraukiu. Tiksliai šia tvarka.

Kai vienas iš keturių atsargos karių, ištarė mama, pagauta prisiminimų azarto, atversdamas pikų dešimtakę numušė paskutinę kortą, Markonas, nenorėdamas likti skolingas, atsainiai patarė negerti gazuotų gėrimų, nes žydai į juos paslapčia pribėrė deimanto miltelių, kurie pažeidžia žarnyną ir akimirksniu nuveda į kapus.

Tai melas, paaiškino Larziljeras, į kurį niekas nekreipė dėmesio.

Tauškalai, pritarė jam kavinės savininkas nelinkėdamas, kad bent vienu mililitru sumažėtų jų paklausa.

Tiesą sakant, pokalbiai apie žydus „Platanų" kavinėje greitai išsekdavo. Jiems įsivažiuoti trūko degalų, sako mama. Juk nei Desmotas, nei Larziljeras, nei Markonas aplinkui nematė nieko, su kuo galėtų palyginti šiuos deformuotus ir gašlumo iškreiptus veidus, tokius, kokius vaizduoja brošiūros, kurias meras išdalijo prekyvietėse ir visose viešosiose vietose. Šie siaubingi vaizdai, šie veidai, gyvuliški ir plaukuoti, jų akimis, nebuvo tikresni už tuos monstrus iš papjė mašė, kuriuos jie matė Novelti siaubo filmuose. Veidai, nepanašūs į nieką, neidentifikuojami, neįkūnijami, į juos gali drąsiai žiūrėti tik prisisprogęs alkoholio.

Ar turite radijo imtuvo instrukciją? paklausė manęs teismo vykdytojas, kilstelėdamas aparatą, kurį gavau dovanų septynioliktojo gimtadienio proga.

Kadangi jūs to paklausėte, inspektoriau, sako mama (jinai

* Oisas – Pikardijos regionas Prancūzijoje, 5860 kv. km. Be to, šalyje yra to paties pavadinimo slėnis netoli Paryžiaus. *Vert.*

pavadino jį inspektoriumi!), aš jums atsakysiu visiškai atvirai, kad mano mama, kuri tada taip skyrėsi nuo tos, kokia tapo vėliau, mano mama tais laikais per daug nesipiktino tomis bjauriomis kalbomis, kurias girdėjo. Šie negarbingi dalykai jai tebuvo retorikos pratybos, įžanga, kur žodis „žydas" nereiškė nieko daugiau nei žodžiai „vagys", „tinginiai", „bailiai" (nesvarbu, kas jie būtų – žydai, čigonai ar venerkiečiai), preliudija, atverianti platesnę metafizinę potekstę. (Vėliau ji labai griežtai priekaištavo sau už tai, kad į tuos šiurpius pareiškimus deramai nereagavo.)

Geriausia, patariau teismo vykdytojui, kuris, akimis permetęs instrukciją, užrašų knygelėje pasižymėjo: stereomagnetola *Panasonic*, galia – 80 W, kompaktinių diskų grotuvas su 36 programomis, skaitmeninis tiuneris, matmenys – 45/19/26 cm, pirkimo data – 1996 m. lapkričio 8 d., geriausia duoti valią mamos išvedžiojimams. Liberalusis metodas šiuo atveju veiksmingiausias – palikime ją kliedėti, nebūkime grubūs – šitaip jai suteiksime laisvės iliuziją. Viskas baigsis tuo, kad mama pati liausis. Svarbiausia – būti kantriems. Kalbama, kad aplinkoje, kur valdo pinigai, kuriems niekas negali atsispirti, siautulys, keiksmai ir sumaištis vieną kurią dieną pribaigia. Kaip jūs manote?

Teismo vykdytojas be žado. Šio žmogaus gebėjimas nereaguoti buvo išties stulbinamas, jį galima lyginti nebent su daktaro Donko.

Palikime vėlesniam laikui, aiškinau teismo vykdytojui žemu balsu, klasikinius prievartos ir gąsdinimo metodus. Iš savo patirties galiu paliudyti, kad pasitaiko vos kelios progos, kai privalau griebtis tokių būdų. Kalbėjau kaip specialistė. Tokia tapau. Jūs turbūt manote, kad gaištate laiką? Mąstote apie tai, kiek turėsite iš to naudos? Argi praradimas negali virsti laimėjimu? Pasakiau tai skatinama staigiai užplūdusio lyrizmo ir tuojau pat dėl to pasigailėjau.

Dabar, prisimena mama, Desmotas ir Larziljeras pakelia balsą, nes pokalbis ima suktis apie niekšus komunistus, kurie turi

savybę būti neatpažįstami iš išvaizdos ir gali būti panašūs į bet kurį pilietį, Mergele Marija! persižegnojo klebonas, į bet ką, pakartojo Desmotas, į jus, į mane, susijaudino jis, niekaip nepamatysi žudiko žvilgsnio, nešvarios nuo kraujo mėsininko rankos ir peilio, slystančio tarp plėšrių dantų.

Larziljeras ir Desmotas nužvelgė visus nuotykių ieškotojus, kurių čia buvo labai daug, Ramonas, Brusas, Kolenas ir fanatikas, pavarde Baisas, Oterivo koležo ispanų kalbos mokytojas, trenktas poetas, pasakė dviračių pardavėjas, Pasipriešinimo dalyvis, susinervino Larziljeras, Maskvos žydų išlaikomas teroristas, kriokė Desmotas.

Norint nutildyti mano mamą, šnabždėjau teismo vykdytojui, patartina griebtis ir įtikinamesnių argumentų: smogti žinynu per galvą, į kepenis arba į pilvo ertmę, surišti, užkišti burną, mama, kaip ir daugelis, paklūsta jėgai, arba dar geriau: iškviesti psichiatrą, aš labiau linkusi griebtis šios išeities, nes jo įsikišimas, kaip čia pasakius? elegantiškesnis. Bet prieš imdamiesi veiksmų ir leisdami toliau rutuliotis įvykiams nekontroliuojamai, gal šiek tiek luktelkime?

Darės tvanku, tarė mama, nė kiek nesirūpindama tarp šių sienų vaidinama drama. Baltas vynas slopino skardžius balsus ir kurstė patriotinius jausmus. Įsiplieskė diskusijos apie tautos išdavikus.

Reikia juos nudėti, šūktelėjo jau spėjęs įkaušti Larziljeras. Viena kulką į pakaušį ir bumpt, sustaugė jis, nukreipdamas į duris įsivaizduojamą šautuvą, priversdamas krūptelėti beloto žaidėjus, kurie iki tol atrodė nepajudinami.

Reikia juos nudėti, visus be šimties*, apsipylė raudoniu Desmotas kerštingai gesindamas cigaretę.

Iki paskutinio, kriokė kaimo policininkas, jau akimirką ieškojęs būdų prisigretinti prie šių dviejų. Eime, vaišės visiems čia susirinkusiems, aš statau, sukriokė jis sukdamas prekystalio link.

* išimties. Veikėjas kalba netaisyklingai. *Vert.*

Į kvailio, kuris moka, sveikatą! Šis linkėjimas, atkreipė dėmesį mama, tegalėjo būti skirtas tik jo sielai, nes kūno sveikatą jau seniai ir nepagydomai buvo suardžiusi degtinė.

Teismo vykdytojas – jo veidas buvo toks neišraiškingas, kad negalėjai suprasti, ar jis klauso mamos, ar ne – prisiartino prie svetainės stalelio, pasilenkė, palytėjo jį prakaituotais pirštais, kurie ant paviršiaus paliko atspaudus, ištraukęs iš kišenės metrą jį išmatavo ir knygelėje pasižymėjo: svetainės stalelis, 80 cm ilgio, 50 cm pločio,

Iš kokio medžio?

Iš kurio gaminamos fleitos, pasakiau impulsyviai. Tai buvo kvaila. Norėjau pasirodyti tinkamai: gyvybinga, dvasinga ir laiminga – kaip tik tokia, kokios priešingybė buvau iš tikrųjų.

Jūs teisingai padarėte, kad to paklausėte, inspektoriau, pasakė mama teismo vykdytojui. Susidūrus su tokiu reikalu, svarbios visos detalės, netgi kvailiausios. Stalas, po kuriuo mane suviliojo kavinės savininko sūnus tą dieną, tiksliau sakant, tą siaubingą dieną, kai matėme, kaip buvo rašomas skundas, stalas, po kuriuo jis mane suviliojo, buvo paprastas lentinis, stovėjo jis įspraustas tarp alaus ir limonado dėžių, ant jo buvo džiovinami riešutai ir vaisiai žiemai. Kavinės savininko sūnus pakvietė mane pritūpti. Aš taip padariau. Pasijutau pavergta jėgos, stipresnės už mano valią. Jis nusmaukė man kelnaites. Aš tupėjau sustingusi, jam nesipriešindama. Be žado. Ir silpna, silpna kaip niekad. Spalvoto pieštuko smaigaliu jis palengva braukė per mano lytį. Buvau sustingusi labiau už medį. Ir silpna, silpna kaip prieš mirtį. Jis tęsė šias keistas glamones. Nenuleidome vienas nuo kito akių. Jis atsisegė prarėžą. Liesk mane. Aš jį liečiau. Tai man padarė keistą įspūdį, nei malonų, nei nemalonų, nežinau, kaip tai paaiškinti, sako mama, stovėdama priešais teismo vykdytoją, kuris tęsė mūsų senienų aprašymą su tokia išraiška, tarsi nieko negirdėtų, bet, manau, kad nepraleido nė žodžio, man atrodė, kad jis viską stebėjo iš pasalų, o jo išvaizda, atvirai kalbant, išdavė savotišką nedorovingumą.

Pirmoji seksualinė patirtis mano mamą užklupo, kai jai buvo šešeri, o aš – man jau aštuoniolika – aš niekad nepažinau laimės būti bučiuojama ar glamonėjama, – ši mintis ne laiku įsibrovė man į galvą ir liko ten dar keletą akimirkų. Mano kūno, sakiau sau, mano kūno dar niekad nebuvo vagojęs galingas meilės noragas. (Praradimai ir netektys daro žmones poetiškus, tai suvokiau tūkstantąjį kartą.) Fizinės meilės klausimu aš buvau visiškai tamsi. Ir šis nepatyrimas slegia – man tiesiog gėda. Nieko nežinau apie tai, nieko, išskyrus keletą nuotrupų ar užuominų, kurias Neli skyrė norėdama mane apšviesti (juk jos mokslas toks vertingas). Taigi bučiniai, kuriais ji apdovanoja Žava, vadinami giluminiais bučiniais, arba „laižiakais", jie stipriai pasotina ir netgi priverčia ją sudrėkti, šis jos vartojamas žodis, jeigu teisingai supratau, tėra metafora lipniai geismo prigimčiai išreikšti. Telieka įsisąmoninti šią skysčių mechaniką, iš kurios kilo mano susidomėjimas kino bučiniais ir jų prigimtimi, mano dėmesys trinčiai, susivijimui, dailinimui, kišimui, mirties kilpai, inversijai, suktukui, voltižiravimui, statinei ir kitiems epileptiškiems sportiniams pratimams*, kurie pasiekiami visiems laimingiems žmonėms, visiems, tik ne man.

Bet negalvokime apie tai, pasakiau sau, nors visuomet jaučiau potraukį gailėtis savęs ir permąstyti savo seksualinę nedalią, šį įprotį sunku nugalėti.

Diskusijos apie komunistines šiukšles būtų galėjusios tęstis ištisus vakarus, tęsė mama, kurios nevaldomi prisiminimai vėl iškilo į paviršių, bet labiausiai dėl komunistų siuto dvyniai Žiueliai. Tavo senelė, brangioji, neapkentė to, kaip dvyniai Žiueliai kalbėdavo apie komunistus ir apie trypiamą Tėvynę. Tavo senelė nutuokė, kad labiausiai už viską dvyniai Žiueliai stengėsi įbauginti. Šiam tikslui jie atidavė visas savo jėgas. Čia jie buvo nepralenkiami.

* Kalbama apie figūrinio pilotažo pratimus ir apie pratimus ant bėgančio arklio, kurie tapatinami su poros seksualinių išgyvenimų seka. *Vert.*

8

Dvyniai Žiueliai beveik nemokėjo rašyti ir skaityti, bet gebėjo įbauginti, sako mama.

Sekmadienio popietę jie kaip svarbūs žmonės kyla ir leidžiasi Mišlė bulvaru.

Jų didieji pirštai užkišti už odinio diržo. Tai rodo, kad jie šio to verti.

Jų plaukai pašiaušti.

Kai pro šalį nuguža būrelis merginų, jie atsisuka ir joms įkandin sviedžia keletą vulgarių žodžių. Paskui kvatoja. Jie nori pasilinksminti – ir linksminasi!

Jei juodu pamato šunį be šeimininko, koja spiria jam į pilvą. Šunpalaiki, kaip drįsti, draudžiama vaikščioti be šeimininko. Supratai, nevidone? vainoja jie šunį, kuris staugdamas rūksta tolyn. Tai juokinga.

Vaikai žvelgia į juos tylūs, užburti.

Kavinėje jie geria. Be saiko. Jie nejaučia troškulio, bet geria.

Ir dar rūko. Daug. Kaip aš, sako mama. Surūkę cigaretę neužgesina nuorūkos peleninėje, o rodomuoju pirštu nuspriegia ją ant žemės. Kavinės savininko žmona turės iššluoti. Jai už tai sumokėta, taip ar ne, po velnių?

Susiruošę į kiną jie žengia centrine alėja nesižvalgydami nei į dešinę, nei į kairę, jų pinigų mašnelė išsipūtusi (jie ją prikem-

ša vatos, ar ką?), šlaunys išskėstos. Ir kuo labiau jie artėja, tuo tyliau darosi aplink.

Kartais, po mišių, jie griozdina pro šalį su dėžele rankose rinkdami su Milicijai. Nepatenkinti, nutaisę niekinamą veido išraišką. Taip jie parodo, kad išmaldos ne prašo, bet daro mums paslaugą, suteikia galimybę nors iš dalies pasitarnauti vieningos Tėvynės ir Milicijos gerovei. Tada metame monetas į jų dėželę apmirusia siela, nes dabar tūkstantį kartų labiau norėtume jas išsaugoti ir nusipirkti šokolado.

Dvyniai Žiueliai įvaro baimę ir ši baimė pakelia jų dvasią suteikdama jiems beribį pasitenkinimą.

Dvyniai Žiueliai įbaugino merą, įbaugino kleboną, įbaugino moteris, įbaugino visus. Bet bėgant laikui kaimo žmonės priprato prie šios baimės. Kaip priprato prie visų nelaimių. Kaip priprato prie siaubo. Kaip priprato prie visko. Jie, bet ne aš. Ne aš, šaukė mama pasisukdama į teismo vykdytoją, kuris tuo metu atidžiai tyrė tai, kas buvo sukrauta į dešinįjį indaujos stalčių: basutės formos raktų dėklas, tušinukas su užrašu *Bic*, 1959-ųjų lapkričio mėnesį daryta nuotrauka, kurioje mano mama prie langelio Luvro pašte praėjus kelioms dienoms po jos perkėlimo į Paryžių (galima pamanyti, kad ji prie lankytojų langelio kalėjime), 1979-ųjų kovo 15-osios nuotrauka, kurioje mano mama ir mano tėvas dviese Šventos Onos ligoninės kieme (jie nepanašūs į pamišėlius), kur susipažino ir įsimylėjo, juodų siūlų ritė, marškinių sagos, laikrodis *Casio* sutrūkinėjusia grandinėle, degtukų dėžutė, liniuotė, lenktinis kišeninis peiliukas, žirklių pora, vokas su laišku, kurį 1943-iaisiais Filo parašė maršalui Piutenui, bet niekad neišsiuntė – mama saugo jį kaip relikviją kartu su krūva niekam nereikalingų popierių.

Kaimelyje apie dvynius Žiuelius pasakota daugybė dalykų, porina mama. Kalbėta, kad vaikystėje jie turėję riestus nagus ir čiupdavę visa, ką rasdavę. Kalbėta, kad jų ausys buvo purvinos

ir jiedu nuolat dvokė šlapimu. Kalbėta, kad jų motina buvo paleistuvė, o jos pilvas išsipūtė nuo klajojančio čigono arba nuo pono mero, pas kurį ji tarnavo. Daugybė kalbų.

Dabar, sako mama, dvyniai Žiueliai – Milicijos dalis. Šefas Frosaras jiems iškėlė vieną sąlygą: „Pateksite į mūsų gretas, jeigu viską pamiršite“. Ir jie viską pamiršo.

Dabar dvyniai Žiueliai išdidūs. Pirmą kartą gyvenime dvyniai Žiueliai išdidūs. Jie šiaušia skiauterę – uniformuoti, su revolveriu už diržo.

Dabar dvyniai Žiueliai keršija už vaikystę. Už prarastą vaikystę! Už išbrauktą iš žemėlapio! Tai nelaimė, kurią jie primena visiems. Tik ne sau!

Dvyniai Žiueliai tikisi, kad jau kitą dieną mėgausis įžymybių pagarba, ypač nekantriai jie viliasi tujinti vaistininką.

Šios pagarbos jie siekia labiau už viską.

Nes šie garbūs gyventojai ir jų stambios damos jiems regėjos apgaubti žėrinčios aureolės. Atrodė, kad jie turi kaži ką daugiau, skonį, žavesį, kažką, kas nepriklauso nuo sąskaitų ir titulų, eleganciją ir manieras, tai, ko jie niekada neturėjo, bet dar pasisavins vėliau, nes, jų nuomone, viską galima pasisavinti. Tik šios pagarbos, apie kurią tiek svaičiota, dvyniai Žiueliai nepelnys niekad. Niekad, kartojo mama. Nes, pasak kilmingųjų ir jų stambių damų, niekas niekada nenutrins žymių, kurias paliko purvinų prasčiokų pėdsakai. Niekas.

Dvyniai Žiueliai paliko „Platanų“ kavinę šeštą valandą ir atsidūrė Milicijos pastate, Rišelmo aikštėje. Jie išėjo, galima atsikvėpti, šnabždėjo mama svajingu balsu, kitokiu balsu, tai jos balsas iš vaikystės, galvojau, jos balsas iki tų nelaimių, grynas, be baimės priemaišų, ir staiga paklausiau savęs, ar po trisdešimties metų aš galėčiau prisiminti atgrasią kavinę, kur kelissyk tebūčiau lankiusis, su tokiu pat nostalgijos atspalviu.

Bet tą dieną, apie kurią jums kalbu, sako mama, tą dieną, kai buvo rašomas skundas, staiga aukštyn kojom apvertęs pa-

saulį, kavinės savininkas paliko prekystalį, kur laikė didžiumą arbatpinigių, jų jau pakako, ir įsikūrė prie stalo, šalia radiatorių. Jį apsupo Desmotas ir Larziljeras. Kai vaistininkas, kurio visi, atrodė, laukė, stumtelėjo duris, kavinės savininkas, paėmęs plunksną, rašė:

9

Venerkas, Aukštutinė Garona, sausio 12 diena, 1943-ieji, Didžiai gerbiamas Maršale*, Didžiuojamės galėdami atkreipti jūsų dėmesį į Roberto Birono atvejį. Jis gyvena Venerke, tariamai kenčia nuo reumatizmo, r, e, u, patikslino vaistininkas, nuo reumatizmo, rašė kavinės savininkas pasvirusia ir kreiva rašysena, kuri tiksliai atspindėjo jo asmenybę, kablelis, ir, visų nuostabai, yra pripažintas netinkamu Privalomojo darbo tarnybai, nors jo fiziniai duomenys įspūdingi, kūno sudėjimas atletiškas, a, t, l, paraidžiui skaitė vaistininkas, kūno sudėjimas atletiškas, kartojo kavinės savininkas.

Taip pat, trumpai drūtai, patikslino vaistininkas, taip pat, rašė kavinės savininkas, mes esame labai nustebę dėl to, kad įstatymas, kaip matome, toks palankus žydams, o ne mums. Kasdien ši žydiška asmenybė mus įžūliai niekina ir mulkina. „Asmenybė“ netinka, tikino vaistininkas, vaikštinėdamas pirmyn atgal su už nugaros sukryžiuotomis rankomis, prietranka, pasufleravo Larziljeras, tipas, žėrė Desmotas, paprasčiau, įspėjo vaistininkas: žydas, šimtaprocentinis žydas, pridūrė Larziljeras, šimtaprocentinis, parašė kavinės savininkas. Taigi norime jūsų pa-

* Toks kreipinys šiame kūrinyje turi dviprasmišką reikšmę. Karo metų kalboje pernelyg pagarbios formuluotės neturėjo ironijos ir menkinamojo atspalvio, koks yra atsiradęs mūsų laikais, išnykus vado kultui. Kreipiniu *didžiai gerbiamas* šiandien vieni pašiepia Maršalą, kiti – jį aukština. *Vert.*

klausti, kodėl daromos šimtys? Tai pasityčiojimas! tarė Larziljeras. Tai pasityčiojimas! rašo kavinės savininkas. Su kartėliu širdyje pripažįstame, kad jūsų priimti įstatymai neduoda naudos, diktavo vaistininkas. Lėčiau, taria kavinės savininkas. Mes su kartėliu širdyje pripažįstame, kad jūsų priimti įstatymai neduoda naudos. Atrodo, tarsi mes smerktume Maršalą, tarė Desmotas. Mes visai jo nesmerkiame, tik jį informuojame, atkirto Larziljeras.

Rašom toliau. Šis žydas, kuris vadina save Lazaru Apfelbaumu, nieko sau pavardė, sako Desmotas, liežuvį galima nusisukti, priduria Larziljeras, chi chi chi, sako Larziljeras, chi chi chi, sako Desmotas, šis žydas yra marškinių fabriko, esančio mūsų mažoje Venerko bendruomenėje, savininkas, čia jis fiktyviai vadovauja prekybai, prisidengęs išgalvota pavarde žmogaus, kurio mes niekada nematėme, niekada, pakartojo Larziljeras, taip jis siekia nelegaliai, dvi i, išvengti arizacijos, r, i. Taškas, taškas. Jis labai mažai moka savo darbininkams. Neteisybė, kad darbininkai gauna tokį menką atlygį už darbą ir jiems vos pavyksta išgyventi.

Būtume labai dėkingi, nepaprastai, sako vaistininkas, būtume labai nepaprastai dėkingi, išbrauk tą „labai“, sako suirzęs vaistininkas, gal pradėti laišką iš naujo? susinervino kavinės savininkas, nesijaudink, jis supras, taria Desmotas, jei maloniai pažvelgsite į mūsų pareiškimą, jį patikrinsite ir paraginsite deramai mokėti fabriko darbininkams.

Taip pat, taip pat norime jus įspėti, kad Oterivo vidurinės mokyklos ispanų kalbos dėstytojas Baisas mūsų vaikams diegia skepticizmą, s, k, ir kritišką požiūrį į aplinką, o šios savybės – visokiausių negandų krūtys maitintojos, čia gerai susukta, pripažino Desmotas, ir drįsta neigiamai vertinti Maršalo nutarimus, mūsų didžiai gerbiamo Maršalo, mūsų didžiai gerbiamo Maršalo. Kalbama, kad namie jis turi komunistinių proklamacijų. Jis normalus, mums atrodo, kad reikėtų jį kuo greičiau apklausti.

Ir dar, norime pabrėžti, kad prašėme, maldavome, sako vaistininkas, kad maldavome prancūzų Legiono* vardu garsią miestelio dainavimo mokytoją ponią Tison pagalbos, kai rengėmės mišioms, skirtoms atminti legionieriams, kritusiems už Prancūzijos garbę, o ji atsakė: „Į Legioną man nusispjaut“. Desmotas sužvigo. Juokinga? smerkiamu tonu paklausė kavinės savininkas. Ką jūs apie tai manote? diktavo Larziljeras. Ką jūs apie tai manote? paskui jį kartojo kavinės savininkas.

Mes į tai atkreipiame dėmesį, diktavo Desmotas, ne dėl to, kad norėtume ką nors įskųsti, ne dėl to, kad norėtume ką nors įskųsti, rašė kavinės savininkas, tiesiog tai laikome pareiga savo šaliai, kurią taip mylime, pabrėžė Larziljeras, kurią taip mylime.

Kaip baigsime? paklausė kavinės savininkas kasydamasis galvą.

Rašyk: nuo tikrų prancūzų, tarė Desmotas.

Nuo tikrų prancūzų, sutinku, tai santūru ir gražu.

Nepasirašysime pavardėmis? susirūpino Larziljeras.

Jeigu norime gauti premiją, reikia parašyti pavardes, tvirtino Desmotas.

Tai darome ne dėl pinigų, suriko kavinės savininkas drebėdamas iš pasipiktinimo. Tai darome dėl Tėvynės.

Privalome parašyti pavardes, nukirto vaistininkas, antraip atrodysime niekingi bailiai.

Kavinės savininkas perdavė plunksną vaistininkui, šis nupiešė dvi įmantrias suraitytas didžiąsias raides, paskui Desmotui ir Larziljerui, kurie aptingę pasirašė smulkia ir neįskaitoma rašysena.

Tavo senelė, visą laiką tūnojusi prie stalo, nebyli ir sustingusi, tavo senelė, mano brangioji, nenorėjo girdėti to, kas buvo

* Prancūzų savanorių legionas įkurtas 1941 metais kovai su bolševizmu. *Vert.*

sakoma priešais, bet negalėjo to išvengti, tavo senelė norėjo rėkti visa gerkle: „Liaukitės, liaukitės“, bet negalėjo išlementi nei vieno garso, tavo senelė, kurios veidas tapo toks bjaurus, kokio dar niekad nebuvau mačiusi, timptelėjo man už rankovės, ir mes išėjome iš kavinės.

Tavo senelei buvo trisdešimt devyneri metai. Man buvo šešeri, sako mama.

Man sunku įsivaizduoti, kad mamai galėjo būti šešeri. Negaliu atsikratyti minties, kad mama visada buvo sena, išpurtusi ir niekam tikusi. Mintis, kad mane pagimdė ši senė, man kėlė begalinį pasišlykštėjimą. Šiuos žodžius sau mintyse ištariau labai tyliai, nes ji galėjo išgirsti (mamos sielai būdinga telepatija). Tą akimirką ji atskleidė man paslaptį: „Mano vaikystė, brangioji, baigėsi tą dieną“.

Keisčiausia, vebždėjau teismo vykdytojui, kuris kairįjį indaujos stalčių aprašinėjo metodiškai, nuobodžiai, apdairiai, kruopščiai, su nepasitikėjimu, rimtai, šaltakraujiškai, atsargiai, oriai, mikliai, ką dar pamiršau, keisčiausia, kad mano mamos atmintis gyva ir neišsenka, ją nuolatos praturtina nauji prisiminimai. Kiekviename pasakojime apie 1943 metus atsiranda naujų detalių, nauji išmoningi pasakojimai pažeria tiek negandų, jog man susidaro įspūdis, kad ši istorija, meistriškai siejanti brolio mirtį, skundą, Piuteno piktadarystes – tai melo statinys, paremtas keliais realiais faktais, istorija, kurios niekada nebuvo, niekada. Niūrus prasimanymas, kurį mama kasdien patobulina, pagražina ar dramatizuoja, norėdama suteikti jam svorio, ir atmiešti gyvenimą druska, krauju, blyksniu – tuo, ko jai stigo. Kartais atrodo, kad ji verčia mane tikėti melu. Bet ar tokia apgavystė įmanoma, pone teismo vykdytojau? Ar vertėtų patikėti šia hipoteze?

10

Mane apniko abejonės, kokį žingsnį turėčiau žengti toliau. Trys galimybės – tiek suskaičiavau – klaidžiojo mano galvoje:

pirmoji – pasmaugti mamą staltiese ir taip padaryti galą jos pasakoms, paskui nuslėpti nusikaltimą po atsitiktinumo, apsinuodijimo ar kito nelaimingo atsitikimo skraiste. Tačiau toks staigus sumanymas po kiek laiko man pasirodys pernelyg pavojingas;

antroji – dar kartą nukęsti jos atgrasius pasakojimus ir įgyvendinti nakties apsisprendimą: teismo vykdytojo akivaizdoje nešykštėti dviveidiško mandagumo ir, nuginklavus jo protą, pakeisti jo principų bei jausmų kryptį (dabar jie atrodo pernelyg ceremoningi) ir, kas žino, galbūt laimėti jo atlaidumą;

trečioji – prieš įjudviejų nosį užtrenkti duris.

Po daugybės dvejonių pasirinkau antrąją išeitį. Kitaip tariant, išmintį. Kitaip tariant, niekšiškumą.

Atleiskite už mano mamos elgesį, sakau teismo vykdytojui, nuvarginta pastangų atrodyti padoriai visais atžvilgiais. Mama sunkiai išgyvena nesmagią šiandieną. Nemažai įtakos turi liga, pabrėžiau, nutaisiusi perdėtai susirūpinusį balsą. Nervinis sukrėtimas, susijęs su brolio mirtimi, vėl pasikartojo daugiau nei po trisdešimties metų, lygiai 1978-aisiais, jį nulėmė priežastys, kurias išvardyti pritrūktų laiko.

Taigi, sakau, nuo to laiko mama nuolat grįžta į 1943-iuosius, kurie atnešė jos brolio mirtį, Piuteno šlovę ir Buskė–Darnano

viešpatavimą, tarsi šie įvykiai jos gyvenimą, mano gyvenimą ir visus kitus gyvenimus būtų padarę ryškesnius, o jų slapta prasmė būtų nulėmusi jos, mano ir viso pasaulio ateitį.

Teismo vykdytojas, tuo metu apžiūrinėjęs kišenėlę iš rožinio atlaso, kabojusią ant vonios durų, žemiau kalendoriaus, grūste prigrūstą atsišaukimų, neapmokėtų sąskaitų ir savaitinių Ošano nuolaidų, teismo vykdytojas pakėlė į mane akis, kuriose pastebėjau nustebimą. Taigi bandau patikslinti savo tezę. Subtiliai, glaustai, jautriai – taip kaip neva esu įpratusi – netinkamus mamos veiksmus bandau padaryti suprantamus, nors iš pirmo žvilgsnio jie atrodo visiškai nenuoseklūs.

Mano mama, pone antstoli, neskiria praeities nuo dabarties, dienos nuo nakties, nei gyvųjų nuo mirusiųjų. Tai labai neįprasta pamišimo forma, nepasiduodanti nei tinkamam psichiatriniam gydymui, nei Lurdo vandeniui, mes viską išmėginome. Kad būtų aiškiau, pasakysiu, jog mama vienu metu išgyvena praeitį ir dabartį, jų sumaištis ir pynimasis siekia neregėtus mastus. Mama tvirtina, kad Apokalipsė čia pat. Pasak jos, nesuskaičiuojami šios šalies gyventojai yra akli ir kurti. Černobylyje karvė atsivedė dvigalvį veršį, skelbia ji, tai neabejotinas Apokalipsės ženklas. Mes skubame į bedugnę, taria ji keldama balsą tarsi orakulas, nuo jo mano oda šiurpsta. Valdžia – pakrikusi. Vaikai žudo. Viskas parduodama ir perkama. Velniai siaučia, o šventovės tuščios. Pasaulis dievina auksą. Auksu paperkamas teisingumas ir į savo pusę palenkiami įstatymai. Apokalipsė, brangioji, jau pildosi. Ir kol atbukusi, abejinga žmonių minia entuziastingai ištvirkauja, blaškosi ir žudo, pasaulis, brangioji, eina pasitikti savo pražūties, Piutenas, Darnanas ir jų seidai šmėkščioja visuose frontuose, jie triumfuoja, brangioji, jie triumfuoja, tai ne beviltiškos pamišėlės pranašystės, kaip tau atrodo, juk dėl mano nelaimių netgi tu laikai mane pamišėle, bet faktai, kuriuos noriu pranešti, įjungusi televizorių matau tik pjautynes, kurias kursto rūpesčiai, negandas keičia negandos, karus – karai, Vokietija prie mūsų durų,

Dieve, gelbėkite mus nuo piktadarių, nes, atrodo, kad jų per daug, jie – visur.

Pone teismo vykdytojau, mama akylai stebi televizoriaus ekrane šmėkščiojančius pražūtingų negandų ženklus. Priėjau išvadą, jog šis aparatas yra tarsi natūrali mamos kliedesių tąsa, tarsi tobulas jos haliucinacijų veidrodis. Kartais mąstau, pone teismo vykdytojau, kad pasaulis, kuriame gyvenu – tai tik apgaulė, niūrus mitas, kurį iš dalies sukūrė liguistas mamos protas – kiekvieną akimirką jis gali išnykti nugarmėdamas į bedugnę. Kartu su manimi.

Staiga lioviausi kalbėti, nustebusi, kad tiek pasakiau. Aiškiai suvokiau, kad, nors pasibjaurėtini motyvai mane pakurstė, teismo vykdytojui atvėriau paslaptis, apie kurias dar niekam neprasitariau. Dėl to man buvo gėda. Nežinau, kas mane pastūmėjo tai pasakyti. Niekingas troškimas sužadinti jo gailestį mums? Ilgą laiką slopintas poreikis nors vienai sielai atskleisti motinos klaidas, kurias nutylėjau, vengdama duoti dingstį paskaloms, būdingoms mūsų kraštams? Ar tiesiog pamėgdžiojau tuos bjaurius vienišius, kurie niekada nepraleidžia progos pas kirpėją ar bakalėjos pardavėją viešai išlieti savo pamazgas ir išvemti savąją nedarną?

Bet vis dėlto kalbėjau su juo apie savo mamą taip, kaip dar niekada nebuvau kalbėjusi su niekuo, manęs nevaržė suvokimas, kad tai nepadoru.

Prisipažinsiu, man vis sunkiau pakęsti mamą ir jos šlykščias pranašystes, ir kuo toliau, tuo labiau juntu, kad jos beprotybė mane klastingai pavergia.

Ar aš jums atrodau pamišusi, pone?

Teismo vykdytojas nužvelgė mane tokiu veidu, kurio išraiškos neįmanoma iššifruoti, nei maloniai, nei nemaloniai, paskui ryžtingai pasuko sofos link ir užsirašė: dvivietė paprasta sofa, apvilkta žaliu ripsu, prie dešiniojo alkūnramsčio jis nusidėvėjęs ir suplyšęs,

11

Į šitą pačią sofą tavo senelė nuvirto grįžusi iš kavinės, ištarė mama prisidegdama cigaretę.

Ji vėl kartoja tą patį, iškošiau teismo vykdytojui, sukdama rodomąjį pirštą prie smilkinio.

Tą vakarą, brangioji, tavo senelė nėjo dirbti į daržą, nors paprastai nepraleisdavo nė vieno vakaro. Ji neištarė nė vieno malonaus žodžio

Prakalbusi apie praeitį, kaskart į ją nugrimzta, šnabždėjau su gailesčio išraiška veide.

vištoms, kurioms nešdavo lesalą – mūsų išmatas. Nešūkčiojo iš džiaugsmo eidama pro bijūnus, kurie jau šiek tiek buvo pravėrę savo raudonus lapelius, ir nepamokė manęs šokti mambo, nors buvo prižadėjusi. Tą vakarą tavo senelė, brangioji, ramiai klausė, kaip Filo svarstė košmariškus mitybos klausimus ir tūkstantąjį kartą papunkčiui kartojo maisto produktų sąrašą, – mamos tai nedomino. Kol valgėme, ji sėdėjo atsiribojusi nuo mūsų – skaudžiai abejinga, jos žvilgsnis kurį laiką užkliuvo už aliejaus lempos, kurią ji gavo kartu su sardinių konservų dėžute iš pono Legumo po ilgiausių derybų. Ir kol gulėjome didelėje ledinėje lovoje, kuria dalijomės nuo tada, kai tėtis išėjo kariauti, jaučiau, kad ji liko atmerktomis akimis ir ilgai žiūrėjo priešais save naršydama po tamsą.

Mama, tu per daug kalbi, pavargsi, raginau ją sutrumpinti kalbą.

Nepertraukinėk manęs be reikalo, atkirto mama ir pasakojo toliau:

Tavo senelės veidas visą savaitę atrodė užguitas ir kaltas, negalėjau jos pažinti, – nesirūpino vištomis, gėlėmis, kate Viktorija ir manimi, veik nesiklausė siaubingų Henrioto prakeiksmų, sklindančių iš radijo imtuvo, kurie šiaip jau jai keldavo šiurpą, buvo abejinga Tinos Rosi burkavimui per Andoros radiją, nors anksčiau jos klausydamasi ji tirpte tirpdavo ir pusbalsiu pritardavo lipšniems jos žodžiams. Palinkusi prie siuvamosios mašinos ji mechaniškai kreipdavo audinį po adata pirmyn atgal, paskui pašokdavo, nubėgdavo į sodą ir sustingusi valandų valandas stebėdavo švelnų guobų siūbavimą, įsiklausydama į kiekvieną kuždesį, kurį girdėdavo tik ji viena.

Ir penktadienio vakarą, brangioji, kai mano brolis Žanas grįžo iš Tulūzos, kur praleido savaitę, tavo senelė mums pranešė, kad išvyksta pas savo seserį Terezę, apie kurią ji nieko negirdėjusi jau vienuolika metų, kad poryt ji jau bus grįžusi, nesijaudinkite, Žanai, prižiūrėk seserį, kad neitų viena prie upės, ji tokia greita.

Rytojaus dieną, septintą valandą, tavo senelė įsėdo autobusan, kuris nuvežė ją į Tulūzos stotį, ten ji įlipo į traukinį, vykstantį Viši kryptimi. Kaip tik tada, praslinkus savaitei nuo to siaubingo skundo – tai ji mums paaiškino praėjus daugeliui mėnesių, – tavo senelė, brangioji, sumanė prašyti pasimatymo su pačiu maršalu Petenu, kiekvieną ketvirtadienį priimančiu gerąją Prancūzijos liaudį. Ir visą kelią, kuris, atrodė, niekada nesibaigs, ji tūkstantį kartų mintyse perkratė tuos žodžius ir posakius, kuriais kreipsis į Tėvynės Gelbėtoją.

Ji įsmuks po šventąja arka virpėdama.

Ji puls jam į kojas, ne, to jau per daug, ji padarys geresnį įspūdį priklaupdama ir panerdama pagarbos kupiną žvilgsnį į melsvų Maršalo akių gelmes.

Jūsų Ekscelencija, ne, pernelyg pataikūniška frazė, didžiai

gerbiamas Maršale, ne, tai būtų padlaižiavimas. Gal geriau pavadinti jį Maršalisimu? Tavo senelė ilgai klaidžiojo tarp daugybės antonomazijų, kuriomis spauda ir radijas apibrėžė Maršalą: aukščiausiasis Vadas, ištraukęs Tėvynę iš negandų, neblogai, dorasis Vedlys, išgelbėjęs mus nuo masinių žmogžudysčių, kurias suplanavo komunistai, per ilga, Rytų Sargybinis, banalu, Prancūzijos Geradarys, gerai, teisingas, gyvybingas ir bet kuriomis aplinkybėmis stiprios valios, pamynęs individualizmą, kuris yra stipresnė svaiginamoji medžiaga už alkoholį, per daug supainiota, Herojus, nugalėjęs blogio jėgas ir pergalingai nutraukęs klasių kovą, kuri tebuvo užsienio žydų prasimanymas, dar labiau supainiota, Didžiausias Prancūzas iš visų Prancūzų, Ąžuolas Didysis, sutaikytos Tėvynės Tėvas Gelbėtojas, Sakalo Akis, nacių Numylėtinis, ne, ne tai, Vadas iš prigimties, gyva Legenda, Verdeno mūšio nugalėtojas*, norintis matyti Prancūziją tyrą ir amžiną kaip Kilimandžaro sniegynai, Cezaris nugalėtojas, sutramdęs ispanų nusikaltėlius, kurie perpjovę gerkles visiems savo šalies kunigams tikėjosi išvysti naują Prancūziją, ak gerai, kad jiems taip blogai baigėsi, šaipėsi Maršalas, jie netrukus atsiims už tai! sakė jis, ačiū, pone Maršale, už jūsų nepalenkiamą išmintį, nuostabiausias Vadas, kuris sergsti mūsų rasės grynumą kaip mama savo mažylius, per ilga, galingas Perkūnsargis, juokinga, Didysis Faraonas, per daug demagogijos, Draugas, pelnęs Generalisimo Fransisko Franko** susižavėjimą, gerbiamas asketiškojo Salazaro*** gerbėjas, Dievo instrumentas, kurį pasiuntė pati Apvaizda, Vyras, paaukojęs sa-

* Prancūzijos ir Vokietijos mūšis per Pirmąjį pasaulinį karą, sužlugdęs Vokietijos planą priversti Prancūziją pasitraukti iš karo. *Vert.*

** Fransiskas Frankas – Ispanijos generolas ir politikas po pilietinio karo (1936–1939) šalyje įvedęs diktatūrą. *Vert.*

*** Salazaras Antonijus de Oliveira – Portugalijos politikas, po 1933 metų šalyje įvedęs autoritarinį režimą, kurio pagrindas – nacionalizmas, katalikybė ir antikomunizmas. *Vert.*

ve ant Tėvynės altoriaus, Prancūzijos gynėjas, kuris turi tik tokį trūkumą, kad yra mirtingas,

Pone Maršale, pasakys ji visai paprastai, skirdamas kelias minutes brangaus laiko, jūs suteikėte man garbę, kurios akivaizdoje jūsų didžiulės aiškiaregystės teismui norėčiau pateikti kelis kuklius savo apmąstymus, ar galėčiau? Pone Maršale, štai kas rezgama už jūsų nugaros, ir ji atskleis faktus nešmeižda ma įskundėjų, bet išvardydama įskųstuosius, kad kaltinimai būtų panaikinti. Nė kiek neabejoju, pasakys ji, kad reikia ginti Tėvynę nuo išpuolių žiaurių teroristų, kuriuos remia bolševikai, ir naikinti juos be gailesčio. Aiškiai suvokiu, kaip jūs ir patarėte, kad sąmokslų dalyvius reikia išaiškinti ir išduoti be jokių skrupulų, nes jie tampa vis žiauresni ir teršia Prancūzijos garbę, kaip teisingai parašyta jūsų skelbimuose. Tai šventa kiekvieno piliečio pareiga. Bet, kita vertus, aš labai gerai suprantu epistolinę literatūrą (apsukrumas, apsukrumas, kartojo ji, visų derybų sėkmės pagrindas) ir nė akimirkos neabejoju aukšta morale tų, kurie raštu praneša apie niekšiškus sąmokslininkų veiksmus. Bet ar nebūtų įmanoma, įteigs ji po šių delikačių ir įmantrių posakių, atšaukti skundikams skirtus apdovanojimus arba, blogiausiu atveju, juos sumažinti, kad atšaltų tie, kurie ne įduoda, o parduoda? Nes žmogus yra žmogus, pridurs ji, pinigai suteikia progą ydoms prasiveržti.

Taip pat su didžiuliu susižavėjimu, kurį jūs man sukeliate, ir nuolankumu, kuriam atsiduodu, ne, kurį jums jaučiu, norėčiau patarti, pone Maršale, kad paragintumėte visus žmones atkreipti dėmesį į artimųjų nuopelnus, o ne raustis po jų trūkumus.

Esu tvirtai įsitikinusi, pone Maršale, kad sprendimas apdovanoti skundikus negalėjo gimti tokiam nepaprastam asmeniui kaip jūs. Be to, akstinama dukteriško ir pagarbaus atsidavimo norėčiau jus perspėti, kad tie, kurie jus supa ir neteisingai pataria niekšingai ignoruoti tautą, nuslėpdami savo niekšybes, tarsi jos būtų jūsų, trukdo jums pamatyti, kaip sakoma, karčią tikrovę.

Štai tada ji suduos savo didįjį smūgį.

Atsikratykite šios skerdyklos, pasakys ji jam. Išvarykite šią tulžingą pataikūnų minią, tik ir teieškančią intrigų, kuri pataikauja, kad gautų, kuri pataikauja, kad padarytų karjerą ir išeitų į žmones, kuriai pataikauti taip paprasta kaip tuštintis, ši padermė ištroškusi titulų ir medalių, ši klastingų plėšrių sukčių gauja, graužiama garbės geidulio ir pertekusi melu, ši tamsi, godi ir niekšiška padugnių minia jums apdūmė akis kažin kokiais prasimanymais, norėdama iš jūsų pasityčioti ir sutepti jūsų šlovę prisidengusi priedanga, kur pati tolydžio auga kaip mėšlo krūva. Atleiskite, kad spiginu tiesą į akis, pone Maršale, bet esu tikra, kad jie jus vedžioja už nosies, ypač Lavalis, apšmeiš ji, kartojantis šimtą kartų patikrintas Larziljero ir Desmoto pamokas – šiedu buvo jo mokytojai prieš tapdami jo priešais.

Aš jau baigiu, baigiu, pone Maršale, bet tegul šie skurdžiai išsinešdina, neverta į juos teptis rankų, tegu neįsižeidžia, nes tik dėl jų jūsų tėvynės vizija yra klaidinga, jie nesiliauja meluoti, jums už nugaros rezga intrigas ir net jūsų švarinimosi valandėlę viešbutyje kursto apgailėtinus sąmokslus, kurie užgniaužiami dar neprasidėję.

Jūs esate, pasakys tavo senelė vienu kvėptelėjimu, vienas doras žmogus tarp šakalų. Šakalus reikia naikinti. Šakalùs ar šakãlus? paklausė mama teismo vykdytojo, kuris nieko į tai neatsakė.

Maršalas karštai jai dėkos. Ačiū, miela ponia. Ponia, kaip? Ponia Žana Meli jūsų paslaugoms. Jūs turite vaikų, miela ponia Ameli? Du nuostabius vaikučius, pone Maršale, Žanui aštuoniolika, o Rozai eina septinti. Perduokite linkėjimus, miela ponia. Ačiū, pone Maršale. Ir ji išeis džiaugsminga siela, pakylėta širdimi ir t. t.

Atvykusi į stotį tavo senelė, brangioji, sako mama, valandėlę buvo suklaidinta daugybės veidų ir nepažįstamo bruzdesio (nuo gimimo jai teko lankytis mieste tik dviem progom). Vieną aki-

mirką ją persmelkė vaikiška baimė pasiklysti, bet apsisprendimas buvo toks stiprus, kad pavyko įveikti išgąstį. Ji paklausė, kaip surasti „Parko" viešbutį, ir visą kelią, nuo stoties iki viešbučio, kulniavo pėsčiomis. Paskubomis ji ėjo gatvėmis, susidurdama su moterimis, kurios stovėjo eilėse prie tuščių bakalėjos parduotuvių, ji žengė nematydama ant sienų priklijuotų plakatų, kurie skelbė: JUODOJI RINKA – NUSIKALTIMAS, PASITIKĖKITE VOKIEČIŲ KAREIVIAIS, bet sulėtindavo žingsnį kaskart, kai pastebėdavo milžinišką Maršalo portretą, norėdama pasisemti drąsos iš šio didingo veido.

Atsidūrusi priešais „Parko" viešbutį, kur stumdėsi praeiviai, dėvintys drabužius iš gabardino ir susiglamžiusias kepures, tavo senelė suskaičiavo aštuonis ar devynis mobilios kariuomenės kareivius, saugančius kolonomis paremtą įėjimą, keturis tipiškus milicininkus: piktas žvilgsnis ir pirštas ant gaiduko, tokie malonūs kaip ir šis, tarė mama skersomis dėbčiodama į teismo vykdytoją, kuris į tai nereagavo, ir vieną sargybinį, stovintį sargybinėje, jis stovėjo juokingai pasviręs šaligatvio link, su apsimestine siaubingo nuobodulio išraiška veide.

Tavo senelė, brangioji, nesitikėjo rasti tiek sargybinių priešais Prancūzijos Gelbėtojo gyvenamąją vietą, na ji įsivaizdavo, kad visi bent jau bus kupini meilės liaudžiai kaip ir jų vadas, kurio meilė, tai žino kiekvienas, buvo begalinė.

Ji nusprendė kreiptis į tą sargybinį, kuris atrodė ne toks griežtas, virpančia širdimi prisiartino prie sargybinio su apsimestine siaubingo nuobodulio išraiška veide, atleiskite, pone, ir ėmė labai graudžiai maldauti, kad leistų atskleisti Tėvynės Geradariui tą gėdingą aktą, kurio liudytoja ir, viską apsvarsčius, netgi bendrininkė ji pati buvo, būkite malonus.

Nestovėkit, eikite,

išlemeno sargybinis ir jo veidas vėl tapo toks nebylus, jog tavo senelė bemat suabejojo tuo, jog jis kažką pasakė.

Suglumusi ji žengė kelis žingsnius karabinais ginkluotų sargybinių link, jie jai atrodė ne itin draugiški ir, atvirai kalbant, antipatiški, bet, nė nespėjus jai prasižioti, aplink susispietė krūva žmonių.

Tavo senelė, brangioji, galiausiai suprato, kad praeiviai, dėvintys drabužius iš gabardino ir susiglamžiusias kepures, iš tiesų buvo policininkai. Ji ėmė kantriai jiems aiškinti atvažiavusi penkis šimtus kilometrų dėl švenčiausios priežasties – atverti akis Maršalui ir informuoti jį apie

Jūsų dokumentai,

tarė policininkas *ex abrupto* ir, atidžiai nužvelgęs jos nuotrauką, nutaisė skeptišką grimasą, pakėlė akis į ją, nutaisė dar skeptiškesnę grimasą. Ir tavo senelė, brangioji, suvirpo iš susirūpinimo, nes nuotrauka, padaryta vestuvių metais, nebeprimine jos.

Tą akimirką, kai policininkas nenoromis jai grąžino dokumentus, vienas milicininkas timptelėjo jai už rankovės. Dink iš čia, nei policija, nei maršalas Petenas nešvaisto laiko pamišėlėms.

Ir kai tavo senelė nėrėsi iš kailio vėl aiškindama kilnaus kryžiaus žygio tikslus, kitas milicininkas, tvirtas kaip milžinas, dar platesnių pečių nei dvyniai Žiueliai, pagalvojo ji, šaukdamas „Eik velniop, čia ne vieta vištoms“, niuktelėjo jai į nugarą taip smarkiai, kad ji vos neišvirto iš kojų.

Tokie metodai jus įkvepia? paklausė mama teismo vykdytojo džiaugsmingai ir kone lengvabūdiškai (juk mama buvo nuotaikų kaitos specialistė), kai jis, susigūžęs priešais didžiulę sieninę spintą, prigriozdintą visokių daiktų, stropiai pildė neveikiančių ir nereikalingų daiktų sąrašą: sulūžęs tosteris; nedidukė dujinė viryklė; šešios poros iškleiptų batų; plakiklis; žadintuvas su įdaužtu stiklu; rankinė iš juodo plastiko; širdies formos peleninė; sulūžęs raudonas skėtis

Tada tavo senelė, kurios charakteris buvo toks pat kaip tavo, gal tau nemalonu tai girdėti, tavo senelė užsiplieskė kaip žarija, ėmė keiktis, trypti ir spardyti šešis policininkus, kurie visi kartu puolė ją mėgindami pažaboti.

Toliau viskas buvo taip kaip kokiam detektyve, ją pagavo šėlas. Kryptis: „Lardi“ viešbutis. Šiurpi vieta. Pragaras. Teks atlikti, sakė policininkai, kelis menkus formalumus. Ar supratai, brangioji, kiek kartų čia buvo pavartotas eufemizmas*, poetinė figūra, kurią ypač mėgo tie naujieji gražbyliai?

Tuo metu,

* Eufemizmas – tai švelnesnio, neutralesnio žodžio vartojimas vietoje šiurkštaus ar nešvankaus žodžio. *Vert.*

12

Tuo metu „Parko“ viešbučio valgomajame, prie savo stalo, Maršalas priėmė daktarą Menetrelį, kuris ėjo pareigas patikėtinio, atsidavusio gydytojo, prisiekusio dvariškio, ištikimo draugo, įsūnio, asmeninio antisemito, nepralenkiamo propagandisto ir kuris buvo vienintelis mirtingasis, išskyrus, žinoma, Maršalo žmoną, iškilmingomis progomis galėjęs jį vadinti Filipu (galbūt vieną dieną jis įsidrąsins vadinti jį visai trumpai – Filu arba Fifi). Jis vienintelis galėjo prieštarauti Maršalui, kai kalba sukosi apie rimtus dalykus, ypač apie žydų klausimą, čia Maršalas rodo, atleiskite, ponas Maršalas, pernelyg gerą išmanymą, aš nekalbu, žinoma, apie jūsų draugystę su markize Šaselu Loba, tai jūsų asmeninis reikalas, bet jūsų perdėtas nuolaidžiavimas šios rasės žmonėms turėtų liautis, drįstu jus įspėti, kaip silpnumo akimirka, suprąskite mane teisingai, pone Maršale, aš nekritikuoju jūsų

Bernaras Menetrelis stengėsi kiekvieną dieną pakviesti prie Maršalo stalo du ar tris kruopščiai atrinktus asmenis, kuriems iš anksto buvo patikėta misija kartoti Maršalui, kad jis yra didžiai gerbiamas prancūzų Vadas ir Tėvynės gelbėtojas, kurio dėka triumfuoja gėris, nes Maršalui niekada nepabosdavo to klausyti, jis vis liepdavo kartoti ir kartoti. Kas parašė, kad žmogaus gelmę galima pažinti iš to, kaip jis priima pagyras? paklausė manęs mama. Plinijus Jaunesnysis, atsakiau. Puikiai, pasakė mama.

Taigi tą dieną Maršalui buvo pristatyti: abatas Bujonas, Mili-

cijos šventikas, krūpčiojantis ir sumišęs, nuraudęs ir meilus, gaudantis kiekvieną didžiojo žmogaus žodį, sustingęs priešais jį tarsi taurę per pakylėjimą, rodantis savo susižavėjimą nepaliaujamomis grimasomis, su viskuo sutinkantis ir nuolankiai pritariantis netgi tylai; ponas Techninės kontrolės direktorius, tyčia pakviestas, kad patikimais duomenimis įrodytų Maršalui prancūzų tautos pagarbą jo garbiam asmeniui, tai man pavaldžios techninės tarnybos nustatė moksliškai, aš sakau moks-liš-kai, štai skaičiai, jie kalba patys už save: iš 2 336 456 per mėnesį perskaitytų laiškų ir iš 921 532 pasiklausytų telefono pokalbių mes suskaičiavome 3 257 906 posakius, reiškiančius pagarbą ir pasitikėjimą Maršalu, 56 posakius, reiškiančius pritarimą, ir tik 18 – priešiškumą, „Kiek?“ paklausė akimirką apkurtęs Maršalas. 8, tyliai atsiliepė Techninės kontrolės direktorius, įsmeigęs į Menetrelį suglumusį žvilgsnį. Vos apčiuopiami faktai, o jų vertė milžiniška. Pats Maršalas niekad nesistengdavo būti suprantamas, valdiniams jis – sektinas pavyzdys. Šiomis aplinkybėmis, be to, tai geriausia išeitis.

Maršalas mandagiu, bet įsakmiu gestu pakvietė metrdotelį, kuris atbėgo pasigėrėjimo kupinu veidu. Didžiai gerbiamas Maršalas norėtų prancūziškų žirnelių, tai jo mėgstamas patiekalas. Maršalas išreiškė nepritarimą įtemptai stebėdamas daktarą Menetrelį. Ponia Maršalienė, jos vardas Viržini, nusprendė, kad Maršalas per daug valgo. Menetrelis meiliai, atsargiai pylė skystį į Prancūzijos gelbėtojo taurę, – tris ketvirtadalius pripildė 1934 metų šatolativo, ir Maršalas prisimerkė, reikšdamas pritarimą, tas šelmis Menetrelis!

Kol gerbiamas Maršalas užkandžiavo, tavo senelė buvo pergabenta, kaip jau sakiau, į „Lardi“ viešbutį, – ji vis reikalavo susitikimo su vyriausiuoju inspektoriumi, tai policininkams sukėlė juoko protrūkį. „Tau ne visi namie!“ išrėžė vienas iš jų, kai visi pagaliau nurimo.

Desertui ponia Maršalienė užsisakė apelsininio torto, – jį

kramtydama ir rydama mažais kąsneliais ji nėrėsi iš kailio, kad tik jos didelė burna padarytų kuo geresnį įspūdį vyro svečiams. Prisiminkime, tais laikais buvo madingos siauros lūpos.

Prancūzijos Geradarys, išgelbėjęs šalies, pagraužtos anarchijos ir socializmo, garbę, šlemštė braškes su grietinėle ir užsisakė kavos su konjaku. Tą akimirką, tarp deserto ir kavos su konjaku, Maršalas buvo geras. Keliems kavos lašams blizgant ant lūpų, Maršalas diktavo savo gerumo dekretus. Mes, Filipas Petenas, Prancūzijos Maršalas, prancūzų valstybės vadas, nusprendžiame, kad nuo šios dienos:

Prancūzijos moterys daugiau nebesikamuos dirbdamos, o lauks iš stovyklų sugrįžtančių vyrų prie šeimos židinio, kurį taip brangina. Kaip miela, kaip dosnu!

Mūsų darbo pirmūnas Žanas Borotra vadovaus darbo stovykloms, kur jaunimas galės plėtoti patriotinę veiklą – kirsti medžius, tiesti kelius, dainuoti *Maršale, štai ir mes*, susėdę aplink laužą, ir maudytis šaltame vandenyje. Tai veiklos rūšys, kurios, be patriotinės vertės, turi štai ką – sužadina goslius jausmus, du zuikiai, nušauti vienu šūviu. Kokia puiki mintis!

Žydams, kurie vadovavo prekybai, daugiau nereikės nertis iš kailio, kiti tai darys už juos! Koks geraširdiškumas! kaip gailestinga!

Maršalas Petenas, būdamas geras, nuvargo. Nutilo. Vokai buvo sunkūs, snaudulys ėmė versti iš kojų.

Ponas Lafrijo, atsakingas už Pramonės aprūpinimo plano įgyvendinimą, buvo pakviestas, kad neleistų Maršalui užsnūsti. Lafrijo buvo susijaudinęs, mikčiojo, jam tiško seilės, atsiprašinėjo, raudo, painiojosi ir pagaliau virpančiu balsu pristatė savąjį šešiolikos rūsių, atsiprašau, šešiolikos kelių projektą, šie keliai bus nutiesti Paryžiuje ir važiuojant bus galima pamatyti šešiolika svertų, šešiolika milžiniškų vartų, kurie bus vadinami Maršalo vartais, didingas projektas didingam asmeniui, kosulys.

Bet Maršalas nebuvo kvailys. Kol pabaigsite kelių tiesimą,

aš jau būsiu miręs ir palaidotas, tepasakė jis, nusprendęs nebeklausyti tuščių kalbų. Po šios pastabos įsitempusios kaklo raukšlės atsipalaidavo, ir, pražiojęs burną, Maršalas pasinėrė į sotų sapną.

Tuo metu tavo senelė, brangioji, buvo nuvesta į dvokiantį po dezinfekcijos kambarį, čia, prie sienos, stovėjo du baldai – stalas ir suolas iš papilkėjusio medžio.

Po dviejų valandų į kambarį įsiveržė policininkas, šiek tiek panašus į šį, tarė mama, smakru rodydama į teismo vykdytoją, kuris, ko daugiau iš jo tikėtis, buvo pritūpęs priešais didelę spintą ir mūsų netvarkoje bandė įvesti šiokią tokią sistemą. Turbūt jis svies į mus ką nors iš šios netvarkos, sušuko ji, nepaisydama slaptų ženklų, kuriuos kupina nevilties jai rodžiau, kad kalbėtų tyliau.

Policininkas, brangioji, puolė prie tavo senelės, jai pasidarė riesta, pašėlusiai ėmė raustis po jos kišenes, psichopato mostais ištuštino rankinę, apniktas nervinio drebulio ir mėšlungio priepuolio pažėrė ant stalo dokumentus, žaismingai raudonus lūpų dažus, nuotrauką, kurioje mudu su Žanu po guoba, ragines šukas, vąšeliu nertą piniginę ir sulankstytą laišką, ant jo tavo senelė mitriai uždėjo ranką.

Po pogulio didžiai gerbiamas Maršalas užsidarė prikaitusiame darbo kabinete, Sevinjė paviljone, kartu su ištikimuoju Menetreliu. Daktaras skaitė jam korespondenciją, kuri buvo suskirstyta į tris kategorijas: pirma, asmeniniai laiškai, antra, skundai, trečia, oficialūs laiškai.

Menetrelis pradėjo nuo pirmos krūvos ir atplėšė keturis laiškus iš kasdien ateinančių trijų tūkstančių, kuriuose Maršalas buvo lyginamas su Jėzumi, su šventuoju Liudviku, su popiežiumi, su riteriu Bajardu, su tuo, kas žemėje didingiausia ir gražiausia, ir Maršalas primerkė akis, nes buvo sujaudintas, kaskart, kai Maršalas susijaudindavo, jo akys imdavo mirksėti, ir kuo labiau Maršalas susijaudindavo, tuo labiau jo akys mirksėdavo, visiems pran-

cūzams buvo didelis džiaugsmas matyti savo Maršalą mirkčiojantį, ir visi jo artimieji leido laiką slaptai, rūpestingai sekdami jo mirksnių skubą, didžiausias greitis – šeši mirksniai per sekundę. O Prancūzija, O švelni motina, O mano gražioji Tėvyne, Palaimingai palinkusi po sužeistu tavo sparnu, Apmąstau su dvasios skausmu, koks sužalotas Tavo veidas ir išsukinėtos rankos. Puiku, puiku, nekantravo Maršalas, kuris negalėjo pakęsti poezijos.

Menetrelis dar perskaitė dvi ar tris ištraukas ir baigė šią krūvelę, kaip įprasta, nešvankiais laiškeliais, kurių Maršalas, virpant antakiams, klausė grožėdamasis, kodėl visi seniai tokie gašlūnai? paklausė mama. Bučiuoju didžiai gerbiamą jūsų stebuklingąjį kotą, skaitė Menetrelis, čiulpiu jį su gilia pagarba, mano didžiai gerbiamas Maršale. Atrodo, įrodyta, sako mama, jog daugumą moterų seksualiai traukia valdingi individai, jos įsivaizduoja juos esant valdingus ne tik tada, kai dirba, bet ir lovoje, nors čia jie tėra vaikiški, verksmingi ir saldžiai jausmingi. Iš to išvada, sako mama, kad dauguma moterų – kvaišos. Ar galėtumėte patvirtinti tai, ką sakau, profesoriau? Teismo vykdytojas, įkišęs nosį į spintą, nesiteikė pasakyti savo nuomonės.

Menetrelis puolė prie antros krūvos: tai skundai, kurių Maršalas nemėgsta, bet juk jis – Valstybės vadas, dėl šio titulo jis neturi teisės ignoruoti paslapčių, kurias prancūzai slepia tamsiausiose širdžių kertelėse. Venerkas, Aukštutinė Garona, 1943-iųjų sausio 12 diena, Didžiai gerbiamas Maršale, Didžiuojamės galėdami atkreipti jūsų dėmesį į Roberto Birono atvejį. Jis gyvena Venerke, tariamai kenčia nuo reumatizmo ir, visų nuostabai, yra pripažintas netinkamu Privalomojo darbo tarnybai, nors jo fiziniai duomenys įspūdingi

Perduokite Buskė, mano mielas, tai jo reikalas.

Baigiantis popietei tavo senelė buvo nuvaryta į komisaro Anri kontorą: „Tu man pasakysi, ko čia atėjai, pasakysi, taip ar ne, po velnių?“ paleido gerklę grėsmingasis komisaras. Žinoma, tavo senelė negalėjo atsakyti: ne, po velnių. Beje, apimta siau-

bo, ji nežinojo, ką privalo pasakyti ar nutylėti. Galų gale tu pasakysi, ko tau reikia, Dieve šventas? šaukė komisaras Anri kumščiu trankydamas stalą. Kadangi išsigandusi mano mama nieko nekalbėjo, jis ūmai pakilo, su didžiule jėga griebė jai už smakro: „Ką tu rezgei priešais „Parko" viešbutį? Išklosi tai, šventas Dieve? Gerai, ponia vaiposi, ponia turbūt mano, kad visą naktį lauksiu, kol ji atvers savo varganą srėbtuvę? Išrenkite ją nuogai, – sušuko jis policininkams, – ir kruopščiai patikrinkite, aš sakau „kruopščiai", ar jums reikia dar aiškiau?"

Lygiai šešioliktą valandą Prancūzijos Gelbėtojas pradėjo pasivaikščiojimą, kuris skatina virškinimą, – tai pats tikriausias vidinės harmonijos ženklas, – jis žengė septyniasdešimt penkių centimetrų ilgio žingsniais tarp Menetrelio ir keturių policininkų civiliniais drabužiais. Lauko oras atgaivino dvasią, ir Maršalas tuojau pat pradėjo virpančiu balsu deklamuoti draudimus, kurie pasirodys artimiausiuose dekretuose.

Bernarai, mažiuli, būkit malonus, pasižymėkite:

Pirma, draudžiu švaistyti duoną.

Koks stulbinamas nutarimas, pone Maršalai!

Antra, draudžiu vartoti epitetus.

Nuostabu, pone Maršalai, kokia drąsa!

Trečia, draudžiu pokylius – tai tipiška antipatriotinė veikla, nederanti oriems prancūzams – tokiems, kokie, man atrodo, jie turėtų būti. Į ausį Menetreliui: „Ar jums neatrodo, mano mielas, kad fokstrotas, iš Anglijos įvežtas šokis, kurį sudaro trūkčiojantys ir geidulingi žingsniai pirmyn, paskui atgal, paskui į šalį, ir vėl pirmyn, paskui atgal, paskui į šalį, ir taip toliau, ar jums neatrodo, kad fokstrotas – tai vertikali versija"

Koks siaubas! suriko daktaras Menetrelis.

Elegantiška dama, eidama jiems pro šalį, atvėrė savo kvailą burną ir padėjo ranką ant širdies, tai minėtosios pagarbos atspindys. Atkreipkime dėmesį, kad abu judesiai buvo sinchroniški.

Būtent šią akimirką tavo senelei buvo įsakyta nusirengti, tuojau pat. Tavo senelė, apmirusi iš gėdos, virpanti nuo beprotybės, kurią jai tenka patirti, nusirengė ir viena ranka atidavė drabužius policininkui, o kita – prisidengė gaktą. Šis gėdingas mostas pastūmėjo ir taip stipriai įaudrintą policininką visiškon beprotybėn: įsiutęs jis kelis kartus dūrė peiliu į apsiausto antpečius, išvirto pamušalas ir nieko daugiau, tada žingsniais, kuriuos, atrodė, tampė konvulsijos, nuėjo kita kryptimi.

Popietei baigiantis gerbiamas Maršalas padovanojo monetą lifto prižiūrėtojui, kuris dėl to vos nenualpo. Paskui jis užsidarė savo kambaryje ir rungėsi su Maršaliene lošdamas kortų partiją, tiesa, ir šį kartą jis negalėjo susilaikyti neapmovęs. Maršalienė rėkė: „Apgavikas, aš mačiau!“ Maršalas šaukė: „Tai netiesa, tu meluoji!“, bet Maršalienė nusileido ir atsidūsėjusi leido Maršalui laimėti. Bet kokia kaina reikia išvengti su seniu kivirčų, kurie eina kiaurai viešbučio sienų ir tuojau pat įsigauna kaimynystėje esančių ministrų ausysna, o šie tik ir laukia tokios progos dienąnakt.

Paskui tokia goslia ir apgailėtina išraiška, kokią seniai nutaiso išvydę dalykus, kurių aistringai trokšta, Maršalas godžiai žvilgsniu įsisiurbė į savo liaudies nuotraukas.

Liaudis mylėjo Maršalą.

Maršalui patiko, kad liaudis jį myli.

Maršalas mylėjo save.

Senis ištisas valandas skendėjo savo garbės apmąstymuose, šie pagarbos kupini vaizdai kartojosi per nesuskaičiuojamas išvykas: apdujusios minios, isteriški merų riksmai iš girliandomis papuoštų balkonų, pigi apsauga ir pigi apgaulė kvailių rujoms, džiaugsmingi „vivat“, griausmas, pamišėliška meilė vadui, Tebūnie šlovė mūsų vadui, Dieve, saugok mūsų Maršalą, amžina garbė mūsų Maršalui, nesibaigiančios ovacijos sminga į širdį ir iš akių pasipila ašaros, visos šios emocijos jį pribaigs, jaudinosi Maršalo žmona, visai ne, priešingai, ramino ją Me-

netrelis, tuščios frazės, kupinos kilnių žodžių, tėvynė, tėvynė, tėvynė, tėvynė, tėvynė, tėvynė, tėvynė, fanfaros, dirbtinis iškilmingumas, trimitai, nesibaigiantys ditirambai, pompastiškos kalbos, raginančios jaunimą veltui triūsti Statybos aikštelėse, eikime, vaikai, mišios nugaišusiems atminti, mišios už tūkstančius, garbė nugaišusiems, grupinės nuotraukos su minia, kuri tuo pat metu be paliovos juda atgal, pirmyn, į šalį, lyg šoktų fokstrotą, uniformuotos merginos jam einant ant kelio mėto rausvas rožes, netenku sąmonės, vienuolės patiria mistinį orgazmą, taip tikrai būna, jos žegnojasi jį išvydusios, nuolankios motinos tiesia drebančias rankas, vildamosi paliesti, ką? jo apsiaustą! mokyklinukai dainuodami prisiekia ištikimybę ir žada sekti jo pėdomis, tiesiog klaikus kratinys.

Aštuonioliktą valandą du Venerko žandarai atvyko prie namo, kur mudu su broliu, pamišę iš sielvarto, laukėme sugrįžtančios mamos. „Policija! Atidarykite!“ Jie mums paaiškino, kad juos įgaliojo Viši vyriausybės aukštieji pareigūnai. Ko jie ieškojo, plačiai atlapodami spintas, siaubdami lentynas, plėšdami komodas, versdami čiužinius, ko jie ieškojo? jie patys nesuvokė, jų vadas, kaip visada, nepatikslino, ką reikia surasti, bet įstatymas yra įstatymas, ir taisyklės yra taisyklės. Jie pakėlė kilimus, išvertė šiukšliadėžę, išbėrė pelenus, ištuštino sudygusių bulvių dėžes, jie vertė viską, ką buvo galima išversti, kaip ir šis storžievis, jis jau pradeda mane erzinti, – širdo mama, įsmeigusi žvilgsnį į nugarą teismo vykdytojui, kuris tebesirausė tarp mūsų varganų daiktų.

Devynioliktą valandą trisdešimt minučių Maršalas Petenas nuėjo tuštintis.

Devynioliktą keturiasdešimt jis gėrėjosi dovanomis.

Į jo butą veržėsi nepaliaujamas dovanų srautas, kodėl, pertraukė savo pasakojimą mama, dovanos visada tenka tiems, kurie jų pertekę? dovanos plaukė į jo namus iš visų Prancūzijos kampelių, kryželiu išsiuvinėti Maršalo atvaizdai, vazos, medaliai, tūkstančiai papuošalų. „Jeigu klausyčiau savo širdies bal-

so, – šnabždėdavo Maršalo žmona, – visa tai sviesčiau į šiukšlių dėžę, visas dėžutes ir kriaukleș su jo vardu, staltieses su išraitytais inicialais PP, visus tuos šlykščius daiktus.“

O gal juos parduoti? – netikėtai Maršalienei šovė tokia mintis, ji buvo labai protinga moteris. Jokiu būdu! Maršalas tam prieštaraus. Išsiskirti su kokiu nors daiktu, net jei tai – tik kaklaraiščio smeigtukas, siaubinga, Maršalas niekada negalėtų tam ryžtis. Tai sadistiškas šiknius. Juk ne tu tvarkai namus, priekaištaudavo jam Maršalienė.

Bet Maršalas niekada nepaleisdavo iš rankų valdžios vadelių. Niekada. Jis jautėsi teisingas ir visažinis, todėl klaikios dovanos kaupėsi ant stalų, komodų ir netgi ant grindų. Kokia netvarka, vaitodavo Maršalo žmona kiekvieną kartą, kai nužvelgdavo šalies Vado butą.

Dvidešimtą valandą suirzęs policininkas įsakė tavo senelei apsirengti. Paskui liepė eiti paskui jį į kitą kambarį ir sėstis ant suolo. Jis neleido jai prisiliesti prie maisto (ant stalo stovėjo keptuvė) ir paliepė kaip stabui stovėti priešais duris. Po kelių akimirkų jis liepė liautis taip stovėjus, liaukitės, įsakymai buvo tučtuojau įvykdyti.

Dvidešimt pirmą valandą Maršalas, patogiai įsitaisęs savo gražioje medinėje lovoje, atsivertė *Kalnų Kasparą* ir užmigo, pradėjęs skaityti antrą puslapį.

Darykite kratą, darykite, nieko nerasite! Nė velnio! šiurkščiai šaukė mama teismo vykdytojui, prisiminusi šiurkštų jo buvimą. Teismo vykdytojas pažvelgė į ją taip, tarsi ji nebūtų ištarusi visų šių žodžių, jis buvo ramus, veido išraiška liko tokia pati, na gal tik šiek tiek suvirpo kairysis antakis.

Tavo senelė, brangioji, tęsė ant kėdės nukritusi mama, buvo palikta dvi dienas drebėti ant suolo, ji neturėjo nei valgio, nei gerti, bet galėjo visą tą laiką gėrėtis Legiono afišomis, kuriomis buvo nukabinėtos sienos, – jos kvietė jaunimą mirti už

brangiąją Tėvynę, nes mirti už brangiąją Tėvynę tais laikais buvo garbė, aiškino mama, tai buvo tarsi paaukštinimas mirties hierarchijoje.

Viena iš tų afišų vaizdavo ryžtingą kareivį išsišovusiais skruostikauliais ir atkakliu žvilgsniu, kvadratinė žmogysta, vienas iš tų, kurie valdo mūsų gyvenimus, kurie triumfuoja irdamiesi ateities link, vadai su nugalėtojų vėliavomis, burnojantys prieš užsienio vagių pasaulį. „Ei, padugnės, jūs mane sekate?“ – tas kareivis priminė jai dvynius Žiuelius. Ir ji pajuto troškimą suspausti mus savo glėbyje, Žaną ir mane, apglėbti mus rankomis, ir kartoti „mano viščiukai, mano mažyliai, mano gražuoliai, mano angelėliai, pasiųsti dangaus“, kartoti tai, kol dvyniai Žiueliai dar nepadarė mums nieko blogo, ir ji prapliupo raudoti, šnabždėdama: „Mano viščiukai, mano brangieji, mano auksinės širdelės, mano turteliai“.

Daug vėliau ji mums paaiškino, kad tas siaubingas įkalinimas jai buvo nepaprastai vertingas. Ji jautėsi taip, tarsi per tas dvi dienas būtų nudirbusi metų darbą. Per tą trumpą laiką jos protas pasiekė aukščiausią viršūnę. Ji tarsi pajuto įkvėpimą, bet kupiną tamsios jėgos, liepsną, kuri neprašyta apšvietė daiktus visai juos užtemdydama ir kartu prarijo Žemę, apdengtą purvina, tamsia, bauginama skraiste. Tai buvo taip, sakė ji, tarsi pasaulis ir jo protas man buvo parodytas išvirkščiai, iš vidaus, aš pamačiau jo vidinį veidą – jis buvo išniekintas, pūlingas ir pajuodęs nuo kraujo

Bet šis radikalus perversmas nebuvo staigus, jo padariniai užvaldė ją palengva. Iš pradžių tavo senelė, brangioji, pradėjo kandžiai kalbėti kavinėje, ji šaipydavosi iš Piuteno, palengva jos pyktis augo, augo ir

13

ir vieną niūrią sausio dieną tabako parduotuvėje, kur buvo pardavinėjamos šios prekės:

Peteno, pasipuošusio antsiuvais, juostelėmis, žvaigždėmis, virvėmis ir virvelėmis, biustai, jis atrodė taip, lyg būtų nužengęs iš operetės, nieko čia daugiau nepridursi,

Peteno portretai iš kairiojo šono, plika galva,

Peteno (trijų ketvirčių) portretai,

Peteno portretai iš dešiniojo šono, apdengta galva, veidas šaltas ir rūstus (šaltumas ir rūstumas liaudžiai daro įspūdį, tai akivaizdu),

milžiniški paveikslai, kuriuose Petenas, kovojantis su snauduliu, rankos padėtos ant darbo stalo, krūtinė išsipūtusi nuo šventosios Tėvynės meilės (labai efektinga, labai),

Peteno, vilkinčio stoties viršininko uniforma, paveikslai, uniforma tokia standi, jog atrodo, kad ji laiko maršalą ant kojų,

Peteno, sėdinčio ant suolelio sode, paveikslai, *sic transit gloria mundi**,

Peteno visu ūgiu paveikslai, šaltas veidas, žalsvai mėlynos akys, atspindys pakylėtos sielos, įsisąmoninusios savo misiją, neįprastas munduras, formatas – 19/26, pagrindas – kartonas, vienas – 12 frankų, penki – 50 frankų,

* Pasaulio garbė praeina (*lot.*). *Vert.*

Maršalo lazdos (dažnai savęs klausiu, kokia jų paskirtis: karališkojo skeptro pakaitalas? priemonė talžyti kietasprandžiams pavaldiniams? ar tiesiog puošmena, liudijanti savininko padėtį?),

Petenas su paradine uniforma (uniforma kelia susižavėjimą, kaip žinoma, vargšams ir silpnapročiams), suakmenėjusi povyza, tiesus žvilgsnis, nukreiptas ateitin, nuotrauka, padaryta iš po juodos gelumbės, kai Maršalą paprašė palyginti ūsus ir nukreipti žvilgsnį į langą, nejudėkite, skaičiuoju iki trijų,

Petenas, bučiuojantis įsibugštinusią mergaitę (kodėl galingieji yra apimti manijos bučiuoti vaikus? Tai įtartina),

Petenas, vilkintis civilinius drabužius, romus, geraširdis, kalbantis su nuolankiaisiais (nuolankiuosius galima pažinti iš to, kad bendraudami jie žiūri į kojas),

Petenas, myluojantis ėriuką (jos ypač patinka vaikams nuo penkerių iki aštuonerių metų),

Petenas, dėkojantis valstiečiui, kuris atrodo taip, tarsi ką tik būtų nužengęs iš sovietinio paveikslo,

Petenas, bučiuojantis 33-iojo pėstininkų pulko vėliavą,

penkių frankų vertės kalendoriai su dvylika išplėšiamų Peteno nuotraukų,

Peteno statulėlės iš gipso, galima pasirinkti trijų rūšių apnašas – bronzos, dramblio kaulo ar žemės,

atvirukai su Peteno atvaizdu,

nosinės su Peteno atvaizdu,

peleninės su Peteno atvaizdu,

kaklaraiščio smeigtukai su Peteno vardu,

auskarai „Petenas“,

portsigarai „Petenas“,

termometrai „Petenas“,

automatiniai pieštukai „Petenas“,

antsiuvai „Petenas“,

nosinaitės „Petenas“,

medaliai „Petenas“,
emblemos „Petenas“,
žiebtuvėliai „Petenas“,
užrašų knygelės „Petenas“,
pašto ženklai „Petenas“,
vėliavėlės „Petenas“,
pypkės „Petenas“,

viskas kažin kaip suversta ant pastovų. Tavo senelė, sustingusi priešais milžinišką Peteno portretą (1,20 x 2 m), kuris kabojo virš kasos, sušuko „Heil, Prakeiktasis!“ atkartodama nacių pasisveikinimą, ir ponas Šošaras su sūnumi atėję pirkti pašto ženklų pažvelgė į ją šokiruoti, tarsi ji jų akivaizdoje būtų nusismaukusi apatines kelnaites.

Taip prasidėjo jos nuosmukis. Arba dangun ėmimo šventė. To jau niekas nesužinos. Niekada.

Požiūris į ją pradėjo keistis, jos gyvenime ėmė pūsti kiti vėjai.

Ėmė sklisti kalbos.

Buvo kalbama, pone teisėjau, tarė mama teismo vykdytojui, kuris apžiūrinėjo stalą, kad jos plaukai dažyti, kad ji dėvi kelnes (standžiai prigludusias) ir akį rėžiančius vyšnios formos auskarus, nes nori suvedžioti vyrus, kad mano mamos elgesys – tai balažin kas, kad ji nusidažė jodu savo kojas, apsimesdama mūvinti kojines, kad ji paleistuvė, kad ji padarė abortą ispanei, kuri vos nenumirė, jeigu šis faktas iškiltų aikštėn, jai grėstų mirties bausmė, kad ji klauso Radijo kaka, Radijo, ką? Išperų radijo, jai patinka iškilmingos nedoros tokio driskiaus Šumano kalbos, turbūt koks anglas, jei toks jo vardas; kad Džono Heso ir Džerio Mengo muzika jai patinka labiau nei Guno *Ave Maria*, kvailė, ji visai negalvoja apie savo vargšą vyrą, kuris miršta belaisvių stovykloje, tikra tiesa, kad ji neleidžia dukros į katekizmo pamokas, kurias dėsto ponas klebonas, palyginęs Maršalą su pačiu Jėzumi Kristumi ir ant presbiterijos sienos tarp gėlių įrė-

minęs maldą: *Pone Maršale, Tėvynės Tėve, Kasdienės mūsų duonos duokite mums šiandien Ir neleiskite, kad mes pasiduotume alkio gundymams, Bet verčiau gelbėkite mus nuo bet kokio blogio, kaip gelbstite mus nuo karo, Padėkite mums nugalėti, Padėkite, kad būtų paliaubos, Taip pat teesie*, kad ją užklupo bepradedančią lūpdažiu rašyti didžiąją V ant vaistininko durų, tikrai, pasakoja mama, kad ji augina vaikus pagal šių laikų idėjas, įkvėpta mokytojo Baiso ji jiems liepia, pavyzdžiui, padėti alkūnes ant stalo šio žodžio tiesiogine ir perkeltine prasme, ir kitų panašių nepadorių dalykų, tai, ką ji daro, baisu, – reikia ją sutramdyti, visa tai blogai baigsis, labai blogai, sakau jums.

Žodis po žodžio gandai plito, gandai įsisiautėjo, apie ją sukosi keistas triukšmas, kalbėta, kad ji dainavo *Maršale, štai ir mes*, grėsmingai mosuodama kumščiais, kaip anarchistė, tai šventvagystė, kad ji traukė vyrus lyg magnetas, ištvirkėlė, ji netgi čiulpia kiek širdis geidžia, kad aš numirčiau, jei meluoju, prisiekinėjo Desmotas, jis kalbėjo apie ją kaip apsėstasis, koks žavingas jos užpakaliukas ir toks apvalus, lyg būtų iš plastiko, jis išmano, ji karštai ir aistringai susirašinėja su teroristu materialistu, vardu Baisas, tik su juo, gryna tiesa, sako mama, aš iš pradžių ilgai maniau, kad galbūt esu jo duktė, kad ji pasakė panelei Piš, tai, kuri panaši į moterį tik labai atidžiai įsižiūrėjus, tik neišsigąskite, kad ji pasakė, jog sifilis ir perdėta Tėvynės meilė yra dvi didžiausios Prancūzijos rykštės, jos abi per daug įsigraužė į mūsų kūnus, tai seksualinė perversija, aiškino ji, nors nieko nenutuokė apie mediciną, kino salės kampe ji garsiai ragino neišmesti bilietų: „Į juos dar galima įvynioti mėsos porciją“, paskui pratrūko juoktis, kaip įžūlu, juoktis iš skurdo! ji atsisakė duoti smulkių monetų vaikams, kurie už surinktus pinigus ketino nupirkti kalinių koplyčiai daiktų: taurę, akmens altorių, maldaknygę, arnotą, psalmyną, krucifiksą, Šv. Ostijos indą, indų vynui ir vandeniui, šventųjų aliejų, mišių vyno ir keturiasdešimt maldaknygių, kad ji pasakė: „Geriau nusiųskite jiems dešros, nuo ostijų sotus nebūsi!“ Kad ji

skaito pogrindinius sukilėlių laikraščius, iš kurių vienas vadinasi *Libération** , kokia gėda, kad ją matė klijuojant lapelius, ant kurių buvo parašyta TEGYVUOJA DE GOLIS, ji dar atsiims už tai.

Mano mama, kaip visos kilnios būtybės, net trumpą mirksnį negalėjo įsivaizduoti, kad kas nors norėtų jai blogo arba siektų ja pasinaudoti. Tai buvo jos nelaimė. Kupina tyrų polėkių ir būdama tyros širdies ji toliau skelbė savo nuomonę, prieštaraudama nusistovėjusiai nuomonei, ji norėjo atverti akis tiems, kurie, kaip ir ji, ilgą laiką gyveno tamsoje. Ji toliau keikė Maršalą, vadindama jį kraugeriu ir kitais šlykščiais epitetais (dauguma jų buvo gyvulių vardai), naiviai įsivaizduodama, kad turi teisę, nacijos vado įžeidimas, kiek tai tęsis? Ji vadino Piuteną tik jo inicialais PP, arba ligotu seniu, arba iškriošėliu, arba senu užpakaliu, tai priklausė nuo jos nuotaikos ir jausmų, kartais, pritrūkusi jėgų, ji vadindavo jį tiesiog senu kvailiu.

Ji pasakojo apie „Parko" viešbutį, kur taip gražiai paviešėjo, ir skelbė, kad Piuteno portretai bei nuotraukos jai tinką tik užpakaliui pasišluostyti, jį esą reikia uždaryti į koncentracijos stovyklą, kad jo skeptras (valdžios simbolis) telpa jai į užpakalį, ji net pailiustravo šį teiginį gracingais judesiais, bet juk tai pasityčiojimas iš moralės, kad jis, Montuare susitikęs su Hitleriu, padovanojo šiajam niekniekį, Prancūziją, ir jos atliekas, prancūzus. Ji taip pasakė? Pone Jėzau, jai teks graužti sau nagus už viską!

Mama garsiai ir įmantriai klausdavo, ar Piutenas daro po savimi, ar šlapinasi ir tuštinasi tiesiai į uniformines kelnes, o gal Maršalienė jam paruošia vystyklus po užpakaliu, Valstybės Vado įžeidimas, nuo penkerių iki penkiolikos metų kalėjimo, ne

* Kalbama apie generolo de Golio inicijuotą išsivadavimo judėjimą, kurio atsišaukimus skaitė herojė. Šis leidinys nėra dabar Prancūzijoje leidžiamo laikraščio pirmtakas. *Vert.*

mažiau, Maršalas dvokia šlapimu? dažnai ji klausdavo savęs, ar jis tik šiaip suvaikėjęs senis, ar yra išrinktas kurti taiką? O gal jis tėra iškamša? Beje, politinės iškamšos terminas jį nuostabiai tiksliai apibūdina, nes, jo akimis, Valstybės vado funkcija – stulbinti publiką. Tai mintis, kuriai aš pritariu, sako mama. O ką apie tai manote jūs? paklausė ji teismo vykdytojo, kuris savo užrašų knygelėje žymėjosi: stalas, kaimiško stiliaus, ąžuolo imitacija, matmenys – 1,20/0,80 m, bendra būklė – geras

Panašios nuomonės, sako mama, nelaukdama teismo vykdytojo atsakymo, būdingos tik priešams ir sukčiams. Tad daugiuma Venerko gyventojų daugiau su mama nesisveikino. Norėdami sutrumpinti pabodusius plepalus iki „laba diena", „labas vakaras", kaimynai melavo turintys daug darbo. Ponas vaistininkas, ją pamatęs, tučtuojau įsitraukdavo į savo dvispalvių batų apmąstymus, o ponas klebonas puldavo mediuoti apie malonę, tai buvo matyti – iš jo akių dingdavo įprastas gašlumas. Ponas Legumo, bakalėjos pardavėjas, ją aptarnaudavo nenoromis, nebyliai pritardamas savo nuolatinėms ponioms pirkėjoms, žiūrėjusioms į ją ištįsusiu veidu. Mėsininkas akivaizdžiai vartydavo rankose pjausnius, ir iš to ji pajusdavo nepasitenkinimą. Notaro žmona daugiau nepatikėjo jai savo apdarų siuvimo, taip pat nei geležies pardavėjo žmona, nei kirpėjo žmona. Niekas Venerke nenorėjo palaikyti su tokia draugystės.

Mama toliau plūdo Maršalą, ji nesiliovė tyčiotis, pone teisėjau, ir juoktis, ji pranašavo, kad jis jau įkliuvo, kad jis kybo ant šakos, ramybė jo sielai, kad sąjungininkai atvažiavo į jo laidotuves, ji kvatodavo iš visų plaučių.

Jautriosios kaimo galvos negalėjo leisti įvykiams tekėti sava vaga ir paskyrė seklį, kuris stebėtų kiekvieną jos žingsnį. Įrodymai, įtarinėjimai, peticijos, draudimai ir kiti vėmalai kaip lietus užliejo mero kabinetą. Visų reikalavimai ir prašymai buvo vienodi: sudrausti Niekingąją. Visi šie keiksmai, kuriais ji puola Maršalą, jau per daug suteršė orą, o ji ir toliau kraipo pa-

sturgalį lygiai taip pat begėdiškai, ne, ne, darkart ne, geravalės sielos turi susivienyti ir ką nors daryti. Reikia kuo greičiau reaguoti į šiuos veiksmus. Dėl visuomenės sveikatos. Visuomenės sveikata, tinkamas apibūdinimas, labai.

Pradėta laukti tinkamiausios progos, mamos sukelto triukšmo, maišto ar smurto, tik tai leistų nuteisti ją pagal griežčiausią įstatymą. Bet nieko neįvyko. Neliko nieko kito, tik duoti kelią Žiuelių provokacijoms ir kerštui. Jiems panašiais atvejais kyla puikių minčių. O jie liks užnugaryje.

Mama nutilo, norėdama gurkštelėti vandens, nes baisus neuroleptikų kiekis išdžiovino jai burną. Ir staiga, lyg gaivus skystis būtų sugrąžinęs ją iš sapnų pasaulio:

Tu dar neišsinešdinai, šūktelėjo ji teismo vykdytojui, vis aiškiau prisimindama realybę.

14

Aš nenusiteikęs juokauti, atkirto teismo vykdytojas, toks kreipinys jį įskaudino.

Klysti, šaipėsi mama, ne tu nenusiteikęs juokauti, bet juokai ne tokiai dvasiai kaip tavo – ji nejautri lyg akmuo.

Pirmą kartą teismo vykdytojas akimirką neteko šaltakraujiškumo. Veido bruožai išsikreipė. Kairysis antakis kilstelėjo virptelėdamas. Ant kaktos pasirodė keli prakaito lašai. Jis nusiėmė akinius. Iš vienos ir kitos nosies pusės pasirodė du mėnulio formos rožiniai randai, tarsi akiniai būtų nudrėskę odą. Paskui išsitraukė iš kišenės akinamo baltumo nosinę, nusišluostė kaktą, įsidėjo atgal į kišenę ir, operacija baigta, pakėlė į mane akis, kuriose perskaičiau kažin kokį baugesį.

Atsakiau jam nutaisydama susirūpinusį veidą.

Norėjau išnykti. Arba sunaikinti savo mamą, vieną kartą visam laikui. Akimirką svarsčiau, kad tikrai verta įšvirkšti jai heroino dozę, ir kartu sparčiai apmąsčiau galimybes, kurios vienaip ar kitaip leistų man žaibiškai praturtėti. Bet, be prostitucijos, labai patrauklu, pripažįstu tai, arba laimėjimo loterijoje, kas labai neįtikima, jokios kitos neatėjo man į galvą. Literatūra? Ne, man žiauriai trūksta paslaptingumo. Politika? Bet iš kur gausiu lėšų, kurios būtinos norint įtikinti rinkėjus, – apie tai daug žinau iš Kvinto Cicerono *Mažojo rinkimų kampanijos vadovėlio*?

Nešdinkis, mulki, sušuko mama teismo vykdytojui, piktai sviesdama žemėn prie lūpų prilipusią nuorūką.

Įtariu, kad mama šitaip šiurkščiai elgiasi turėdama vienintelį tikslą – atkeršyti už kančias, kuriomis, jos žodžiais, ją baudžiu: privalomi vaistai tris kartus per dieną, draudimas išeiti, ką kalbėti apie kandžias pastabas, įžeidinėjimus ir kitus piktus prasimanymus, kilusius iš pagiežos, kerštas už tai, kad ne kartą norėjau ją pasmerkti atiduodama į svetimus – senelių ir ligonių – namus (norėdama pasiteisinti patikslinu, kad kur kas dažniau pasitenkinu ne veiksmais, o menkomis užuominomis), už kančias, sakau, kurias vardijant ją apima kartus malonumas – ji tiki, kad visi maldavimai ir prakeiksmai, neužgaudami mano savimeilės, bent jau kitų akims atskleis mano moralę.

Mama įtarė mano ir teismo vykdytojo sąmokslą? Galbūt. Juk ji pamišusi. Juk savo gyvenimą ji leidžia temąstydama apie sąmokslus, jų mastas priklauso nuo dienos meto ir nuo radarų, kurie buvo įrengti, kaip ji teigė, jos modernioje sieloje vos gimus, jautrumo, – jų galios pakako, kad užtiktų priešus neįtikėčiausiose slėptuvėse, pavyzdžiui, po savo lova, argi tai ne keista!

Sakau tau, nešdinkis, šūktelėjo mama teismo vykdytojui.

Turėčiau jį nuraminti. Pone, neklausykite mamos, ji kliedi. Pirmiausia ji jus palaikė teisėju, dabar mano, kad esate milicininkas. Ji visai pakvaišo, ištariau su apmaudo gaidele balse.

Kantrybės brangakmeniai, kuriuos demonstravau, pasirodė beverčiai, taigi dabar su kartėliu nusprendžiau pereiti į priešo stovyklą ir nukreipti ginklus į mamą. Net jei teks, maniau, sudaryti sandėrį su teismo vykdytoju, tam turiu skirti visas jėgas, kol padėtis nepasikeitė negrįžtamai. Dėl kilnių priežasčių nusprendžiau būti ištikima priešui ir oficialiai atsižadėti savo mamos. Trumpai tariant, nutariau tiksliai panaudoti principus, kuriuos aukštino Antistenas.

Gal norėtumėte pailsėti kelias akimirkas, pone antstoli? paklausiau, įkvėpta draugiškų jausmų.

Jeigu kartu atsivedei kitų budelių, pasakyk jiems, kad pasirodytų, mulki, bliovė mama tokiu tonu, kur draugėn pynėsi ir kančia, ir pyktis.

Mamos įžūlumas beribis. Kad ji taip gyvai reaguoja į teismo vykdytojo įsibrovimą, tiek to. Bet tai, kaip ji su juo elgiasi, – nedovanotina. Privalau įsiterpti. Ir surasti tinkamų žodžių. Jeigu tokių dar yra.

Kol kas joks žodis netoptelėjo galvon. Tada man kilo noras pratrūkti laukiniu kauksmu, tokiu kauksmu, kuris priverstų nutirpti iš išgąsčio visą miestą. Laiku susigriebiau. Nesuprantu, kaip man pavyko, bet susigriebiau laiku. Tačiau pykčio, kuris kunkuliavo mano gyslomis, suvaldyti negebėjau.

Man jau nusibodo tavo beprotystės, kriokiau, dar daugiau. Po velnių, versk kitą puslapį. (Mano įgimtas įžūlumas, kurio buvau atsižadėjusi, grįžo, tai yra įsiveržė strimgalviais.)

Kaip versti puslapį, retoriškai paklausė mama, jeigu puslapis dar neprirašytas?

Ar gali užsikimšti, sena subine? paleidau gerklę. Man į galvą plūdo tik šiurkštūs žodžiai, smarkūs, grubūs. Negi nematai, kad mums jau gana tavo šūdų?

Taip, matau, atsakė mama, pasitelkusi nesugriaunamą pamišėlės logiką.

Tuojau pat pasigailėjau dėl tokių savo kalbos protrūkių. Jie daro blogą įspūdį ir verčia manyti, kad nerodau mamai įprastų dukteriškų jausmų, kuriais taip netinkamai iki šiol buvau apsišarvavusi. Norėdama sušvelninti tokį netikusį savo įžūlumą (kurį, atvirai kalbant, rodo mano šnekamoji kalba ir frazių kaita, tiesiog priklausanti nuo širdies impulsų, jie nuolatos išsiveržia, nors dedu daugybę pastangų, kad juos suvaldyčiau), sakau teismo vykdytojui:

Tęskite, šeimininke, neleiskite, kad jums trukdytų (aš juk niekuo nerizikuoju), tęskite savo darbą kaip dirbote.

Pamaniau, kad pavadindama šeimininku jį nudžiuginau, juk teismo vykdytojo autoritetas nuo pat įsibrovimo pradžios čia nuolatos buvo žeminamas. Be abejonės, spėliojau aš, jis labai pavargęs nuo daugybės įžeidinėjimų. Galbūt jis užsiima šiuo amatu turėdamas vieną tikslą – kasdien gauti pažeminimų porciją. Tą sunku būtų paneigti, pažvelgus į teismo vykdytojus ir į genialius žmones, nuolatos atrandančius savyje naujų ydų ir naujų pokyčių.

Atgavęs prarastą savo paties imperiją, teismo vykdytojas užrašė į savo užrašų knygelę: kojinė siuvamoji mašina *Singer*, senas modelis, ąžuolinis pagrindas, du stalčiai, veikianti

Nešdinkis iš čia, mulki, kaukė mama artindamasi prie teismo vykdytojo.

Mama, jeigu tuojau pat nesiliausi, nebegalėjau ilgiau ištverti nervinės įtampos, aš skambinsiu daktarui Donkui, įspėju tave. Stengiausi ją įbauginti. Puikiai žinojau, kad nei daktaras Donkas, nei kas nors kitas neturi galios sustabdyti mano mamos, kai ji pratrūksta. Nebent mirtis, žmogžudystė. Net gydytojams nusvyra rankos. Vieną kartą šis mechanizmas užsiveda ir niekas nebegali jo sustabdyti, niekas. Kišti pagalius jai į ratus – gryna kvailystė, kaipmat sutraiškys pirštus.

Kiek kartų reiks kartoti tau, kad dingtum iš čia? kaukė mama, eidama teismo vykdytojo link. Lauk! kriokė ji rodydama į duris. Lauk! Dink! Tai naciai mane daužė, šnibžtelėjo man ji. Ar dar neužtenka? Nori, kad ištempčiau tave už uodegos? ji bliovė tiesiai jam į veidą.

Teismo vykdytojas žengė atatupstas ir atsitrenkė į stalą. Mama pratrūko beprotiškai juoktis. Nesuprantu, kas mane sulaikė, nesuprantu, kodėl neskėliau jai poros antausių. Mano kantrybė trūko. Liaukis, liaukis, sakiau sau. Liaukis, liaukis, liaukis. Sakiau, bet nežinojau, kaip sustabdyti pamišimą, kuris veda mus stačiai nepataisomos dramos link. Neapkenčiu dramų. Išskyrus

tas, kurios aprašinėjamos meilės romanuose. Ten jos būtinos. Taigi širdies gilumoje pradėjau kaukti: „Trenk jai, antstoli, trenk, arba tuojau atsitiks nelaimė“. Bet mano lūpos negalėjo atsiverti. Joks šūksnis man neprasiveržė iš burnos. Neišnaudojau progos būti tokia pat apsėsta kaip mano mama ir burnoti dėl smulkmenų. Dėl to man teks rimtai apgailestauti.

Jeigu tu nesiliausi, tuojau pat pakviesiu daktarą Donką, tai viskas, ką sugebėjau išspausti.

Ji jūsų draugė! šūktelėjo mama teismo vykdytojui, nutaisydama pagiežos kupiną grimasą.

Slaptu judesiu patariau jam nekreipti dėmesio į motinos kvailystes.

Niekas, kuždėjo mama, tarsi kalbėtųsi su savimi, niekas manęs neįtikins, kad daktaras Donkas nedirba Milicijai. Kertu lažybų iš bet ko. Milicijai dirba ne vien plevėsos. Toli gražu. Milicijoje yra labai padorių žmonių. Garbių damų plačios širdies, katalikiškų ir apaštališkų, panelių iš aukštuomenės, kurioms nestinga nei idealų, nei užpakaliukų, nepaguodžiamų našlių, ieškančių seksualinio pasitenkinimo arba didelių kančių, stambių dorybingų kasininkių, puikių rašytojų, ištisas būrys, taip pat valdininkų, teisėjų, prasčiokų, atpirkimo ožių, amatininkų ir bažnytininkų, kurie vardan suvienytų Kristaus ir Darnano, dviejų kolegų, fanatiškai propaguoja meilę ir žmogiškumą. Be senbuvių, Milicijoje dirba visas būrys naujokių, buvau jas pamiršusi, nekaltos ir pedantiškos senmergės, su neapykanta duodančios išmaldą vargšams, atsiprašau, menkiems žmoneliams, siūlydamos jiems savo nudėvėtus skarmalus ir smirdinčias atliekas.

Esu tvirtai įsitikinusi, kad daktaras Donkas slapta tenkina Milicijos reikmes. Galvą dedu. Kai pranešiau jam apie savo įtarimus, jis nesigynė, neneigė to ir man neprieštaravo, jis nesakė nei „taip“, nei „ne“, jis sakė „hm, hm“, imdamas savo užrašus, „hm, hm“, daktaras Donkas sako „hm, hm“ visuomet,

netrukus ištekėsiu už Aleno Delono ir pabėgsiu su juo į Karibų rojų, hm, hm, arba išplauksiu į kelionę Nilu su Bilu Geitsu ar Antonijumi Bandera, abejoju, hm, hm, o jeigu išmalsiu tau snukį, purvinas kvaily, „hm, hm", visada „hm, hm", tai viskas, ką jis moka pasakyti, o jeigu tau spirsiu! Pratrūkstu juoktis, daktaras Donkas su šiurpiu rimtumu savo dosjė pasižymi: *nemotyvuotas juokas, lydimas agresyvių jaustukų, kylančių iš dvilypės asmenybės prigimties*.

Daktaras Donkas bergždžiai demonstruoja jaudinamą šventiko balsą, saldžias šventiko manieras ir apskaičiuotą geručio išvaizdą, niekas neprivers manęs pakeisti savo nuomonės, kad jis nepriklauso Milicijai, kad atkakliai nesiekia manęs sunaikinti. Jis dreba išgirdęs, kad tėškiu slaptą siaubingą informaciją apie Piuteną ir kitus niekšus, apie visus daugiaveidžius, kuriuos tik aš viena galiu demaskuoti (ji vėl pradeda iš pradžių). Daktaro Donko siela jautri ir rafinuota, sako mama, daktarą Donką gamta sukūrė taip, kad jis labiau bjaurisi tais, kurie blogį įvardija, nei tais, kurie jį sėja. Jis toks, atrodo, ne vienintelis. Sklinda gandai, kad šis įprotis labai paplitęs tarp mūsų krašto žmonių. Tai dažnas reiškinys, bet daktaro Donko elgesys dėl to netampa mažiau kvailas ar pateisinamas. Man tai kelia šleikštulį, bet tikiuosi, kad viskas baigsis gerai, kad vieną kurią dieną išaiškės tai, kas po tuo slypi. Ir jei jis, tas gyvulys, mano, kad keturiasdešimt *Haldol* lašų rytą, vidurdienį ir vakarą mane nutildys, jis apsirinka!

Ir dar, sako mama, dar. Daktaras Donkas toks menkysta, kad net nesugeba ištarti paguodos žodžio. Pripažink, brangioji, kad toks daktaras nepakenčiamas. Jokio patapšnojimo per petį. Jokios šypsenos. Jokio gerumo ženklo. Nieko.

Kodėl mes turime patikėti save tokioms liguistoms būtybėms? vaitojo mama. Tai siaubinga. Bet daktaras Donkas manęs nebaugina, tarė ji pakildama. Jis veltui vargina mano kūną tais neu-

roleptikais ir stengiasi įkalinti mane savo diagnozių narveliuose, veltui laiko mane psichine ligone tik dėl to, kad aiškiai regiu pamišimo ženklus gyvenime, kurį vergai ir jų šeimininkai vadina tvarka, širdies gilumoje aš žinau, jog ji neverta net mažojo mano pirštelio, nes permatau jos kėslus net miegodama, nes aš

Jeigu tuojau pat nesiliausi kvailiojusi, uždarysiu tave kartu su pamišėliais, griežtai įspėjau. Ir, atrodo, mano grasinimas paveikė – mama pagaliau nutilo.

15

Ramybė truko neilgai. Teismo vykdytojas, prisiartinęs prie lentynos kairėje lango pusėje, sumanė paliesti negriukę nuogomis krūtimis, kuri pagarbiai sėdėjo lentynos viduryje. Mama tuojau pat puolė prie jo ir išplėšė statulėlę jam iš rankų. Išsigandau, kad įsisiautėjusi mama gali ją sudaužyti. Bet paneigdama visus lūkesčius, mama nepaprastai atsargiai pastatė negriukę nuogomis krūtimis, atsirėmusią į palmę ir vilkinčią paprastutį sijoną iš rafijos pluošto, atgal į lentyną.

Manau, kad man buvo dešimt metų, kai mamai ją padovanojau. Tarp nesąmonių, kurių buvo prigrūstos lentynos, negriukė man atrodė visų kelionių įsikūnijimas, nevaržomos laisvės alegorija, – tarsi atvykusi iš tos nuostabios vietos, kurią visi trokšta aplankyti. Palikau ją ant sofos svetainėje kartu su atviruku, ant kurio užrašiau: *Miela mama, šią valandėlę aš tau linkiu džiaugsmo ir laimės, mylėsiu tave amžinai, tebūnie tau linksma ir be jokio debesėlio ši šventė.*

Mama kelias akimirkas atrodė susimąsčiusi. Ši statulėlė, brangioji, sakė ji, man primena vieną šventę Venerke, Motinos dieną, nuo to laiko praėjo tiek metų, tai nepamirštama šventė, ji man reiškė nekaltos vaikystės pabaigą, norėjau pasakyti, kad nuo to laiko tapau kitokia.

Man buvo šešeri. Bet viską matau taip, tarsi tai būtų atsitikę vakar, tribūną, išpuoštą lapų girliandomis, kaimo namų salėje.

Matau didelį užrašą ant aplanko, nudažyto tautinėmis spalvomis, VIENINTELIS VADAS MARŠALAS, ir afišą, kabančią virš jo: šeši riebuiliai šviesiaplaukiai angelėliai, ratu apsupę savo mamą Mergelės veidu. Aš vėl matau, brangioji, dvynius Žiuelius, apsvaigusius nuo išdidumo, lipančius jos saugoti iš vienos ir iš kitos tribūnos pusės, su prie viršugalvio priplotomis beretėmis, kurios darė juos panašius į du didžiulius šampinjonus. Vėl matau, lyg sapne, savo baltą mėgstamą suknelę, mėlyną kaspiną ir raudonus batelius, kurių nosis, kad būtų patogiau pirštams, mama nupjovė.

Regiu visus klasės draugus, vienas greta kito sustojusius pagal ūgį kairėje tribūnos pusėje. Dešinėje pusėje matau Venerko pučiamąjį orkestrą, abipus kurio išpūtę krūtines stovi du kariai, mosikuojantys storu Prancūzijos vėliavos kotu, turbūt tai nelabai lengva. Matau įžymybes, išsirikiavusias palei scenos viduryje stovintį stalą: poną merą centre, įsisegusį Trispalvę prie išpūstos krūtinės, ponią Diuver, Prancūzų rasės gryninimo departamento atstovę, ponią Verin, regioninės Asociacijos už krikščionių santuokas narę, abatą Vensaną, Viešosios moralės kėlimo asociacijos prezidentą, ir poną Perašoną, regionino Aljanso prieš demografinę krizę viceprezidentą, šlykščią dviveidę būtybę, truputį panašią į šį poną, susiraukė mama rodydama į teismo vykdytoją, apsimetėlio snukis, pridūrė ji viską gerai pasvėrusi.

Kai Panelė mums davė ženklą „viens, du", mes iš visų plaučių uždainavome: *Maršale, štai mes prieš tave, Tėvynės Gelbėtojau,* bet šį kartą Renė Denžanas nedainavo angelo balsu taip, kaip mes buvome įpratę girdėti: *Maršale, štai ir mes prieš tave sėdim šūde.*

Mes nutilome.

Ir iš salės prie mūsų pasipylė būrys motinų. Tai buvo nuostabus momentas, ir aš meldžiausi, kad niekas nepastebėtų, jog nė-

ra tavo senelės, jau kurį laiką ji buvo pasikeitusi, išvakarėse ji man pasakė: „Geriau nudvėsti, nei dalyvauti tame maskarade“. Brangioji, ji buvo tokia pat užsispyrusi kaip ir tu.

Pasisveikinęs su dalyviais, ponas meras davė žodį poniai Verin, kuri, atsikrenkštusi, iškiliu balsu susvirpė:

Ponios, ponai, mano brangūs vaikai, šiandien mes nebūsime malonūs ir neskirsime savo aplodismentų puolusioms kavinių ir operečių dainininkėms, išsiskyrusioms kino žvaigždėms (buvau pametusi galvą dėl Danielos Darijo), visoms toms be saiko išsidažiusioms ir nusiskutusioms būtybėms (tavo senelė visuomet skutosi plaukus) ir visoms trumpaplaukėms lengvabūdėms (tavo senelė kirposi trumpai), kurias garbina anarchistų spauda, nuolat pateikdama sensacijų. Neleiskime nebaudžiamai įžeidinėti ir šaipytis iš dorovės, ištikimybės ir pasiaukojimo (visa tai moterį paverčia mirtina nuobodybe, sakydavo tavo senelė). Jeigu mūsų mergaitės tinkamu laiku imtųsi moralės pratimų, kuriuos rekomenduoja didžiai gerbiamas Maršalas, jos užsimirštų galvodamos apie kitus ir, skatinamos svarbiausių dorybių, elgtųsi natūraliai atsižadėdamos savęs ir atsisakydamos purvino pasaulio (tai silpnų moterėlių dorybės, sakydavo tavo senelė). Mamos venerkietės, paraginkite savo dukras lankyti ponios Fijo dėstomą namų ekonomijos kursą didžiojoje merijos salėje, ten jos išmoks siūti, ruošti valgį, atlikti žmonos pareigas (jos reikalauja, sakydavo tavo senelė, leistis pabučiuojamai kartą per mėnesį, tai apsaugo vyrus nuo kekšių, kurios šiais laikais brangios). Kažkada, aiškina mama, kekšės buvo daug brangesnės nei šiandien. Jūs, kainų žinove, kiek jų šiandien galima pereiti už anų laikų vienos kainą? svarstė ji priešais teismo vykdytoją, kuris smulkmeniškai ir tiksliai nustatinėjo tautinių lėlių, kurias mes kolekcionavome, kainą. Jis tylėjo. Šis klausimas, atrodė, priklausė ne jo kompetencijai. Gaila. Nes siužetas mane nepaprastai žavėjo.

Salė lūžo nuo plojimų, tęsė mama, ir, visų nuostabai, – šį

pasirodymą organizatoriai slėpė, – ponas Karloto, geležies dirbinių pardavėjas, skambant būgnams, netikėtai pasirodė ant scenos, – jis vilkėjo fraką (kelnės jam buvo iki kelių), – laikydamas rankoje spalvotas skareles. Juoko audra pasitiko jo pasirodymą, bet ponas Karloto nesumišo. Akmeniniu veidu ir iškilmingais mostais jis ėmė mojuoti skarelėmis pagal Vienos valso melodiją, jos plazdėjo tol, kol publika suprato, kad skarelės simbolizuoja uniformos spalvą. Vos tik jis pradėjo keistai kraipytis, per salę nuvilnijo dar griausmingesnis juokas. Visi žiūrovai prapliupo juoktis, ponas meras irgi ėmė juoktis, tada visos įžymybės paskui jį ėmė juoktis, ir net pati ponia Verin prunkštelėjo taip, kad sudrebėjo šiurkščios odos klostė ant jos kaklo. Tačiau juokas nesudrumstė pono Karloto šaltakraujiškumo, spalvotas skareles jis paslėpė sau už nugaros ir po ryžtingo teatrališko gesto (tai buvo paprastas akių išsprogdinimas) visiems staiga nuščiuvus ir įsmeigus žvilgsnį iš dešinės rankovės lėtai ištraukė mėlyną, baltą ir raudoną vėliavą, iš kairės rankovės – languotą audinį su, kaip manote, kieno atvaizdu? maršalo Peteno, ir salė pratrūko plojimais. Ponas Karloto grįžo į savo vietą salėje su tuo pačiu mago apsiaustu. Tuojau pat jį pasveikino Larziljeras tardamas: „Tu privertei mus apsimyžti iš juoko“, tai buvo komplimentas, sukėlęs naują triukšmo protrūkį ir naują džiaugsmo bangą.

Ponas meras, nenorėdamas, kad ceremonija virstų cirku, trenkė kumščiu į stalą, parodydamas autoritetingą valią ir priversdamas krūptelėti ir kiek išprakaituoti visas įžymybes, kurios alkūnėmis buvo pasirėmusios į stalą, tai sukėlė naują krizenimų bangą salėje. Paskui stipria lyg gladiatoriaus ranka jis griebė mikrofoną, kilstelėjo jį prie stambaus raudono veido:

Mūsų Maršalas, sugriaudėjo jis, yra vienas mūsų ramsčių – mūsų Maršalas palaidojo Respubliką, kuri užgimė kraujuose ir gyveno vedama neapykantos, persekiodama religijas ir išduodama Tėvynę. Jis grąžino teisę mokytis, kurią panaikino žydai

ir masonai, jis grąžino Dievą į savo vietą mokyklose, iš kur jis buvo ištremtas. Jis ėmėsi vykdyti nepaprastai didelį uždavinį (žodžiai „nepaprastai didelį" nuskambėjo efektingai) įgyvendinti nacionalinę Revoliuciją. Taigi jo atvaizdas yra čia, kad iš visų jėgų jam kartotume: *Tegyvuoja Maršalas,* ir salė sutartinai visu balsu kartojo: „Tegyvuoja Maršalas".

Atėjo pono Perašono eilė, kuris vieną po kitos ėmė vardyti tikrąsias gyvenimo vertybes, – jas garbino pats Maršalas, – tarp kurių garbingą vietą užėmė kuklus gyvenimo būdas, ir čia, brangioji, mano širdis suvirpėjo iš džiaugsmo, nes mes – tavo senelė, tavo dėdė ir aš – gyvenome nepaprastai kukliai, ir mano džiaugsmas dar padidėjo, kai Perašonas paskelbė, kad reikia atsikratyti šlykščiausių ir menkiausių antikatalikiškų polinkių, tarp kurių jis paminėjo, pasakysiu tiesiai, pinigus, o mes, tavo senelė, Žanas ir aš, buvome gyvi to atsikratymo pavyzdžiai. Ir todėl mes buvome išdidūs, sako mama teismo vykdytojui, kuris vėl nekreipė dėmesio, nes buvo vangus, per daug įnikęs į savo karakulius.

Paskui Venerko pučiamasis orkestras ryžtingai užgrojo himną, tai buvo „Marselietė", ir kai Panelė mums davė ženklą „viens, du", mes iš visų plaučių užtraukėme: *Šventoji Tėvynės meilė kelia mūsų baudžiančią ranką,* bet šį kartą Renė Denžanas iš visų jėgų surėkė: *Tėvynė-ė-pči,* grubus juokelis, iš kurio paprastai mes mirdavome juoku, bet dabar ne laikas nesąmonėms, *Laisve, laisve brangi-i, mes kovojame, tavo gynėjai, iškėlę vėliavėles, kurios atne-e-eša pergalę, vedami tavo didingos šlovės.*

Pono abato trumpa, bet didinga sveikinamoji kalba:

Mes gyvenome čia, pamokslavo jis, diena iš dienos, gyvuliškai, netgi pasakyčiau ištkirtv, ištvitrr, atsiprašau, ištkvir, ištvirkaudami. Paskui pasirodė Maršalas, kuris, kaip rašė mūsų didysis poetas Polis Klodelis, kuris pamilo jus ir kalbėjo mums kaip tėvas, ir mes pagaliau atradome amžinąsias vertybes, kurių saugotojos esate jūs, Prancūzijos motinos, nes jūs saugote

savo vaikus nuo amoralių idėjų ir vietų, jūs nukreipiate jų nekaltas akis nuo siaubingų knygų, kurios gali įlieti į jų širdis daug paleistuvystės ir begėdiškumo, ir tik jūsų, Prancūzijos motinos, dėka atgimė gelbstinti Tėvynės meilė. Taigi prašau jūsų, mano brangūs vaikai, klausyti savo brangių mamų, kurios dabar yra čia (ar kas nors pastebėjo, kad mano mamos nėra? mąsčiau tik apie tai) ir elgtis taip, kaip moko mūsų didžiai gerbiamas Maršalas (jį neoficialioje aplinkoje tavo senelė vadino seniu, puspročiu ir senu kvaiša, aš tai dažnai girdėdavau).

Motinos jausmingai apsiašarojo, o salė vėl lūžo nuo aplodismentų.

Ponas meras, pastebėjęs, kad jau praėjo gera valanda, perdavė mikrofoną poniai Diuver, kuri su ekumeniniu užsidegimu ragino motinas tikėti ir tęsti giminę, tiksliau, daryti vaikus pagal paprastinimo taisyklę (geriausia būtų pagimdyti šešis arba aštuonis), nes, šaukė ji visu balsu, auginti vaikus – tai tikras džiaugsmas (ypač kai reikia šluostyti jų užpakaliukus, sakydavo tavo senelė) ir tautinė pareiga, kurią įvykdžius, Prancūzija, visų menų ir kitų puikių dalykų motina maitintoja, vėl atsigautų.

Paskui susijaudinusi ponia Diuver pažėrė galybę ditirambų nuolankumui ir paklusnumui. Visos šios kalbos, brangioji, gulė man galvon. Imkite pavyzdį iš mūsų didžiai gerbiamo Maršalo, šaukė ji virpančiu balsu. Jis kam nors pakluso visą gyvenimą. Būdamas vaikas, jis pakluso savo mamai Klotildai ir tėčiui Omerui, būdamas paauglys, jis pakluso Švento Syro licėjaus mokytojams, suaugęs jis pakluso uniformuotiems vadams, o spindintį ir garbingą savo gyvenimo saulėlydį jis pakluso galingiausiems iš galingiausių, asmeniškai Fiureriui, tai labiau už visus kitus šlovės ir susižavėjimo verta asmenybė. Reikia paklusti, ponios, ponai, mano brangūs vaikai, vokiečiams nugalėtojams, jie visiškai, visiškai ne tokie, kaip apie juos manoma, juk žmonės dažniausiai kalba tai, kas užeina ant seilės, tai netiesa, jie –

labai mandagūs berniukai ir aš pažįstu tokių, nors vardų neminėsiu, bet iš jų tikrai verta pasimokyti.

Meras išgirdęs, kad aplodismentai tapo tylesni, sučiaupė lūpas, kad nuslėptų žiovulį, dėl kurio tuojau pat išsipūtė jo šnervės, ir pranešė, kad viena Venerko šeima, auginanti daugiau nei septynis vaikus, gaus 20 000 frankų prizą. Paskui jis atsistojo, aukštokas, pamaniau, iškilmingai ištraukė iš kišenės popierių, prizas yra paskirtas, jis pritilo, Midonų šeimai, ir visa salė ramiau atsiduso, nes Midonų šeima varžėsi su Espitaljė šeima, kuri buvo purvina, negarbinga ir turėjo skolų.

Ponas ir ponia Midonai, labai sumišę ir išsigandę, užlipo į tribūną. Ponas meras paragino Midonų vaikus prie jų prisidėti. Ir septyni Midonų vaikai kaip žąsiukai užlipo ant scenos, sušalę ir susigėdę, gal jie nenorėjo būti dėmesio centre dėl nudriskusių varganų drabužėlių, tai kėlė gailestį. Ponas meras pašnabždėjo ponui Midonui į ausį, kad reikės sakyti kalbą, prašau, prašau, drąsiau, bet ponas Midonas, pakėlęs nosį ir išpūtęs akis, tesugebėjo išlementi „Labai ačiū“, ir septyniems Midonų vaikams buvo gėda, kad jų tėvas negali pasakyti jokio gražaus žodžio net tokia iškilminga proga. Ponas meras, kurio veide buvo galima pastebėti nusivylimą, nuleido ranką ir griaudžiančiu balsu tarė:

Motinos venerkietės, motinos apleistos, motinos kenčiančios, motinos garbingos, motinos vargstančios, mes tariame jums „ačiū, ačiū iš visos širdies“, jūs įdiegėte savo vaikams tokias amžinas vertybes, kaip atsargumas, paklusnumas ir atkaklumas (Argi galima vadinti vertybe tai, kas daro nelaimingą tą, kuris to nenusipelnė? klausdavo savęs tavo senelė), ir galų gale kaip deimantas švyti pati didžiausia vertybė, kurią jūs įdiegėte – pasiaukojimas (Pyktis, tiesa, yra tokios pat vertės savybė kaip pasiaukojimas, pridurdavo ji).

Tai buvo pabaigos žodis ir publika jį sutiko ovacijomis.

Tą vakarą, pone inspektoriau, sako mama teismo vykdyto-

jui, kuris atidžiai aprašinėjo bufetą – jame mes laikėme ne indus, o kelis niekniekius, – tą vakarą, kai šventė baigėsi, aš sugrįžau pas mamą ir suvokiau, kad jos kalba visai ne tokia kaip ta, kurią išgirdau kaimo namų salėje. Per vakarėlius ir iškilmes motinų garbei skamba labai pavyzdinga kalba, labai išmintinga, išpuošta įmantriais ilgais epitetais, kurių visiškai nebuvo mano motinos žodyne.

Įsivaizduokite, kokį sielvartą aš pajutau.

Šiame vargingame ir uždarame kaime ji gyveno atsiskyrusi, o aš turėjau neaiškią nuojautą, tarsi supratau, pone, kad mano mama nepaklūsta drastiškai dogmų jėgai, nujaučiau, kad tai ją verčia kentėti.

Bandžiau ją įspėti. Ji juokėsi. Jos lengvabūdiškumas ir beprotybė mane stebino. Tu ne tokia kaip visos, sakiau jai kažką panašaus. Pasistenk ir pasirodyk, kad esi tokia kaip visi.

Bet jos elgesys, priešingai, kiekvieną dieną sukeldavo vis daugiau nesusipratimų (tuomet skandalingas buvo bet koks elgesys – jeigu jo nekaustė baimė, jis buvo laikomas neįprastu), ir štai vieną lemtingą dieną ji užėjo į tabako parduotuvę ir sušuko: „Heil, Prakeiktasis!“, atkartodama nacių pasisveikinimą. Pone inspektoriau, tai buvo posakis, pasmerkęs mano brolį mirti.

16

Tardama šiuos žodžius, mano mama prisiartino prie dėdės Žano, kuris stebėjo mus rimtu veidu iš rėmelių, kabojusių virš indaujos. Tai buvo didžiausias dėdės Žano portretas, kurį ji saugojo kaip davatka. Jis priklausė tavo senelei. Kai Žanui suėjo aštuoniolika, ji iškeitė siuvinėtą staltiesę, dvylika kiaušinių ir kilogramą bulvių, kad padarytų jo nuotrauką. Nuotraukoje dėdė Žanas šiek tiek pasisukęs sėdi pilvotame fotelyje, žiūri priešais save tokiomis švelniomis akimis, kad kiekvienas, į jį pažiūrėjęs, beveik pajunta skausmą, tada dar plakė jo atvira jauna, eilėraščius rašanti širdis.

Nelieskite, sušuko mama taip susijaudinusi, kad teismo vykdytojas sutrikęs sustojo.

Stengiausi nesikišti. Bet kokia kaina reikia išvengti naujos krizės. Bet koks neatsargumas, bet koks žodis gali sukelti žemės drebėjimų bangą, galiausiai – kataklizmą. Labiausiai bijojau, kad mama ir teismo vykdytojas gali susikivirčyti ir apsikumščiuoti. Mama būtų dėl to kalta. Ji kalta dėl visko. Net dėl paties blogiausio. Ypač dėl paties blogiausio. Tai buvo atsitikę jau ne kartą.

Bet kol kas viskas gerai. Mama nepaprastai švelniai nukabino portretą, kuriame buvo pavaizduotas besiilsintis dėdė Žanas, ir ilgai žvelgė į jo veidą. Koks jis gražus, mano Žanas, tu panaši į jį, brangioji, tu turi jo akis, jis mirė, kai buvo pasiekęs

grožio ir tobulumo viršūnę, ar jam pasisekė? kartais manau, kad taip, ir ši mintis akimirką mane guodžia.

Jo atvaizdas įsirėžė mano atmintin visam gyvenimui, tarė ji, pabučiuodama jo kaktą nuotraukoje, aš nejutau jausmų, kuriuos turėčiau jausti mirusiam žmogui, išliko trys ar keturios akimirkos, virpanti šypsena, pažįstamas mostas, šelmiškas žvilgsnis, trunkantis kelias sekundes, visa kita išnyko, brangioji, neverta tyrinėti ir lavinti atminties kaip kad aš, klausydama Plutarcho patarimų Apolonijui, visa kita, brangioji, išnyko, kad ir ką darytum. Aš saugau ne šį, o kitą atvaizdą: palinkęs prie Luizianos žemėlapio kaip prie lopšio, jis lėtai plaukia savo svajonių upe Misisipe saulei tekant, tingiai pasirėmęs alkūnėmis ant laivo borto.

Tavo dėdė, brangioji, turėjo keliautojo sielą. Jis svajojo aplankyti Indiją, pilną ekstazės ir šventų karvių, stulbinamą ir negailestingą Meksikos grožį, plačiąsias Amerikos upes, jos kaip okeanai didžias dykumas ir milžiniškus turtus, kurie stebuklingai ten atsirado ir kuriais jis kažkada mus apipilsiantis, taip žadėjo. Bet iš visų svajonių apie keliones brangiausia jam buvo ši: palengva plaukti Misisipe saulei tekant, pasirėmus alkūnėmis ant laivo borto, ir sveikinti saulės nušviestus krantus, medvilnės laukus, kuriuose dirba negrai, tavo dėdės neįvykusių kelionių garbei pavadinau tave Luiziana, maniau, kad tam tikra prasme tu esi jo geografinis kūdikis.

Mano mama pritilo kelias akimirkas, kol teismo vykdytojas toliau tęsė griežtą, bejausmį turto aprašymą, nė nepastebėdamas, kad turtas, kurį jis tyrinėja, tai mūsų dvasinės vertybės, nusivylimai, sielvartas ir sąžinės graužatis, tai – ištisa istorija, ant kiekvieno daikto gausybė ženklų, rodančių, kokios mes esame.

Niekas nepasakys, kaip tavo senelė sugebėjo ištverti rytojaus rytą, radusi tavo dėdę Žaną pririštą prie geležinkelio, jo akys buvo atmerktos ir žvelgė į begalybę, o kūnas buvo sumaltas kaip ant kelio pervažiuoto šuns, bet jo veidas liko švarus ir

ramus, netrikdomas jokių gyvenimo rūpesčių. Po dviejų dienų nuo jo mirties ėjome paskui laidotuvių vežimą iki Šv. Pauliaus kapinių keturiese – tavo senelė, klebonas, berniukas patarnautojas ir aš. Langų užuolaidos suplevendavo, kai mes ėjome pro šalį. Netgi sienos drėko iš baimės. Tavo senelė tą dieną tvirtai stovėjo ant kojų, nešaukė, judesiai atrodė nevalingi, kaip ir buvo tikėtasi.

Bet galiu paliudyti, sako mama, kad visus tuos mėnesius ir metus po šio įvykio aš gyvenau šalia moters, kuri buvo mano mama, bet ir nebuvo. Nes tavo senelė, brangioji, toliau kapstėsi sode, augino vištas lesindama mūsų išmatom, dirbo savo darbus taip, kaip juos dirbdavo visada, bet jai trūko – nežinau, kaip pasakyti – gyvybės, švytėjimo, kurie kažkada buvo jos esmė.

Tavo senelė leido dienas palinkusi prie siuvamosios mašinos. Ji vėl sudėdavo audinius ir lenkdavo jų kraštus negyvomis nevalingomis rankomis, kurios buvo pradėjusios drebėti, ji toliau dantimis nukąsdavo siūlus šaltai, abejingai, bet nežinau, koks jos trūkumas vertė mane nerimauti, – kažkokia atvira nebūtis, įsismelkusi jos būtin, atrodė, tarsi būtų iščiulpusi visą jos gyvastį.

Kai užduodavau jai klausimą, ji pakeldavo į mane akis, kurios, regėjos, mato daiktų gelmę, akis, kurios persmelkia mane, manęs nematydamos, išnirusias iš šmėklų ir siaubų kupinos gelmės, ir ji man atsakydavo taip, kaip tai darydavo kitados, bet žodžiais be sielos, nežinau, kaip paaiškinti, mano brangioji, mirusiais žodžiais.

Kai kuriomis dienomis ji elgėsi taip, tarsi būtų netikėtai mane aptikusi šalia savęs, aš sėdėdavau ant taburetės tarp jos ir lėlytės iš vytelių, su kuria žaisdavau sukdama ją sau aplink kojas. Ji paprašydavo manęs peiliu palyginti pamušalą, kuris dažnai būdavo nuslydęs į vieną drabužio kraštą, nes tuo laiku viena iš tavo senelės veiklos sričių buvo drabužių taisymas. Ir aš visomis jėgomis stengiausi daryti tai, kas man buvo liepta, beveik nejudėdama, tyliai kalbėdama ir vos kvėpuodama, bijo-

jau, kad koks nors netinkamas judesys neprikeltų kančios ir sielvarto tos, kuri dar buvo mano mama, bet ir nebuvo. Aš būčiau atidavusi bet ką, mano brangioji, kad tik ji būtų mane palietusi, suspaudusi savo glėbyje, priglaudusi mane sau prie krūtinės šnibždėdama „mano kūdiki, mano meile, mano groži, mano balandėle“, kaip anksčiau, kai ji kartais mane mušdavo, kai keikdavo, bet, gerasis Dieve, kai ji versdavo mane gyventi.

Aš gyvenau, brangioji, kaip šešėlis, nežinodama, ką turėtų veikti šešėlis, kuriuo aš buvau, nežinodama, kur eiti, nes man buvo draudžiama įžengti į senąjį kambarį, kuriame gyvenome mudu su Žanu, dabar jis buvo tapęs niūriu mauzoliejumi.

Man buvo šalta. Trūko oro. Liūdnai klaidžiodavau nuo svetainės iki sodo šiuose mirusiuose namuose nerasdama jokio nuošalaus kampelio, kur galėčiau pasislėpti su savo svajonėmis.

Tada kartais bėgdavau pasislėpti pas Filo į tvartą, kur ji gyveno kartu su vištomis, vorais ir triušiu raudonomis akimis, kuris buvo uždarytas į narvą, padarytą iš senos dujinės viryklės. Filo maldydavo mane savo švelniu balsu: *Anda hija, no sufras, mañana será otro día**. Ji beveik visada rasdavo gerų žodžių. Filo jus domina? paklausė mama teismo vykdytojo, kai jis į savo užrašų knygelę rašė: šviestuvas iš paauksuoto metalo su šešiomis atšakomis, kurios baigiasi penkiais tulpės žiedlapiais iš balto stiklo. Filo, pone, buvo asmenybė. Aš ją mylėjau.

Filomena, Filo ją vadino artimi draugai, buvo gimusi Fatareloje, prie nežinau kokios kalvos, Ispanijoje. Ji pėsčiomis išėjo iš savo kaimo 1939 m. sausio 6 d. ir apsistojo pas mus mėnesį praleidusi internuotųjų stovykloje Arželes siur Mer. Vasario mėnesio rytą ji įlipo į pirmą stotin atvažiavusį traukinį ir išlipo Venerke, nes reikėjo kur nors išlipti. Ji daug dienų klaidžiojo kaimo gatvėmis ieškodama darbo, belsdama į duris, kurios užsitrenkdavo jai prieš nosį. Žanas atsivedė ją į namus ir mama

* Nesikankink, dukrele, rytoj bus kita diena (*isp.*). *Vert.*

priglaudė ją kelioms dienoms su sąlyga, kad ji padės dirbti ūkio darbus sode ir namie.

Filo pasiliko šešeriems metams.

Ji išmokė mamą kepti ispaniškus blynelius, pagardinti ryžių skonį, kurie Prancūzijoje, pasak jos, buvo tokie lyg gipsas, su akcentu dainuoti *bésame bésame mucho como si fuera esta noche la última vez** ir tarti riebius keiksmažodžius, *me cago en la virgen me cago en Dios y me cago en la puta madre que te parió*** mamai patiko labiausiai, keiksmažodžius, kuriuos, remiantis tradicijomis, reikėjo išpoškinti iš karto, vienu atsikvėpimu štai taip: *mecagoenlavirgenymecacoendiosymecagoenlaputamadrequeteparió*, Filo mums pateikė tokį keiksmažodžio apibrėžimą: oru skriejanti maža raketa, nenorinti sužeisti ar įžeisti, siekianti nutraukti įprastus kvailus pokalbius ir atverti sprageles namų, kuriuose gyvename valdomi tingulio.

Filo dažnai kartodavo, kad prancūzai, išskyrus tavo senelę ir mane, turi per mažai širdies kilnumo, per mažai muzikos savo sielose, todėl jie negali įvertinti ir suvokti tikrosios keiksmažodžių reikšmės. Tai liūdna, sakydavo ji, ir tai ženklu jų mene.

Mes, tavo senelė ir aš, buvome gabios mokinės šiam dalykui, abidvi greitai įvaldėme šį meną ir jo būdus. Keiksmažodis – tai menas. O visi ispanai yra menininkai.

Filo mus išmokė pavojingų išdaigų ir nepadorių juokų, kurie buvo Pirėnų kalnų gyventojų dvasios esmė, tiesa, taip juos vertino tik kai kurie. Ar jums teko ką nors apie tai girdėti, pone teismo vykdytojau?

Teismo vykdytojas nepakėlė galvos ir, nekreipdamas dėmesio į nieką, didvyriškai ir atkakliai tęsė mūsų senienų aprašy-

*Bučiuok mane, bučiuok aistringai, taip, tarsi ši naktis mums būtų paskutinė. (*Isp.*) *Vert.*

** Ir nusišikt man ant Mergelės Marijos, nusišikt ant Dievo ir ant tos tave pagimdžiusios kekšės. (*Isp.*) *Vert.*

mą, staiga supratau, kad, žvelgiant iš šalies, visą mūsų turtą, išskyrus negrę iš gipso, sudarė stulbinamos pretenzijos į gerą skonį ir meninę dvasią, kerštas už žlugusius graikų grožio idealus, dėl kurių mama buvo pametusi galvą, o aš, pasak jos, buvau to grožio išpuoselėta gėlė. Mąstydama apie tai jutau, kad man būtų gėda dirbti žemės darbus.

Filo, pone, sako mama teismo vykdytojui, kuris toliau spyriojosi įkyrėjusioje tyloje ir atkakliai tylėjo, tai jau buvo panašu į akiplėšiškumą, Filo turėjo tik vieną trūkumą: ją buvo apsėdusi valgymo manija. Po to, kai ji paliko Fatarelą ir daugiau kaip mėnesį tevalgė vienas ropes, sardinių skardinės paminėjimas jai sukeldavo neviltį. Nuolatos kankinamas vizijų apie riebius padažus, karbonadus, marinuotus saldžius pipirus, farširuotus pomidorus ir pyragaičius su daugybe kremo, jos skrandis po nesiliaujančių alkio priepuolių nustumdavo šalin protą – mąstymai apie numanomą Legumo šokoladą pasukdavo jį kita – metafizine – linkme. Vieną dieną ji parašė laišką Piutenui, laimei, dar neišsiųstas jis papuolė į rankas mamai. Laiške ji rašė: *Pone Maršale, jūs esate Prancūzijos šeimininkas, vadinasi, esate ir šokolado, ir kavos, ir pyragaičių su vitaminais valdovas, ar nebūtumėt malonus, neatsiųstumėt man kelių, sušlemščiau juos su malonumu?*

Bet jau vakaras, sako mama, laikas palikti Filo ir jos gargantiuelišKas fantazijas ir grįžti prie vienos paklaikusios moters, kurią vadinau mama, į sielvarto kupinus namus, kur

17

Neatsispyriau netikėtam liūdesio priepuoliui. Mamos prisiminimai mane paveikė stipriau nei protas. Dar akimirka ir imčiau raudoti. Bet tvardžiausi. Nesu tokia kaip mano mama, kuri visad pasiruošusi išlieti savo šlykščius ir begėdiškus jausmus. Be kitų savybių, gamta mane apdovanojo savikontrole. Tai stipriausias koziris!

Nurijau ašaras. Santūriai susitvardžiau. Nusišnypščiant pasigirdo baisiai neelegantiškas dūdavimas. Valandų valandas elgiausi kaip princesė, – ir štai man nepasisekė (princesės, žinia, nešnypščia).

Man liūdna, neklauskite kodėl, sakiau teismo vykdytojui, kuris nieko neklausė, nežinočiau, ką jums atsakyti.

Liūdesys, kurį jaučiau, nebuvo be priemaišų. Tūkstantis kankinamų jausmų, kuriuos stengiausi užgniaužti ir kurie kilo į paviršių nuo ryto, staiga susitelkė į vieną – liūdesio – tašką. Pyktis. Pažeminimas. Gėda. Skausmas, kurį jaučiau, draskoma dviejų priešingų norų: vieno – visais atžvilgiais atrodyti tinkamai, kito – tokio pat kibaus, pasiųsti viską velniop: teismo vykdytoją, mamą ir visą šią istoriją. Nuovargis, pastangos būti mandagiai, kurioms, išvydusi jus, atleiskite, buvau visai nepasiruošusi (visi šie moraliniai keliaklupsčiavimai mane jau išvargino), begėdiškas mamos elgesys, kurio negalėjau atsikratyti nė vieną akimirką, jos triukšmai, šėlsmas, pasibaisėti-

nos išdaigos, o paskui nesibaigiančios atgailos, klyksmai, naktis, stingdanti mano sielą, baimės, kurias ji man įvarė nieko nepaaiškinusi, jos įkyrūs klausimai, tarsi kurmiai raustų urvus mano galvoje, tikrai, tarsi kurmiai, ir dar vienatvės pojūtis, kuris daugybę mėnesių ir metų manęs neapleidžia.

Aš blogai nusiteikusi, pasakiau teismo vykdytojui, kurio veide slapta pastebėjau emocijų žymę, mirksnį, *parpadeo*, kaip tai vadino Filo savo nuostabiąja kalba. Atleiskite, kad bruku jums savo dvasinę būseną. Į jūsų pareigas, spėju, neįeina klausytis manęs. Ar nesijaučiate retkarčiais sugniuždytas? paklausiau, mėgindama įsivaizduoti jį su pižama ant lovos, raudantį ir aistringai bučiuojantį pagalvę, šnibždantį jai „mano meile, mano brangioji, mano mažyte dievinama pasileidėle“, paskui nusipurtantį su aistra, persmelkta sielvarto. Suprantate, kartais jaučiuosi baisiai vieniša. Ar jums pažįstamas šis jausmas?

Jis įsmeigė į mane šaltą žvilgsnį, pasiruošusį nustatyti daiktų kainą, ir aš pajutau, kad, specialisto akimis, esu nedaug verta. Ar jis manęs klausėsi? Negalėjau to sužinoti, jo veidas buvo neperkandamas. Galbūt, numaniau, teismo vykdytojas tik dedasi esąs ledinis, tačiau jo širdis godžiai trokšta meilės ir kasdien ją šaukia taip, kad niekas neišgirstų. Galbūt jis slapta laukia, kad pulčiau prie jo, kad jį liesčiau ir su meile priglausčiau sau prie krūtų, kad paskui ryžtingai raginčiau jį ištvirkauti, kaip to reikalauja tradicija. Galbūt po geležine kauke jis slepia didelį jautrumą, nekaltą veidą, ką aš sakau? grublėtą, ką aš sakau? žiaurų, tokį, kokio reikia, kad įgyvendintų sprendimus, kurie man atrodė labai nepopuliarūs.

Galbūt jis galvoja apie įbrėžimą, kurį šįryt pastebėjo ant savo *Opel Corsa* dešiniojo sparno ir kuris jį labai suerzino.

Galbūt baiminasi, kad suvedžiosiu jį apgaulingomis kalbomis, supančiosiu raganiškais kerais ir sunaikinsiu.

Galbūt jis jau išeikvojo visus savo jausmus dar prieš tapda-

mas teismo vykdytoju, kuris turi būti šiurkštus ir šarvuotas kaip vienuolyno durys.

Jūs nieko nesakote? Nieko negalvojate? teiravausi.

Nors teismo vykdytojas, būdamas gyvas, nieko nemąsto ir nieko nejaučia, net ir toks neva apmiręs jis yra gyvybingas, veiklus ir labai atkaklus. Tai tiesa. Kelis tokius požymius jau pastebėjau.

Galbūt jo išorinis šaltumas proporcingas jo emocijų gelmei. Tai būdinga Šveicarijos vokiečiams ir Lilio regiono gyventojams.

Kelias minutes laukdama atsakymų į šiuos skirtingus klausimus ir negirdėdama nei vieno,

Neapgalvotai pasakiau: „Man reikia meilės".

Teismo vykdytojas tęsė savo užrašus tarsi bylodamas, kad tokias nešvankybes verčiau pasilikti sau. Bet man tai nė motais – toks didelis buvo poreikis atverti savo sielą.

Nenorėdama piktnaudžiauti jūsų laiku, pone teismo vykdytojau, norėčiau atkreipti jūsų dėmesį, kad vieninteliai žmonės, kuriuos, palikusi savo mamą, lankau, yra Neli ir Žava. Kartais Neli man paskambina, aš nulipu į šeštą, ir mes abi einame į susitikimą su Žava į prekybininkų pilną galerijos kavinę. Bendravimas su jais ne visada džiugina, tai tiesa, bet ar galėtumėt man pasakyti, koks bendravimas dabar džiugina?

Kaip sekasi? klausia Žava.

Nei šiaip, nei taip, sakau aš.

Jis darosi nenormalus.

Vos atsisėdu, jis įsuka mane į nepadorių juokelių verpetą. Ar žinai, kad ši kanarėlė bučiuojasi su

Visada tas pat, pone. Vos atsisėdu, Žava ima priekabiauti. Remdamasis mano nekaltybe ir liguistu nesugebėjimu suprasti sekso reikalų, jis traukia mane per dantį. Ji neišmano nei bū, nei be, sako Žava, aš turbūt sapnuoju! Aišku, sako Žava, mergina nesupranta nieko, kol nepalaiko varpos savo rankose. Aš

sukildavau dėl šių žodžių. Iškilmingai pranešdavau jam, kad atsisakyti meilės arba varpos, kaip jums labiau patinka, nereiškia, kad netenki Veneros malonumų, priešingai, gauni jų dar daugiau, tik kitokiu būdu, ir pasieki vidinę nesudrumsčiamą ramybę, kuri daro mus panašius į Dievą, apie tai rašė Kalimachas.

Ką? ką tu čia sakai? Žava netiki savo ausimis. Ką, tu net nemoki kalbėti prancūziškai? Garbės žodis, aš sapnuoju! Kas yra tas Galimachas, po šimts pypkių? Niekada negirdėjau plepant apie šį mulkį! Tau visai, mergyte, pavažiavo stogas, tu tokia pat kaip tavo motina. Ir kai aš vos nepratrūkstu raudoti, „Na jau, kačiuk, – sušvelnėja Žava, – viskas bus gerai, vieną dieną tave kas nors išdulkins, neraudok, Lulu, tu taip pat turėsi savo *love story*, bet, svarbiausia, nepadaryk klaidos, neleisk, kad tave paimtų koks skurdžius, įsitikink, jog jis turi kredito kortelę".

Norėdama būti atvira pati sau, turiu pripažinti, kad Žava patyčios, – dažniausiai jas paskatindavo ir joms pritardavo Neli, – man nepatiko kur kas mažiau, nei stengdavausi parodyti. Tiesą sakant, Neli ir Žava yra vienintelės būtybės pasaulyje, padedančios man lėtai, sunkiai, skausmingai, varginamai, keistai žengti pirmyn meilės reikaluose.

Žava šmaikštauja, žvelgdamas į Neli. Ji juokiasi. Seržas, kavinės padavėjas, piršto galu suka padėklą. Seržas man primena vieną iš dvynių Žiuelių, ištariu neturėdama, ką pasakyti. Ką? klausia Neli, gerdama trečią alaus bokalą, ji pradeda nesivaldyti. Ar žinai istoriją apie dvynius, kurie skalbė šonus dviems seserims, sako Žava Neli, tai du vaikinai dvyniai, kurie

Neli ir Žava linksminasi, ko daugiau iš jų tikėtis. Jie užsako dar alaus ir sumuštinį, kad panardintų jį į alų. Paskui jie nusprendžia eiti į kiną. Kadangi su savimi neturėjau nė santimo, apsimečiau, kad dvejoju – eiti ar ne. Deduosi abejinga. Man labiau patinka veiksmo filmai. Eime, kviečiu tave, vargše ligone, sako Žava. Dar dvejoju, silpniau. Aš išdidi. Eime, pasistenk

šiek tiek, mano Lulu, sako Žava, tau reikia pasimokyti, tai svarbi gyvenimo pamoka. Aš nugalėta.

Tai, kad man labai patinka eiti į kiną su Neli ir Žava, faktas. Jiems kino salė yra tikras miegamasis kambarys. Nors ir neatlikdami to, kas siaurąja prasme vadinama laisvos meilės aktu, Nelė ir Žava sugeba atsiduoti jausmams stulbinamu būdu, stebiu tai iš pasalų. Neli puola Žava, nerandu, kaip tai pasakyti, plačiai atverdama burną, atverdama burną dar plačiau, nei aš galiu įsivaizduoti, Žava šniokščia kaip ruonis, ruoniai šniokščia? tarkim, Žava išleidžia paskutinį kvapą, to pakaks. Paskui staiga jos galva nusvyra, vos gyva, sunkiai alsuojanti, sutaršyta ir smarkiai išraudusi Neli išsitiesia ant minkštos kėdės, ji atrodo susileidusi, pusiau išprotėjusi, pusiau susigėdusi tuo metu, kai Melas Gibsonas pagaliau pasiduoda nesavanaudiškai Sofi Marso meilei, teikiančiai daug seksualinių vilčių, du spektakliai už vieną ir tą pačią kainą.

Pastebiu, savo didelei nuostabai, kad šie neginčijami Neli ir Žava meilės įrodymai liaujasi vos peržengus kino salės durų slenkstį. Galas glamonėms. Galas šėlsmui. Galas apsvaigimui. Lieka tik išdaigos, išdaigos, kurias jie krečia vienas kitam, apimti susižavėjimo, tarsi jos kažin kokiais aplinkiniais keliais galėtų išsaugoti mėgavimąsi brangiais bučiniais. Po nepadorių veiksmų, kurių godžiai jie ėmėsi, pokštai padeda atsigauti ir pasotinti nepasotinamą sielą, kaip tai gražu, kaip gražu.

Apie ką aš kalbėjau, pone teismo vykdytojau? Man susidarė įspūdis, kad nutolau nuo temos. Apie savo mamą? Gerai.

Po filmo sugrįžtu namo. Pamatau savo mamą, – ji tokia pat, jos kančia – tokia pat, ir jos beprotybė – tokia pat. Paruošiu vakaro vaistus: viena *Artane* tabletė, kita – *Tranxène*, trečia – *Largactil* ir penkiasdešimt *Haldol* lašų. Puolamasis gydymas.

Tiesa, dvidešimtą valandą mes žiūrime žinias. Visą dieną mes judame skirtingomis trajektorijomis, kiekviena užblokuota savame kambaryje, kiekviena prikaustyta prie savo televizo-

riaus, mama kupina fantazijų, kurios jai kyla žiūrint į ekraną, aš tuščia, prigrūsta tuščių vaizdų, mama entuziastinga ir pašėlusi, jos akys nukreiptos gilyn, aš nuobodžiauju, niūri, mano siela suglebusi, veltui bandau ką nors suvokti.

Bet dvidešimtą valandą, suėjusios vienon vieton, ant svetainės sofos, mes žiūrime žinias. Tai ritualas. Man trūksta drąsos jį nutraukti. Mes įsikuriame viena šalia kitos, priešais televizorių, kuris nuo šiol tampa mūsų protų gravitacijos centru.

Ar aš tau jau išdėsčiau, sako mama, savo šmėklų teoriją?

Apsimetu, kad klausau.

Šmėklos egzistuoja, pradeda ji, per keletą dienų surinkau dvylika jų gyvavimo įrodymų. Užsičiaupk, tariu mintyse. Tu netiki? Tikiu, mama, tikiu. Jos klaidžioja be veido, užsidengusios juodu šydu, jos įsimaišo tarp gyvųjų ir jų nepastebi niekas. Šmėklos, kitaip nei mes, negali būti sustabdytos ar išvytos, sako mama nejuokaudama. Jos eina, kur joms patinka. Jos kiaurai pereina sienas ir muitines. (Žinių vedėjas neutraliu tonu praneša apie naują nusikaltimą Alžyre.) Šiandien jos Alžyre, kaip rodo reportažas, rytoj jos bus Egipte, jos eina ten, kur dvokia mirtim, o mirtimi dvokia įvairiose planetos vietose, jos ją užuodžia. (Žinių vedėjas praneša apie lavonų krūvas Ruandoje.) Tu klausi, kas jos yra ir kur jos eina, brangioji. Šmėklos – tai mirusieji, kuriuos nužudė Piutenas, ir artimieji, kurie prisikėlę ateina pažiūrėti į gyvuosius. Ji visai įsijautė, tariau sau nusiminusi. Šmėklos ateina pažiūrėti į gyvuosius, ir to pakanka, kad būtų pasėtas chaosas. Tu supranti, brangioji?

Aš nesuprantu nieko. Aš už gyvenimą ir už mokslišką Dekarto pasaulį. Stengiuosi laikytis šių pažiūrų. Netikiu prietarais ir pranašystėmis. Visos antgamtinės jėgos mane juokina. Suprantu, mama, suprantu, vis dėlto sakau jai. (Žinių vedėjas praneša, kad pabrangs cigaretės. Štai kas mane gąsdina.)

Ar negalėtum lygiai nerimauti dėl gyvųjų? paklausiau. Norėjau įgelti. Kur link suki? paklausė mama. Nenoriu į tai gilin-

tis. Tad mama aiškina toliau: „Kad pamirštum nužudytuosius, brangioji, palaidoti nepakanka, nes nemirtingos sielos visada grįžta kūno ir kraujo arba kuriuo nors kitu pavidalu, kartais jie atsiranda kaip triukšmas, kurį kai kurie daug patyrę žmonės, tokie kaip Sofoklis ir aš, įgunda išgirsti, kartais jie prisitaiko gyvųjų išvaizdą, bet kaipgi tada atskirti mirusius nuo gyvųjų?“ šaukia staiga sunerimusi mama ir liečia mano veidą, norėdama įsitikinti, kad jis šiltas, kad virpa. „Čia tu, brangioji? tu gyva? atsakyk!“ Čia aš, nusiramink. Ji nusiramina, bet tuojau pat viskas prasideda iš pradžių. Neatleistini nusikaltimai skatina naujus nusikaltimus, pranašauja ji pranašišku balsu, kuris man kelia šiurpą, praeitis, brangioji, užkrėtė dabartį, dumblo sluoksnis nugulė mūsų atmintį, buržua sudaro paliaubas aistrą kurstančioje aplinkoje, žemė tapo erdviu kapu, ant kurio Piutenas ir jo vaikinai stato automobilių stovėjimo aikšteles, kurios duoda didelį pelną, ir ji galėtų valandų valandas dejuoti veblendama šlykščius žodžius, jeigu vienuoliktą valandą neišjungčiau televizoriaus, nes paprastai tuo metu ponia Daru, kurios siela pernelyg jautri nakties elegijoms, šluota ima trankyti į sieną šaukdama: „Užčiaupkite nasrus, beprotės!“

Einame miegoti.

Bėga dienos.

Mes gyvename viena priešais kitą, kiekviena iki gyvos galvos įkalinta solipsizme*.

Jūs, pone antstoli, paklausite, ką mes veikiame be to, kad retkarčiais stabtelime priešais televizoriaus ekraną? Atvirai sakant, nieko.

Būnu svetainėje, kuris yra ir mano miegamasis. Rūkau. Žiūriu į veidrodį. Atrodau sau šlykšti. Pasidažau akis, želė išsite-

* Solipsizmas (*lot.* solus – vienintelis, ipse – pats) – idealistinė teorija, pagal kurią egzistuoja tik žmogus ir jo sąmonė, o objektyvusis pasaulis, t. y. žmonės, egzistuoja tik individo sąmonėje. *Vert.*

pu plaukus, pudra – kaktą, kad paslėpčiau spuogus. Įsijungiu televizorių. Mirtinai nuobodžiauju. Tai ne gyvenimas, tariu sau. Nors vis dėlto tai jis. Jaučiuosi apimta bėglios apatijos. Ar čia, pone teismo vykdytojau, oksimoronas*? pasakiau, norėdama atrodyti įdomiau. Jie mane pavergė, negaliu liautis juos vartojusi, man atrodo, jie viską supaprastina: spuoguoti žabtai, pigūs daiktai, tuščia kuprinė.

Kartais, pone, sielvartas man suspaudžia krūtinę ir – skauda. Atsigulu į lovą. Jaučiuosi čia įstrigusi ilgam. Norėčiau vykti kitur, į Malagą, su Neli ir Žava, ir klausydamasi jų nepadorių tauškalų nepaliaujamai juoktis. Aštuonioliktą valandą žiūriu mėgstamą serialą apie Porelę. Devynioliktą valandą – mėgstamas serialas apie Vienišių. Man labiau patinka šis antrasis. Pagrindinis herojus – brunetas žaliomis akimis, aš dievinu brunetus žaliomis akimis. Neturiu kitokių užsiėmimų. Atrodo, lyg mes, aš ir televizorius, sudarytume harmoniją.

Aš nieko nedarau, pone, tai tiesa. Mama skatina mane atkakliai laikytis to nieko. Svarbiausia – atkaklumas, sako ji, atkaklumas ir ištvermė įgyvendinant savo sprendimus – tai didingas dalykas, teigia Seneka, teigia mama. Mama žino, ką sako, ji niekad nepajudins net mažojo pirštelio, kad sumažintų šią netvarką, kurią jūs, pone teismo vykdytojau, matote aplink ir dėl kurios prašau man atleisti.

Jūs paklausite, iš kokių pajamų mes gyvename. Iš labai menkų. Štai mūsų paslaptis. Pasakiau šiek tiek išdidžiai: mažiausias pragyvenimo lygis. 3000 frankų per mėnesį dviem žmonėm, ką dar galėčiau pridurti? Tai tikra, – stebuklų dar būna, tiesa? Tai mums sukelia minčių apie būsimųjų kartų gerovę. Mama, turiu pabrėžti, neturi godžios sumaterialėjusios dvasios, kuri, kaip žinote, yra žmogiškosios sielos pakaitalas. Mama kažkokiais ne-

* Oksimoronas – stiliaus figūra, kurią sudaro priešingos reikšmės žodžių sugretinimas. *Vert.*

suvokiamais būdais suklydo ir iškeitė savo godžią sielą į ką? į beprotybę, suprantama. To nepakeisi. Ir tai paaiškina daugelį mūsų nemalonumų. Daugiau į tai nesigilinkime.

Padėtis susiklostė taip, pone antstoli, jog aš tinginiauju, visą dieną, mamos kurstoma, tuščiai leidžiu laiką. Mano mama yra įsitikinusi, kad bet kokia *veikla* mus atitolins nuo būties vertybių. Dirbti – tai atsiduoti priešui, štai jos teorija, sudaryti sandėrį su nedorybėmis, visada tie patys liguisti žodžiai, ir kęsti menkesnių žmogelių priekabes. Be to, visi vadovai yra slapti kovotojai už vergiją, tvirtina ji, tai dar mažai žinomi dalykai. Visa tai, patikėkite, nesukelia man jokio noro sunkiai dirbti ar užsiimti kokia nors kita pilietine veikla, kurią taip vertina mūsų liaudis.

Antstolis man atrodė taip, tarsi būtų staiga suzgribęs dėl to, kad neteisėtai pramogavo. Jo elgesys vėl tapo santūrus, žvilgsnis vėl stingdė daiktus ir žmones. Tiriamai pažvelgęs į laikrodį, jis, be abejo, nusprendė, kad užtruko čia per ilgai:

Ar galėčiau apžiūrėti kitą kambarį?

18

Nurūkau į mamos kambarį, kad išpurkščiau jį dezodorantu ir išsklaidyčiau uždaros patalpos smarvę, akimirksniu atveriau langus, kurių mama niekad neatveria, nes bijo priešų, į spintą įmečiau skarmalus, kurie netvarkingai mėtėsi ant kėdžių, palovėn nuspyriau knygas, kuriomis buvo nuklotos beveik visos grindys.

Malonėkite užeiti, pasakiau. Negalėjau būti meilesnė, bet, turiu pripažinti, elgiausi tinkamai.

Teismo vykdytojas įėjo kambarin, peržengęs stirtą žurnalų, kliūtį, ties kuria pirmiausia vos nepaslydo, ir skynėsi kelią tarp knygų rietuvių, suverstų drabužių, išsklaidytų popierių, tuščių butelių ir, baigdamas šią kelionę aplink pasaulį, suakmenėjusiu veidu bandė įvertinti naktinį stalelį su marmuriniu viršumi, kilimėlį, vaizduojantį tigrą su juodais ir baltais dryžiais, mėlynas fonas buvo dekoruotas arabeska, lovą iš chromuoto metalo su *Dunlopillo* čiužiniu, matmenys – 140/190 cm, *Dunlopillo* čiužinio apmautą, matmenys – 140/190,

Kada pirkote šią lovą? paklausė manęs teismo vykdytojas, jo klausimams stigo vaizdingumo.

1978-aisiais, metus prieš mano gimimą. Įsimintina data, pone, nes būtent šiais metais mama susirgo nervų liga. Kodėl? Todėl, kad kai kurie įvykiai įžiebė jos atmintį. Matau, pone antstoli, kad apie šiuos įvykius norėtumėte sužinoti daugiau. Taigi 1978 m. spalio 28 d., vadinasi, po trisdešimt penkerių metų nuo

jos brolio mirties, mano mama *Express* leidinyje perskaitė interviu, kurį Darkė de Pelepua, vyriausiasis komisaras žydų klausimais, davė Filipui Ganjė-Raimonui, interviu, kuriame komisaras pareiškė, kad Buskė, tik jis vienas, atsakingas už masines gaudynes ir suėmimus 1943-iaisiais.

Baigusi skaityti, pone, 1978 m. spalio 28 d. dešimtą valandą ryto mama atsidavė likimo valiai. Arba beprotybės valiai. Vadinkite tai, kaip norite.

1978 m. spalio 28 d. mamą, iki tol gyvenusią ramų vienodą gyvenimą, kupiną menkų kančių, saikingų malonumų, mažų nusivylimų, tokį tvarkingą gyvenimą, pone teismo vykdytojau, tokį sustabarėjusį, kartais jis vos vos tepriminė gyvenimą, tą dieną mamą ištiko apreiškimas, jai taip pasirodė, ji suvokė, jog jai lemta atlikti misiją. Kas jai apsireiškė? niekas nežino. Tai mano Žanas, kalbėdavo ji paslaptingų priepuolių metu, mano Žanas kalba mano lūpomis, tai jis kreipiasi į Dievą. Mama tapo šventos misijos dalimi, misijos, kurios tikslas – atverti Istorijos užkulisius, visas niekšybes, pone, visą oficialų melą, visą purvą, slypintį po gėlėmis nuklotais kapais Visų šventųjų dieną, Valstybės begėdystę, dangstomą Tėvynės vardu, melagystes, kyšininkavimą, piktadarystes, simoniją ir klastą, viską, kas slypi po gražiais jausmais ir įmantriais būdvardžiais.

Ir mamos gyvenimėlis staiga virto gyvenimu.

Tą rytą ji nusprendė atkurti teisingumą, šiais laikais teisingumas, tvirtino ji, yra pamintas, nes tie, kurie privalo jį įgyvendinti, sukrėsti užsikimšo ausis ir susigėdę užsidengė veidą.

Pradėjusi eiti iš proto, ji nusprendė atiduoti visas savo jėgas, visą sielą kovai su netyromis dvasiomis ir su tais, kurie jas įkūnijo, su Buskė, sakė ji. Išmušė atsiskaitymo valanda, aš išrinkta įgyvendinti teisingumą, pūtėsi mama ir išdidžiai šypsojosi. Iškankinta Istorija pasirinko mane, džiūgavo ji, mane, o aš juk tik menka paštininkė.

Ir mama, kuri nebūtų nuskriaudusi net musės, nuo šiol pradėjo teisti tą, kuris žemėje įkūrė blogio karalystę, visada tos pačios skambios frazės, ir kadangi oficialios instancijos nepaskelbė jokio verdikto, mama baudė jį savaip. Kaip? Paprastai. Ji ištraukdavo dvi kulkas iš indaujos. Nesijuokite, tai labai rimta.

Jos susipainiojusi siela įsivaizdavo, kad pakanka sunaikinti vieną žmogų, ir bus sunaikintas pasaulio užkratas ir jo skleidžiama smarvė. Kokia kvailystė! Ji tikėjo, kad, suvesdama sąskaitas su Buskė, ji suveda senas Istorijos sąskaitas. Koks naivumas! Reikia, tvirtino ji, reikia imtis visų priemonių ir sunaikinti tuos, kurie padarė mums tiek blogio, išmintingas patarimas, kurį davė Heziodas. Ateitis, jeigu mes nenubausime monstrų, kurie gėdingai iki pašaknių sugriovė ištisas valstybes, ateitis sunaikins mus, ir dėdė Žanas, ir visi kiti, kurie mirė klaikiai kentėdami, mirs antrą kartą ir nesiliaus mirę.

Mano mama, pone, pasijuto Teisingumo angelu, nors nei jos išvaizda, nei manieros, tiesą sakant, nebuvo tinkamos. Ji viena nusprendė atitaisyti moralines šio šimtmečio klaidas, na, žinote, aš atsiprašau, bet jai tikrai pritrūko vieno varžtelio! Ji drąsiai nusprendė galynėtis su blogio jėgomis apsiginklavusi mažuoju 6,35, pirktu iš į pensiją išėjusio policininko, tai buvo išties komiška! mano mama tikėjo gėrio triumfu ir teisingųjų pergale, tokiais niekais, pone, gali tikėti tik beviltiški ligoniai.

Taigi ji leido dienas eidama sargybą prie Indokinijos banko. Buskė buvo jo generalinis direktorius. Ji nustatė savo veiksmų kryptį, pakeitė taktiką, – maldaudama susitikimo su šiuo svarbiu asmeniu, ji kreipėsi į vieną tarnautoją, kuris nužvelgė jos nudėvėtus batus (*Bata*) ir pakvietė kitą tarnautoją, kuris kreivai nužvelgė jos kuodą ir nusiuntė pas trečią tarnautoją, kuris nužvelgė ją nuo nudėvėtų batų (*Bata*) iki kuodo ir sausai atsakė: „Ponas generalinis direktorius nepriima asmeniniais klausimais, bet jūs galite parašyti jam laišką“.

Mano mama visus metus siuntė laišką po laiško, prašydama dalykinio pasimatymo (taip ji jį vadino), vaizdžiai pabrėždama nepaprastą reikalo svarbą.

Tai buvo bergždžios pastangos.

Tuomet ji ėmė belstis į duris kelių įžymybių, kurių vardus aš nutylėsiu, kurios pažinojo Buskė jo klestėjimo laikais. Nei vienerios durys neatsivėrė. Tačiau ji nenuleido rankų. Ji ėjo į restoraną „Pas Polį", kur Buskė dažnai pietaudavo, tikėdamasi su juo susidurti; ji patekdavo, nežinau, kokiais būdais, kelerius metus iš eilės į mišias Lavalio atminimui – juk Jėzuitų namai – taip pat mėgstama Buskė vieta, ji netgi užsirašė į Asociaciją maršalui Petenui ginti, vildamasi jį ten užtikti ir sau išsiaiškinti visus jo ketinimus.

Mama apie Buskė sužinojo beveik viską, ką tik įmanoma sužinoti apie žmogų, bet jokios detalės, kurias ji sužinodavo, jai nepadėjo atskleisti jo paslapties. Ji žinojo, kad Buskė gina Respublikos prezidentas, todėl turėjo būti atsargi. Ji žinojo, kad jis perka skrybėles pas Leoną, Vendano aikštėje, kad kostiumus užsisako pas Lanveną, tai didelė prabanga, kad dėvi paltą iš kupranugario odos ir pirštines iš šerno odos, pačias brangiausias, kad dievina laisvąsias imtynes, komentuojamas Klodo Daržė, kad rūko cigaretes su *Players* filtru, vairuoja mersedesą, gyvena prabangiame bute Rafaelio gatvėje. Ji žinojo visa tai ir dar daugiau. Bet Buskė siela jai buvo nepermatoma. Todėl daiktinių įrodymų, kad jis turi sielą, ji puolė stačia galva ieškoti knygose.

Pone, ji skaitė visas knygas, kuriose buvo paminėtas jo vardas.

Ji skaitė jas iš naujo.

Ji sužinojo apie jo vaikystę ir kitus gyvenimo tarpsnius, apie šlovę ir tamsias valandas. Ji sužinojo, kad jis gimė Montobane ir kad jis – notaro sūnus. Ji sužinojo, kad dvidešimt šešerių jis buvo paskirtas prefekto padėjėju, trisdešimt vienerių – prefek-

tu, trisdešimt trejų – ministru. Ji rinko žinias uoliai, degdama įniršiu. Ji sužinojo, kad jis atrodė elegantiškai, kad mėgo drausmę, moteris, šunis ir šlovę. Ji sužinojo, kad visų nelaimių priežastis buvo jis ir niekas kitas.

Metams bėgant ji kapstėsi po jo praeitį su pavydžios įsimylėjėlės įniršiu.

19

Buskė praeities tyrimas sužadino prislopusius karo prisiminimus, kuriuos ji saugojo savo sielos gelmėse, kai kurie prisiminimai – tikri ir išgalvoti, migloti, neaiškūs, apsitrynę – tebuvo jos atminties netvarkos vaisius. Kiti – tikslesni, pasruvę krauju – siaubingai ją baugino.

Visi prisiminimai, pone, susipainiojo jos galvoje, susisiejo su sena melancholija, su Žano klyksmų aidu ir su rafinuotu siaubu, viešpataujančiu Afrikoje, kurį ji matė žiūrėdama televizorių.

Visi prisiminimai, pone, padarė ją pamišėle.

Netrukus ši painiava ėmė kelti nerimą Žozetei ir Marselinai, jos bendradarbėms iš pašto. Ji nesiliovė joms pasakoti apie Buskė, stebindama savo žiniomis ir nenuoseklumu: ji apdovanodavo jį čia Policijos vado titulu, čia bankininko, ji tvirtino, kad jam moka atlyginimą čia vokiečių, čia prancūzų valstybė, ji stebėjosi jo jaunyste ir žaibišku paaukštinimu po Viši vyresnybės sparnu, jo gudrumu, finansinėmis galimybėmis – ji neigė jo gyvenimo faktus ir čia pat tvirtindavo, kad jie realūs, be paliovos, kiekviena proga ji vadindavo jį velniu, ir galiausiai nebuvo galima suprasti, apie ką eina kalba, apie Buskė, apie Peteną arba apie kokį nors kitą jos priešą, ji pati pasiklysdavo tarp savo žodžių, ji ėjo, pone teismo vykdytojau, iš proto ir slapčia ruošėsi Buskė nužudyti.

Ją pasikvietė Pujonas, jos viršininkas. Turbūt ji pervargo, kelios dienos

Mama pakėlė maištą! Poilsis! Jūs šaipotės! Ji turėjo svarbesnių rūpesčių nei sveikata ar pervargimas! Šią valandą Buskė skaito laišką, skundžiantį Lazarą Apfelbaumą ir Baisą, – abu gyvena Venerke, Aukštutinėje Garonoje, – ir liepia savo sekretorei Margaritai jį perduoti ponui Darkė de Pelepua, vyriausiajam komisarui žydų klausimais, kuris atiduos jį ponui Šano de Leiricui, Aukštutinės Garonos prefektui, šis perduos jį ponui Bezagui, įgaliotajam prefektui, o tas per poną Bušė, policijos administratorių, perduos jį kompetetingiems ir autoritetingiems asmenims, kurie, be abejo, nuspręs taip, kaip dera. Ar galite tai įsivaizduoti? sakė mama, tai kur kas svarbiau nei mano vaikiški skauduliai!

Viršininkas atidžiai išklausė visą jos pasakojimą ir nustatė, kad jos popieriai kur kas prastesni, nei jis pirma įtarė. Pamišimas, iš pradžių jam atrodęs ne toks didelis, jau buvo įsisiautėjęs.

Jis bandė ją atvesti į protą. Kelios dienos

Mama pratrūko rėkti. Atostogos! Tada, kai sprendžiasi šalies likimas! Jūs visai nemąstote!

Ne vėliau, bet būtent tą rytą, aiškino ji (taigi 1979-ųjų sausį, metus prieš mano gimimą), Buskė atvyko į Viši – į Piuteno derybas su Obergu. Tai data, sako ji, pažymėta kryžiumi. Menetrelis jį įveda į svetainę, kur laukia Maršalas. Buskė išdėsto Maršalui Obergo poziciją, paskui – savąją. Mano tylėjimas kvotų klausimu turi rimtą pagrindą, sako jam. Kokių kvotų, klausia Piutenas. Žydų perkėlimo kvotų, patikslina Buskė. Po šių žodžių Menetrelis atveria kabineto duris ir praneša: „Ponas Abelis Bonaras“. Kas toks? susirūpinęs paklausė Maršalas, jau spėjęs pamiršti savo ministrų pavardes. Gestapas, atsakė Menetrelis, kuris kartais leisdavo sau šiek tiek pašmaikštauti. Tegul palaukia.

Likusią pokalbio dalį Maršalas dažnai užsnūsta, staiga pabunda, kilsteli galvą, taip? kaip? teiraujasi Buskė naujienų apie šeimą, bet jų negirdi, vėl užmiega, tris kartus knarkteli, atsimerkia, paklausia Buskė naujienų apie sūnų, vadinasi, jam neblogai sekasi, nuknabina nosį, vos vos sušnarpščia, staiga pabunda, o jūsų brangi žmona?

Buskė vis labiau sunerimęs jam atsakinėja, kad Raimonas laikosi gerai ir netgi pradėjo rūkyti mokykloje. Vieną akimirką Buskė pamano, kad Petenas mirė. Jį apima panika. Jis pašaukia Menetrelį, bet šis neatsiliepia. Paskui nurimsta. Atidžiai apžiūrinėdamas Maršalą nustato, kad jo krūtinė kilsnojasi – taigi kvėpuoja

Pašto viršininko nuomonė nekėlė jokių dvejonių. Roza Meli išprotėjo.

Jos beprotybė, tiesą sakant, kisdavo – čia didesnė, čia mažesnė.

Kai ateidavo gerosios dienos, pone teismo vykdytojau, mama būdavo taiki, gyveno savo laiku, domėjosi pasaulio reikalais, džiaugėsi, piktinosi. Blogosiomis dienomis pražūtingoji atmintis užtemdydavo sielą, datos jos galvoje susipainiodavo, dvyniai Žiueliai, išsigąsdavo ji, nustūmė vieną arabą į Seną, jie nieko nebijo, tai tikras dvasios nuopuolis, ir štai vakar tie patys Žiueliai, apsiseilėję nuo pagiežos, ant mūsų durų užrašė ŠALIN RAUDONUOSIUS, kad visi tai pamatytų ir sužinotų. Šis grasinimas buvo skirtas visiems mums, ypač Filo, akivaizdu, kad dvyniai Žiueliai norėjo mus įbauginti, toks buvo, tu pati žinai, kieno įsakymas. Bet aš neleisiu jos uždaryti į kalėjimą vien dėl to, šaukdavo mama. Paralipomenai, aš juos perrėksiu, šaukdavo ji (nuo tų paralipomenų aš tuoj vemsiu), Filo liks su mumis, Filo negrįš pas Franką, to niekada nebus, niekada, brangioji, be to, aš nebegalėsiu net išvaryti jos iš virtuvės. Tu klausi, ar aš bijojau? Aišku, kad bijojau, brangioji. Bijojau, kad dvyniai Žiueliai kankins mus, kaip praeitą savaitę kankino našlę Dastriu-

giu. Visai netroškau vaikščioti keturiomis, šių nešvarių gyvulių tempiama už virvutės, ar, spragtelėjus jiems pirštais, pulti jiems į kojas. Verčiau mirti.

Žanas patarė man nesijaudinti, brangioji. Jis pakalbėsiąs su dvyniais Žiueliais šeštadienį, „Platanų" kavinėje, kol jie dar nebus prisisiurbę alaus. Žanas mokėjo rasti žodžių, smingančių tiesiai į širdį. Aš būgštavau dėl šio susitikimo. Tie dvyniai, brangioji, nepasakydavo nieko gero. Nes dvyniai Žiueliai, matai, man aiškino ji, nedarė nieko kito, tik tarnavo Piutenui, tarnavo tam, kurį noriu patraukti atsakomybėn. Ši mintis man neišeina iš galvos.

Pone antstoli, jums reikėtų žinoti, kad jos apsunkusioje sieloje Petenas, Buskė, Darnanas ir dvyniai Žiueliai yra virtę viena būtybe, kurią patogumo dėlei ji vadina Piutenu. Tai asmuo supainiotais, piktais, vos įžvelgiamais bruožais, kuriame, be žmogiškojo įsikūnijimo, ji įžvelgia idėją, simbolį. Blogį.

Dariau viską, ką galėjau, pone teismo vykdytojau, kad prikelčiau protingas mamos mintis. Provokavau jos sąmoningumą. Kreipiausi į protą. Kasdien jos beprotybei atremti pastatydavau neginčytinų argumentų sieną. Nuolatos kartojau:

– kad ji per daug domisi istorinėmis knygomis. Skaitydama jas įsitikinau, jog beveik per visą pasaulio gyvavimo laiką vyriausybės buvo *serial killers* rankose. Tiberijus, Kaligula, Klaudijus, Neronas, negirdėjai kalbant apie šiuos žudikus?

– kad geriau jau ji rūpintųsi gyvaisiais. Pavyzdžiui, manimi. Kaltinau ją. Tai mano mėgstamas ginklas;

– kad aš, po velnių, nekalta dėl to, jog šie žmonės padarė jai tiek niekšybių. Mes atsakingi už žudynes, kurios mums paliktos testamentu, atsakydavo mama sentencijų tonu, kurio neapkenčiau ir kurį, įtariu, ji perėmė skaitydama Bibliją ir senuosius autorius. Palik juos ramybėje, leisk jiems išeiti, šaukiau;

– kad tai, ką padarė Piutenas, yra žmogiška, tai gali padaryti

bet kuris iš mūsų, jis toks kaip visi, toks kaip aš ir tu, arba beveik toks;

– kad ji užsičiauptų. Nes visada išsenka mano argumentų atsargos. Ir baigiasi kantrybė.

Kai kuriais žiemos vakarais liūdesys, nusileidęs iš dangaus arba iš nežinau kur, mano pastaboms įkvėpdavo kažin kokios neįprastos gelmės. Kokia prasmė, sakydavau jai, nukelti dangtį nuo tokios smarvės? Kita vertus, Piuteno siela, ar ji piktesnė už kitas? Kas tu tokia, kad skelbtum, jog Piutenas yra monstras? Kvailas žemės kirminas, sutikdavo mama, nes buvo skaičiusi Paskalio *Mintis*. Kam didinti nusikaltimo mastą ir pridėti dar daugiau nelaimių prie nelaimių? Ir ką tu padarysi nužudydama Piuteną, tik padidinsi žmogžudysčių skaičių dar viena žmogžudyste, tokia pat beprasme, ir atsistosi greta tų, kuriuos kaltini? Niekas niekada neatpirks dėdės Žano agonijos, niekas, juo labiau žmogaus mirtis, šimtas mirčių, tūkstantis. Ji nutildavo. Pasijusdavau nugalėjusi. Bet neilgai.

Rytojaus dieną jos kliedinti siela atsigaudavo, – sveikesnė, ramesnė, suvešėjusi, nuostabi. Pasiklydusi džiunglėse. Veltui šimtus kartų mėginau jai išaiškinti visų jos planų ir projektų absurdiškumą, ji negalėjo jų atsižadėti. Juk ir taip visi stengiasi niekšiškai išsisukti savo pareigų. Bet ji įvykdys teisingumą. Jokia pasaulio jėga jos nesustabdys. Tikra tiesa, ir verta su ja susitaikyti.

Įsimintiną vasario vakarą, tiksliau, 1979-ųjų vasario 10 dieną, mama, kurios siela, kaip jūs, pone antstoli, jau pastebėjote, nenuspėjama ir karšta, mama įsiveržė į televizijos studiją ir nusičiupusi mikrofoną:

Išmušė teisingumo valanda, sušuko ji. (Visi laidos dalyviai atrodė šokiruoti.) Kadangi pažinčių dėka Piutenas išvengė įstatymo ir toliau gyvena nenubaustas, nors įvykdė gausybę nusikaltimų, aš pati įgyvendinsiu teisingumą. (Visi laidos dalyviai, smerkdami išsišokėlę, neramiai pažvelgė į laidos vedėją žvaigž-

dę.) Kai kurie tiki, kad atminčiai galima užčiaupti burną. Jie klysta! Aš nubausiu už pasikėsinimą į atmintį. Aš pasakysiu visus paralipomenus, vardysiu juos visus iki paskutinio atodūsio ir paskirsiu kaltiesiems bausmę, kurios jie nusipelnė. Nes dabar tinkamas laikas, ponios ir ponai, atsikratyti dviprasmybių ir pavadinti šunsnukius tikraisiais var

Bet jai neužteko laiko išvardyti šunsnukius, nes piktas sargas, švystelėjęs iš nežinia kur, griebė jai už apykaklės ir nutempė į užkulisius.

Ant žvaigždžių pakylos – sujudimas. Visi skardžiai kalba vienu metu. Nuomonė viena: moteris pamišusi, ji per daug sutirštino spalvas. Bet kas gi buvo tas Piutenas, apie kurį ji kalbėjo? Publika sutriko bespėliodama. Hipotezių būta daug. Abejingiausi manė, kad Piutenas slepiasi po kiekvienu politiku. Tai tas pat, kas ieškoti adatos šieno kupetoje, sakė jie.

O mūsų heroję policininkai nuvedė greitosios pagalbos automobilio link. Rytojaus dieną, pone antstoli, ji buvo uždaryta į Šventos Onos ligoninę. Nuo to laiko ligoninės jai tapo antraisiais namais.

20

Mane atvežė į Šventos Onos stovyklą, pataisė mama, ką tik išsmukusi iš savo kambario. Ji apdairiai sekė mano pokalbį pakuždomis su teismo vykdytoju. Dėl to, kad buvau neva neatsakinga už savo veiksmus, policininkai tempė mane šaligatviu kaip kokią, klausyk, prancūzų kalbos žodis „žudikas“ nevartotinas moteriškosios giminės reikšme, kaip kokią žudikę. Aš maištavau, priešinausi, šaukiau, draskiausi. Bet riksmai tik apsunkino mano padėtį. Mane nuvedė į greitosios pagalbos automobilį jėga. Jėga man suleido *Droleptan* – ta injekcija bematant atėmė iš manęs gebėjimą mąstyti. Rytojaus dieną milicininkai baltomis palaidinėmis prieš mano valią pervežė mane į Šventos Onos stovyklą. Ten mane išrengė ir jėga apvilko atgrasiais marškiniais, kurių rankovės buvo dukart ilgesnės už įprastų, surišo jas man ant nugaros, kaip tai darydavo pamišėliams barbarų laikais, įkalino celėje be langų, kur baldai buvo įmūryti į grindis, prieš mano valią vertė ryti mikstūras, nuo jų viską pamiršau, nuo jų likau visai be sąmonės, brangioji, aš nebeatskyriau nei daikto, nei žmogaus, išskyrus tave, prašiau, kad tave pakviestų, gebėjau justi tik vieną dalyką, – kad mano purvina siela krinta bedugnėn.

Daktaras Donkas priėjo prie mano galvūgalio. Jis turėjo nuspręsti, ar televizijoje skaitydama pranešimą apie nešvarias žudynes, kurias rezgė Piutenas, aš buvau atsakinga už savo veiks-

mus. Sudėtingas klausimas. Į jį atsakysiu vėliau su visais išvedžiojimais, kaip reikalauja siužetas. Bet kol kas žinok, kad aš suvokiau tai, ką dariau, geriau nei kada nors anksčiau.

Kai daktaras Donkas pakeldavo į mane akis, pajusdavau, tarsi ledinis lietus kristų ant manęs. Kaip jums sekasi? Jo balsas buvo panašus į šventiko. Rausvas, slidus ir švelnus, su kažin kokiu piktu geluonimi. Ar gerai miegojote? meiliai užduodavo man nekaltus klausimus, taip daro milicininkai, norėdami užmigdyti savo aukų budrumą, susilpninti jų pasipriešinimą, o paskui nors draskyk į gabalus. Aš norėjau kalbėti, maldauti, kad paliktų mane ramybėje, bet viskas, ką man pavykdavo išlementi, tebuvo virtinė tuščių ir kvailų garsų, kurių net pati nesuprasdavau. Nes žodžiai, brangioji, man daugiau nepriklausė. Kentėdama didžiulius skausmus stumdavau žodžius iki lūpų, bandydavau pralaužti burnos sieneles, tai buvo nelengva dar ir dėl to, kad mano žodžiai buvo sunkūs, svarbūs ir iškilmingi.

Nors ir buvau apkvaišusi, bėgant laikui sugebėjau jam paaiškinti, kad vidinis balsas pastūmėjo mane šiam veiksmui, balsas, kilęs iš manęs, bet už mane galingesnis, stebuklingas balsas, perkėlęs mane anapus manosios būties, jūs negalite to suprasti, daktare, balsas, kurį man padiktavo didžiausias įkvėpimas, didesnis už tą, kurį gali patirti individas, ir netgi, sakyčiau, didesnis už tą, kurį gali pažinti tautos. Tos scenos televizijoje priežastis, tvirtinau, buvau ne aš, bet visa žmonija, nei daugiau, nei mažiau. Mano misija, sniaukrojau, parodyti pasauliui paralipomenus

Tai dar vienas žodis iš anapus. Jis patvirtina jos diagnozę. *Mistinis žargonas ir darnus kliedesys*. Ir nors nusišauk, ji nesikeičia.

Nuo tos dienos nebepasakojau savo sumanymų. Labai greitai, padedama palatos draugų, supratau, kad daktarui Donkui ir jo milicininkams jokiu būdu negalima atverti širdies. Atrodo, juos persekioja manija raustis po kitų žmonių sielas.

Likusias dienas buvau budri. Išmokau apsimetinėti. Piutenas? Nepažįstu. Darnanas? Niekada nemačiau. Mano pirmasis nusivylimas? Mano antroji ekstazė? Agresijos priepuolių dažnumas? Kvailystės, kvailystės. Tėvo netektis? Mamos melancholija? Spąstai. Palaidoti. Svarbiausias mano tikslas buvo išvengti medicininių antpuolių, kurie reguliariai užgriūdavo ligoninės senbuvius. Gana greitai įgudusia akimi nustačiau, kad sielos daktarų vaistai dar pavojingesni už blogį.

Pamišėlių dirbtuvėlėje piešiau žalius medžius, mėlynus debesis, apvalią saulę ir darnią šeimą. Diskutuodavau tiktai kebliais jogurtų aromatų klausimais: vanilė? šokoladas? žemuogė? miško uogos?

Stengiausi iki absurdo.

Man pavyko.

Daktaras Donkas pasakė man komplimentą.

Poilsio kambaryje, kur susirinkdavome žiūrėti televizoriaus, sutikau tavo tėvą, ispaną, juodos odos ir juodos širdies. Jį persekiojo ateivių gauja, gebanti vienu metu būti visur. Jis buvo ateivių egzistavimo teorijos kūrėjas ir auka. Jis atvėrė man širdį. Mes mylėjomės. Rytojaus dieną jis pašaukė mane keistu vardu. Jis nebesuvokė, kas aš esu. Po mėnesio jis dingo.

Ėjo dienos. Blausios. Ir vieną rytą ant savo odos pajutau karštą saulės bučinį. Rytojaus dieną vėl mokėjau juoktis. Poryt – kalbėtis.

Po trijų dienų daktaras Donkas išdidžiai man pranešė, kad pasveikau.

Vos atgavusi laisvę puoliau prie pastato, kur dirbo Piutenas, čia galėčiau jį susitikti, tai puiki proga

Tai puiki proga, pone, užviriau pykčiu, atsisukdama į teismo vykdytoją, tai puiki proga manyti, kad gyveni teatre, tai puiki proga versti mane metų metais jausti, kad mamai nėra nieko daugiau, pone, tik Piutenas, mano nelaimei, Piutenas, Piutenas, Piutenas ir niekas kitas. Mama mane pamiršo.

Tai melas, sušuko mama.

Mama mane pamiršo, beveik skiemenavau, retkarčiais ji atiduodavo globoti mane kitoms šeimoms, iš kurių kiekvieną kartą bandydavau pabėgti. Mama, atsidavusi kūnu ir siela savo nuostabiems sumanymamas, pastebėdavo mane tik nušvitimo akimirkomis. Jos nutvieksdavo ją kaip žaibas.

Tu perdedi, prieštaravo mama, ji verčiau dingtų, nei klausytųsi tęsinio. Aš einu atlikti reikalų, verdama duris mama sugalvojo pretekstą. Tai labai elegantiška. Kartais klausiu savęs, ką jai davė Petrarkos knygos. Nieko. Arba beveik nieko. Kokia nemaloni kasdienė pareiga. Kas galėtų jos daugiau imtis, jei ne ji?

Mama, pone teismo vykdytojau, pastebėdavo mane tik nušvitimo akimirkomis. Pasirūpink manimi, maldaudavau jos. Bet ją nuo manęs skyrė daugybė kilometrų, iš savo nepaprastų aukštumų ji kūrė pasaulinius projektus. Mama, aš praalkusi, mama, aš ištroškusi. Bet ji skraidžioja padebesiais, kovodama už planetos taiką ir rasių meilę. Mama, man šalta, aš drebu. Bet ji reorganizuoja ministerijas ir, globojama vyriausybės, kaunasi už nusikaltimų išaiškinimus. Mama, man skauda pilvą, mama, sakau tau, man bloga. Bet ji jau pradėjo derybas su šmėklomis. Ji ginčijasi su Piutenu. Griežtai ir asmeniškai. Ji nepalenkiama.

Galų gale, pone, nusprendžiau tapti mama mamai. Mama, prašau nurimti, į tave žiūri žmonės, kalbėk tyliau, nusipraus k, ne, tai ne Piutenas, tai Žakas Diufijo, sakau tau, kad tai ne Piutenas, mama, tavo lašai, penkiasdešimt, ir tavo trys tabletės, sakai, kad jos tave migdo? dar ne! mama, neik į lauką šitaip, tu atrodai juokingai, mama, nedaryk to, nedaryk ano. Kaip elgtumėtės jūs? paklausiau teismo vykdytojo, kuris, sukaupęs dėmesį, žiūrėjo į mamos televizorių (kiekviena turime atskirą) ir savo užrašų knygelėje pasižymėjo: spalvotas televizorius *Philips*, ekranas – 54 cm, distancinis valdymas

Jūs norite pasiimti ir televizorių? sušuko mama, įslinkusi į kambarį kaip katė. Pone, nuostabi mintis. Mažiau gėrybių, ma-

žiau rūpesčių! Tas, kuris nieko neturi, neturi ko prarasti, ir aš pritariu šiai minčiai visa širdimi. Nes ne tas yra laimingas, sakė Seneka, kuris gali prarasti gėrybes, bet tas, kurio turtai slypi sieloje. Neškitės šį šlykštų televizorių, jo tarškalai mane sekina – iš jo jokios naudos. Neškitės, pone, visą šį šlamštą, čia net vagys neužklysta, neškitės tą siaubingą spintą, kurią paveldėjau iš mamos, tai toks griozdas, neškitės visus baldus, kurie mus apraizgo, neškitės visas šmėklas, kurios mane persekioja, sukeldamos košmarus ir versdamos miegoti uždegus šviesą, neškitės mano prisiminimus, mano kančias, mano kvailas iliuzijas, mano bukus apmąstymus ir visus mirusiųjų balsus, jūs galite viską neštis, pone, bet jums nepavyks pasiimti mano troškimų, taip sakė Epiktetas, ir aš pritariu tam visu šimtu procentų, ir daugiau kaip akimirką truko tyla, kol teismo vykdytojas, ilgą laiką neatvėręs nei burnos, nei sielos, sausai paskelbė: „Norėčiau apžiūrėti vonią".

Jo tonas man labai nepatiko, nors stengiausi to neparodyti. Prašau, pone antstoli, pasakiau. Paskui mane apniko dvejonės.

21

Mane apniko dvejonės. Šios vietos atžvilgiu mes buvome nusiteikusios priešiškai, todėl joje saugojome popierius, mudvi su mama ten įkūrėme mažąją skaitymo salę, vonia mums buvo ir spinta, ir biblioteka. Taigi vizitą nusprendžiau pradėti ilga įžanga.

Mano mama, pone teismo vykdytojau, kalbėjau pasvėrusi žodžius, menkiau nei kiti laikosi higienos. Jos nuomone, katė Kamilė šiuo požiūriu yra sektinas pavyzdys (tik katės savo elgesiu drąsiai priešinasi vokiečių įpročiams, kuriais mama itin bodisi), vos pabudusi mama irgi nusiprausia veidą ir kelias ertmes. Ir kai, kvapų nuvarginta, griežtai ją baru, esu įtikinėjama, pone, kad jau seniai praėjo tas laikas, kai ji norėjo savimi pasipuikuoti, todėl daugiau ji neskirsianti jėgų šiam beprasmiam triūsui, jai net nepasitaiko progų susipurvinti. Bet tai netiesa, pone teismo vykdytojau. Ji susipurvina ir skleidžia smarvę. Ir aš viena turiu dėl to kentėti.

Teismo vykdytojas pažiūrėjo į laikrodį ir pakartojo savo pageidavimą aplankyti vonią. Man užgniaužė kvapą. Jutau, kad tuoj tuoj patirsiu pažeminimą. Mano savimeilė, kraupi žaizda, pasiruošusi bet kada atsiverti, mano savimeilė, iškentusi tiek pažeminimų nuo pat šios procedūros pradžios, tam tikra prasme dingo. Man nieko daugiau nelieka, pasakiau sau. Ir nuvedžiau teismo vykdytoją į mūsų skaitymo kabinetą.

Po kelių grimasų antstoliui pavyko pasiekti kriauklę ir atidaryti vaistų spintą, grūste prigrūstą mamos vaistų.

Turiu prisipažinti, atvėriau jam paslaptį, kad kartą su Neli paragavome šių piliulių. Mes nuėjome į jos kambarį šeštame aukšte ir, užrakinusios duris, išsitiesėme ant lovos, po prismeigtu Matijo Kasovičiaus plakatu, ir prarijome tris ar keturias *Tranxène* tabletes, sumaišiusios su viskiu, ir stebėjome užraitus, pakilusius nuo mūsų cigarečių, įsivaizdavome, kad esame ant jūros kranto, Malagoje, užsimerkėme ir išskleidėmė bures, atsikračiusios liūdesio ir nuobodulio naštos, skridome kažkur už tūkstančio mylių nerealiomis erdvėmis, nusikračiusios daiktų, kol Neli mama ėmė trankytis į duris kumščiais, liepdama kuo greičiau išeiti, arba ji tučtuojau iškviesianti gaisrininkus. Ir mūsų sielas, svirduliuojančias ant lovos, grubiai pažadino daiktų niekšystė. Cigaretės lovatiesėje išdegino skylę.

Teismo vykdytojas pasilenkė prie lentynų, kurias buvome pritvirtinusios ant sienos mūsų vonioje-bibliotekoje, norėdamas išsitraukti kelis kūrinius.

Jūs, be abejo, supratote, pone antstoli, kad mama mėgsta knygas. Mama iki beprotybės mėgsta knygas. Mama iki beprotybės mėgsta beprotybę, užsklęstą šiose knygose. Mama dažnai primena, kad žmogų pažinsi iš knygų, kurias jis yra perskaitęs. Asmenybės esmė – tai perskaitytos knygos, ir nieko daugiau. Be to, ji sako, kad knygos, kurias mes perskaitome, palieka atspaudą mūsų sielose, pakeičia mūsų požiūrį ir netgi veido bruožus. Mamai visai atsisuko varžteliai! Ji teigia, kad tą dieną, kai visas pasaulis skaitys didingas knygas, žmonija susitaikys. Ak, taip nebus, taip dar ilgai nebus!

Teismo vykdytojas iš lentynų ištraukė kelis tomus ir vyriškai, ryžtingai tuojau pat padėjo atgal, suskaičiavo ir pradėjo rašytis užrašų knygelėn: *Biblija*, du tomai; Seneka *Laiškai Lucilijui*; Kalimachas *Poezija*; Epiktetas *Vadovėlis*; Ciceronas *Prieš*

mirtį; Kvintas Ciceronas *Mažasis rinkimų kampanijos vadovėlis*, Plutarchas *Moralia*; Plinijus

Kol teismo vykdytojas pildė savo lapą, jo veide įžvelgiau tvyrant nuostabą: antakiai iš netikėtumo išsilenkė. Be abejo, jį pritrenkė tai, kad mūsų bibliotekoje nėra nei vieno šiuolaikinio romano.

Mūsų knygų pasirinkimas jus sutrikdė, pone? Jas sukaupė mama, ji skaito vien senovės autorius. Mama paskelbė, kad visos knygos, parašytos po 1940-ųjų, trumpai tariant, yra bjaurios. Ji atkakliai laikosi savo. O ta, sakau jai, tokia įkvėpta, tokia kupina jėgos? ir ta, kupina meilės visai žmonijai? Bjaurios, sako mama, tik dviems trims knygoms galėčiau padaryti išimtį. O ta, tokia brangi? ir ta, parduota tūkstančiai egzempliorių? Šiukšlės, sako ji. Padlaižūnės. Nugarėlės tokios minkštos, kad nuolatos lankstosi.Visada pasiruošusios padlaižiauti tiems, kurie nepelnytai vadinami kritikais, pigiai parsiduodančios už kelias Rebatė eilutes laikraštyje, keliaklupsčiaujančios Helerio cenzūrai. Dėl visuomenės laiko ir dėl genijaus pozos. Ak, mano Dieve, sako mama, kiek popieriaus iššvaistyta veltui! Kiek miškų pasmerkta pražūčiai!

Tai teorijos, pone, kurias aš sugriaunu bematant. Tiesą sakant, jos man kelia šleikštulį. Toks negebėjimas mąstyti, prisipažįstu, man atrodo siaubingas. Bet niekas neprivers mamos suvokti klydus, jūs pats jau turėjote tuo įsitikinti. Aistra išdildė jos teisingumo jausmą ir jokie protingi argumentai negali sudrumsti jos kliedesių. Žinokite, mama niekada neklysta.

Mano fantazijos, pone, labai didelės, neribotos, nežabotos (ypač tos, kurios susijusios su sekso reikalais), o turiu tenkintis tik antikos rašytojais – Seneka, Kalimachu, Pindaru, arba Marseliu Prustu, tai vieninteliai autoriai, kuriuos mama oficialiai pripažįsta. Kartais sugalvojusi tūkstančius gudrybių slapčia atsinešu tų knygų, kurias man paskolina Neli, tik vienas siužetas – apmaudi meilė ir jos peripetijos – man įdomus.

Bet aš nieko daugiau nespėjau paaiškinti, nes įširdusi mama strimgalviais šoko į vonią, šlykštus bananas kaip skydas suposi ant jos purvinų marškinių, ir pradėjo klykti: „Tu neatimsi knygų, niekše! To tikrai nebus! To tikrai nebus!“ Ji užsiplieskė ir dar kartą pakartojo tą patį. Jau aštuoniolika metų ji vargina mane savo elgesiu! Metų metais ji stovi mano galvūgaly, buvau pasiruošusi pasakyti dar daugiau, kai teismo vykdytojas, visą laiką tylėjęs kaip žuvis, pranešė, kad norėtų tuojau pat apžiūrėti virtuvę ir baigti savo darbą. Jis nesileido blaškomas be reikalo.

22

Pajutau, kad po šios deklaracijos jėgos mane apleido. Iš paskutiniųjų nusvirduliavau tiesiai į virtuvę ir nutaisiusi mielą veido išraišką (jutau gėdą, gėdą ir kaltę), padėjau ranką ant durų rankenos. Staiga mane persmelkė mintis apsiginti nuo jo brutaliu puolimu ir sušukti ispaniškai *No pasarán!* kaip Filo, bet padariau visiškai priešingai, pripažinau jo pranašumą ir silpstančiu balsu pasakiau: „Prašau užeiti, pone antstoli, būkite malonus".

Spektaklis, kuris atsivėrė mūsų akims, pranoko bet kokią vaizduotę. Kriauklė, prigrūsta nešvarių lėkščių, šen bei ten išmėtytos knygos, kaupina nuorūkų peleninė, kiaušinio lukštai, duonos plutelės, daržovių lupenos, ant stalo išmėtyti valgių likučiai, purvinos šluostės, išbarstytos šiukšlės, aptaškytos sienos, tik netvarka, atmatos, purvas ir skurdas.

Teismo vykdytojas nužvelgė milžinišką šiukšlyną, nė vienas jo veido raumuo nesuvirpėjo ir, prisiartinęs prie dujinės viryklės:

Triušis? paklausė, oriai rodydamas į orkaitėje uždarytą gyvūną.

Taip, pone, jo vardas – Žasonas, šnabždėjau slėpdama gėdos šypseną. Tikiuosi, kad jūsų nenugąsdino, atsiprašau. Mamai (vėl ją šaržuoju), mamai kilo ši kvaila mintis (iš tikrųjų tai buvo mano mintis) orkaitę, kuri neduoda jokios naudos, pertvarkyti į triušio narvą. Užteko orkaitės dureles pakeisti grotelėmis, ji matė, kaip 1940-aisiais tai darė Filo, ir ten apgyvendinome triušį,

kurį, pabrėžiu, sakiau norėdama sušvelninti nemalonų įspūdį, auginame kepsniams. Aišku, melavau.

Teismo vykdytojas, kuris buvo matęs visko, šaltai atsakė, kad triušis, ypač gyvas, jokiais būdais negali būti priskirtas prie baldų, – taigi turto apraše jo nebus.

Aš atsikvėpiau.

Būtent dabar išgirdau mamą, kuri kelias minutes patruliavusi svetainėje, pratrūko šlykščiai keiktis. Mudu su antstoliu įsiklausėme ir sutrikę pažvelgėme į sieną, kuri skyrė virtuvę nuo svetainės. Mama turbūt ginčijasi su kokia nors iš atminties atklydusia šmėkla. Prie šių vaidų esu įpratusi. Iš keiksmų ir priekaištų, kuriais ji apipylė nematomą užpuoliką, supratau žodžius „plėšikas", „vagis" ir nepadorius žodžius, kuriuos pakartoti raštu man ranka nekyla.

Tai neišvengiama, sakiau teismo vykdytojui, laikui bėgant mamos būklė beveik negerėjo. Tikėjau, kad po Buskė mirties (1993 m. birželio 8 d. jį nužudė kažkoks Kristianas Didjė), kvailai tikėjau, kad po tos dienos, po to pranešimo apie jo mirtį, beprotybė baigsis. Ir kad sugrįš gyvenimas. Tikras.

Aš klydau.

Mamos būklė tik pasunkėjo. Nes mama nuo šiol pasijuto netekusi to tikslo, kurio aistringai siekė diena po dienos penkiolika metų. Jos istorinis projektas, jį mama vadino būtent taip, dėl kurio ji nusišalino nuo gyvenimo, ištirpo, šis projektas, kad ir kokia nesąmonė buvo, jai teikė užuovėją, prasmę, atramą. Visų tų, kuriuos ji vadino monstrais, medžioklė jai padėjo susikurti savus įstatymus, jausmus, gyvenimo pateisinimą. Po šios netekties ji pasijuto sutrikusi, silpna ir netekusi pagrindo po kojomis. Ir nepanaudotos pamišimo jėgos ne išseko, kaip buvo tikėtasi, bet dar karščiau įsiliepsnojo.

Mama dar labiau susipainiojo savo paistaluose, atvirai pareikšdama, kad Piuteno mirtis nieko nepakeitė pasaulyje tik todėl, kad savo užnugaryje jis turėjo kažką didesnį už save patį,

kažką neįsivaizduojamo ir velniško, pavojingą begalinę jėgą, kurios priežasties nežino niekas, įsisiautėjusią, išsiliejusią, nevaldomą. Šėlsmą be vietos ir be šeimininko, kurį jai reikėjo atskleisti iš paskutiniųjų. Pamišimas.

Bet siekdama atsikratyti šios minties, kuri visiškai ją prabloškė, mama dar labiau įklimpo į praeitį, kurios siaubas vertė ją būti grubią. Ji įsitvėrė jos kaip vienintelės iš po kojų neslystančios žemės. Pamišimas jai buvo tikras prieglobstis nuo praeities pavojų ir bauginamos ateities grėsmės.

Nuo šiol jos namai virto karo buveine. Pasaulis – jos priešas. Ji buvo viena, jų – tūkstančiai. Reikėjo atmerkti akis. Ir pamatyti gėrį.

Nuo šiol ji nutarė nebeišeiti iš namų, be paliovos su didžiausiu apdairumu stebėjo duris ir langus, įsiklausydama į batų girgždesį, kiekvieną įtartiną šnypštesį. Ji vien tik ginčijosi su mirusiais, klaidžiojo tarp šmėklų ir rezgė kaltinamąsias kalbas priešais televizorių, kai manydavo atpažinusi Piuteną, kurį šiuolaikinė televizijos technika, pasak jos, pakeitė neatpažįstamai.

Bet ji nenuleido rankų. Ji neaiškiai ir instinktyviai nujautė, kad sudėti ginklus prieš blogį tam tikra prasme reiškė priimti mirtį. Mano mama negalėjo ryžtis numirti. Nei rytoj, nei niekada. Tai vienintelis dalykas iš visų jos beprotybių, kuris mane guodė. Mama niekada neprarado gyvenimo pojūčio. Nes jos daug mačiusi siela, manau, visada buvo labai jauna.

Ir jos karas su blogiu virto karu su mirtimi.

Mama tęsė beprasmę kovą sutrikusi, ji šėlo, kad kažkoks kuoktelėjęs žmogėnas nužudė Piuteną, tai turėjusi padaryti ji. Ji toliau siekė atpirkti pasaulį, norėdama matyti jį vėl nekaltą. Bet kaip jį atpirkti, sakydavo ji, kai esu vienintelė, kuri to nori, ir kai visi mano ginklai – mažas pistoletas ir nieko daugiau?

Mama stojo akistaton su beribiu nerimu, su neįtikėtinu aukščiu ir viskas baigėsi tuo, kad ji visiškai nusišalino nuo realybės. Kasdieniai rūpesčiai jos nebedomino. Ir kam teko grumtis su

jais? Man, sakiau, kupina pykčio, įrėmusi pirštą sau į krūtinę, kai teismo vykdytojas, sinchroniškai delnu pavedžiojęs skrandį ir apatinę nugaros dalį, bandė prieiti prie šaldytuvo.

Antstolis pasižymėjo prietaiso markę: *Siemens*, aukštis – 1,20 m, plotis – 50 cm. Bet tą akimirką, kai jis rengėsi ištirti šaldytuvo turinį, tarpduryje su nuorūka lūpose išdygo mama.

Labai susinervinusi ji pranešė, kad dėl suprantamų priežasčių šaldytuve gali būti tik ypač greitas maistas, ji šaukė, kad šis šaldytuvas yra ypač tuščias. Manote, kad aš džiaugiuosi, matydama, kaip Luiziana priversta taikytis prie karo režimo? šaukė ji už nugaros teismo vykdytojui. Manote, kad mano motiniška širdis nekraujuoja? Aš taip pat norėčiau apipilti dukrą dovanomis! Aš taip pat norėčiau kartais nupirkti jai šokoladinių eskimo, arba patiekalų iš kinų restorano, arba plačiakulnius batelius – tokius, kokius avi jos draugė Neli, fantastiškus apdarus kiekvienai savaitės dienai, televizorių, transliuojantį penkiasdešimt devynis kanalus, kad ji sočiai prisižiūrėtų serialų apie meilę, dėl kurių kraustosi iš proto, ir motorinę transporto priemonę, pridūrė ji liūdnai šypsodamasi, kad dukra galėtų nuvažiuoti į Žydrąjį krantą.

Mama akimirką tylėjo. Maniau, kad mano pyktis atslūgo. Paskui jos burną užliejo nauja įniršio banga, ir ji liepė teismo vykdytojui įrašyti į savo knygelę, velniai rautų, aš cituoju, kad mes gyvename, pasižymėk tai! iš 3 000 apgailėtinų frankų, kuriais mus apipila Socialinė rūpyba, iš 3 000 frankų, kuriuos mes paskirstome štai taip, pasižymėk! plyšojo ji teismo vykdytojui už nugaros ir šis nevalingai krūptelėjo: pirma, apytiksliai 400 frankų suma skirta pagrindiniams produktams: duonai, ryžiams, makaronams, bulvėms, kiaušiniams, kepsniams, cukrui, šokoladui ir kokakolai; antra, aš pamiršau *Nescafé*, antra, suma, skirta cigaretėms, kokia suma? pabandykite suskaičiuoti! Įniršio priepuolis nudažė jos skruostus raudonai. Pakelis *Gauloises* man ir dar pakelis *Marlboro* mano dukteriai, kuri rūko slapčia, vadi-

nasi, du pakeliai per dieną, kuriuos dauginame iš septynių, lygu keturiolika pakelių per savaitę, kuriuos dauginame iš 20 frankų, lygu 280 frankų, 280 frankų plius 400 frankų, kuriuos dauginame iš keturių, lygu, lygu? Lygu 2 720 frankų iš 3 000 pašalpos, kurią mums skiria Socialinė rūpyba, jūs matote, kas lieka! šaukė ji grėsmingai artindamasi prie teismo vykdytojo nugaros. Mes renkame nuorūkas, norėdamos susisukti naujų cigarečių, ir valgome tik ryžius ir makaronus, tai – tikras skurdas!

Kur man skųstis, kur prašyti pagalbos? kaukė ji, nukreipdama į antstolio pakaušį daržovių peiliuką, ji atrodė lyg apsėstoji. Teismo vykdytojas sustingo it druskos stulpas. Parašyti Piutenui kaip Filo, kriokė ji, kad atsiųstų man siuntinuką?

Mama, maldavau.

Ponia, išlemeno teismo vykdytojas.

23

Čia nėra ponios, pratrūko mama, tik pamišėlė, kuri tuojau pat tau vožtels.

Ji grubiai čiupo teismo vykdytoją už peties, apsuko jį, skėlė antausį, nutraukė jam akinius ir pašėlusiai juos sutrypė, še tau! Viskas įvyko žaibiškai. Padėk man, pasakė mama, ir tarsi viso gyvenimo įtūžis, baimė ir kančios būtų dabar apnikusios ją, sužvėrėjusi ir negailestinga ji čiupo teismo vykdytoją už švarko atlapų, kilstelėjo jį nuo žemės ir ištempė paskui save iš kambario, lyg jis būtų šlykštus ryšulys.

Per visą šią painiavą, nuo pat turto aprašymo pradžios, laikiausi santūriai ir padoriai, stengiausi mandagumu įsigerinti šiam monstrui, kad tik sulaukčiau nors krislelio užuojautos, o dabar, nežinau, kokia musė man įkando, prisiartinau prie jo nedvejodama, nemąstydama, stvėriau už švarko ir iš visų jėgų trūktelėjau jį atgal tuo metu, kai mama jį už kaklaraiščio tempė pirmyn.

Mes tempėme jį per svetainę, vinguriuodamos tarp baldų ir augalų puodelių. Mes netvėrėme juokais, matydamos, kaip jis klupčioja ir ginasi. Stabtelėjome, laikydamos jį iš visų jėgų. Mama, gal jis nori ką nors pasakyti, tariau. Ne, jis net nemėgina, ištarė mama, piktadarys, kuris netaria nė žodžio, yra kaip vilkas be ilčių, kas taip pasakė, brangioji? Siuetonas, pasakiau jai. Mes tęsėme čiuožimą grindimis ir juokėmės dar gardžiau.

Stūmėme jį per koridorių su tokia energija, kokios niekada nebuvom pajutusios, tai džiaugsmas ir pyktis, akimirksniu suvokiau, mus įkvėpė. Prieš atverdama duris mama mokslingu tonu paskelbė, – ji pacitavo Marką Katoną: „Su piktadariais reikia elgtis taip, kaip audra elgiasi su jūreiviais“. Ir, skambant šiems puikiems žodžiams, mes išmetėme jį lauk. Į audrą.

Leidyklos „Tyto alba“ serija
„Garsiausios XX a. pabaigos knygos“

- ✓ Peter Høeg „Panelės Smilos sniego jausmas“
- ✓ Jostein Gaarder „Sofijos pasaulis“
- ✓ Kerstin Ekman „Įvykiai prie vandenų“
- ✓ Umberto Eco „Fuko švytuoklė“
- ✓ Michael Ondaatje „Anglas ligonis“
- ✓ Einar Már Guðmundsson „Visatos angelai“
- ✓ Robert Schneider „Miego brolis“
- ✓ Andréï Makine „Prancūziškas testamentas“
- ✓ Peter Høeg „Moteris ir beždžionė“
- ✓ Milan Kundera „Nemirtingumas“
- ✓ Nino Ricci „Šventųjų gyvenimai“
- ✓ Thomas Brussig „Herojai kaip ir mes“
- ✓ Andrzej Zaniewski „Žiurkinas“
- ✓ Gabriel García Márquez „Apie meilę ir kitus demonus“
- ✓ Michael Larsen „Netikrumas“
- ✓ Alessandro Baricco „Šilkas“

- ✓ Viktor Pelevin „Čiapajevas ir Pustota“
- ✓ Irvine Welsh „Traukinių žymėjimas“ (Trainspotting)
- ✓ Ute Ehrhardt „Geroms mergaitėms dangus, blogoms – viskas“
- ✓ Susanna Tamaro „Eik kur liepia širdis“
- ✓ Umberto Eco „Vakarykštės dienos sala“
- ✓ E. Annie Proulx „Akordeono nusikaltimai“
- ✓ Elfriede Jelinek „Geidulys“
- ✓ Zyranna Zateli „Grįžtantys su vilkų šviesa“
- ✓ Svava Jakobsdóttir „Gunlodos saga“
- ✓ Agneta Pleijel „Žiema Stokholme“
- ✓ Lydie Salvayre „Šmėklų draugija“

Michael Larsen „Gyvatė Sidnėjuje“
Connie Palmen „Dėsniai“
Alina Fernández „Alina“
Ute Ehrhardt „Kaip tapti bloga mergaite“
Catherine Clēment „Teo kelionė“
Margaret Atwood „Alias Grace“

Salvayre, Lydie

Sa-129 Šmėklų draugija : romanas / Lydie Salvayre ; iš prancūzų k . vertė Alina Meilūnaitė . – Vilnius : Tyto alba , 1998 . – 148 p . (Garsiausios XX a. pab. knygos)

ISBN 9986-16-104-5

Lydie Salvayre – ispanų kilmės prancūzė, psichiatrė ir psichologė, dirbanti su prievartos aukomis. Romanas „Šmėklų draugija“, išleistas 1997-aisiais, veda mus už uždarų durų, kur motina, duktė ir teismo vykdytojas suvedami akistaton su praeities sielvartu ir dabarties pamišimu (beprotybe). Sena moteris, traumuota įvykių, apvertusių vaikystę ir jaunystę aukštyn kojomis, gyvena apsupta praeities šmėklų. Duktė, gimusi po vieną naktį trukusios meilės psichiatrinėje ligoninėje, yra priversta aukoti savo gyvenimą kovodama su motinos liga. Šios aukos aštuoniolikmetę sendina ir panardina į nusivylimų okeaną.

UDK 840-3

Lydie SALVAYRE

ŠMĖKLŲ DRAUGIJA

Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė *Alina Meilūnaitė*

Redaktorė *Dalia Dubickaitė*
Viršelio dailininkas *Sigitas Šniras*

SL 1686. 1998 10 07. 8,00 leidyb. apsk. l. Užsakymas 506
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Standartų spaustuvė", S. Dariaus ir S. Girėno 39, 2038 Vilnius
Viršelį spaudė VĮ „Solidarity", Savanorių pr. 174, 2663 Vilnius

„Ir kol atbukusi, abejinga minia entuziastingai ištvirkauja, blaškosi ir žudo, pasaulis, brangioji, eina pasitikti savo pražūties.“

„Daugelis sako, kad parašiau romaną apie praeitį, kad „Šmėklų draugija“ – kūrinys apie atmintį. Nesutinku. Praeitis gyva ir šiandien, o skausmo, kurį patyrėme ar padarėme, nebeišgydys niekas.“
(Lydie Salvayre)

„Šmėklų draugija – įspūdingiausia literatūros sezono naujiena. Ją akimirksniu įvertino skaitytojai ir šis romanas pelnytai tapo viena geriausių metų knygų.“
(L'Humanite)

Lydie Salvayre – ispanų kilmės prancūzė, psichiatrė ir psichologė, dirbanti su prievartos aukomis, – skaitytojams suteikia progą stebėti palaužtų ir degraduojančių žmonių pasaulį. Novatoriški, originalaus stiliaus kūriniai, kupini šokiruojančių parabolių, psichinių reakcijų ir agresijos. Jos romanai – tai išsamios šiuolaikino žmogaus studijos prancūzų literatūroje.
Romanas „Šmėklų draugija“, išleistas 1997-aisiais, veda skaitytoją už uždarų durų, kur motina, duktė ir teismo vykdytojas suvedami akistaton su praeities sielvartu ir dabarties beprotybe. Sena moteris, traumuota įvykių, apvertusių jos vaikystę ir jaunystę aukštyn kojom, gyvena supama praeities šmėklų. Duktė, gimusi po vieną naktį trukusios meilės psichiatrinėje ligoninėje, yra priversta aukoti savo gyvenimą kovodama su motinos liga. Toks aukojimasis aštuonioliktmetę sendina ir panardina į nusivylimų okeaną.

ISBN 9986-16-104-5
TYTO ALBA